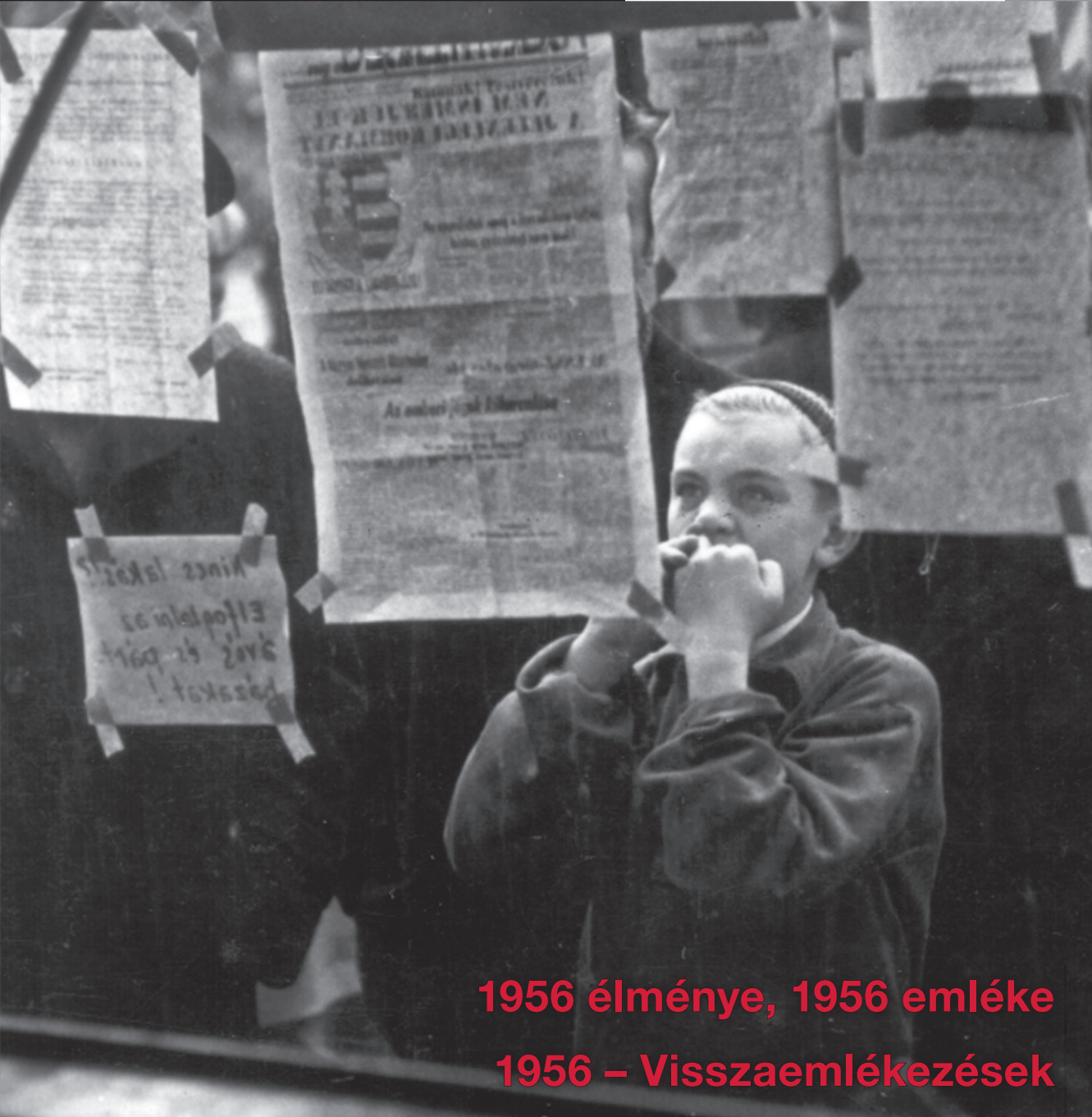

HELYEM-HÁZAM-PALOTÁM

RÁKOSPALOTA ■ PESTÚJHELY ■ ÚJPALOTA

HELYTÖRTÉNETI ÉRTEŚÍTŐJE

1956 élménye, 1956 emléke

1956 – Visszaemlékezések

A Sódergödörből Liverpoolig

A Fáklya Klub

Kardos Sándor gyűjteményéből

II. évfolyam ■ 4. szám
2016. november

Főszerkesztő: Kiss Emília

Szerzőink:

- Alexa Károly (1945) író, irodalom- és művelődéstörténész. 2008-ban József Attila-, 2009-ben kerületi Cívus Honoratus díjjal, 2015-ben a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjével tüntették ki. 1968 óta pestújrhelyi lakos.
- Gimesi Zsuzsanna (1947) ny.református lelkész. Pestújrhelyen született, azóta is a kerületben él.
- Kiss Emília (1976) Etnográfus-muzeológus. 2011 óta a kerületi közgyűjtemény vezetője. Korábban újpalotai, majd rákospalotai lakos.
- Mojzes Ildikó (1963) Történelem muzeológus, a kerületi közgyűjtemény korábbi vezetője
- dr. Németh Endre orvos.
- Rátonyi Gábor Tamás (1970) Helytörténeti kutató. Korábban a Budapest című folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, jelenleg a XV. kerületi blog szerkesztője.
- Szunyogh László (1952) Tanár. Pestújrhelyen született, többek között a XV. kerületben a Pestújrhelyi Általános Iskolában tanított. /2000–2012/ Volt újpalotai és rákospalotai lakos is.
- Varga István (1960) faipari üzem-mérnök-üzemgazdász, amatőr család-fakutató. Jelenleg egy Rákospalota régi családjait bemutató képes családtörténeti album összeállításán dolgozik.

<i>Alexa Károly: 1956 élménye, 1956 emléke</i>	4
<i>Szunyogh László: Szilánkok – 1956</i>	8
<i>Kiss Emília: Alvó hősök, őrizzük álmotokat, emléketeket, míg él a nemzet</i>	12
<i>Mojzes Ildikó: 1956. október-november Rákospalota - Pestújrhely</i>	16
<i>Varga István: A Sódergödörből Liverpoolig</i>	22
<i>Kiss Emília: Emlékek – Rákospalota 1956-2016</i>	27
<i>Rátonyi Gábor Tamás: A budapesti mozik műsora 1956. október 22-24. között</i>	31
<i>Gimesi Zsuzsanna: Filadelfia – a nyitott ajtó és a segítő szeretet helye volt</i>	33
<i>Gimesi Zsuzsanna: Azután beidéztek az embereket a városházára... – egy „újpalotai kuláklány” története</i>	36
<i>Gimesi Zsuzsanna: A kifosztásra nem lehet fölkészülni, de elfelejteni sem</i>	40
<i>Rátonyi Gábor Tamás: Válogatás a napilapok és a Magyar Távirati Iroda sporthíreiből</i>	44
<i>Gimesi Zsuzsanna: 56 őszén kilenc éves voltam</i>	45
<i>Dr. Németh Endre: A Fáklya Klub története</i>	46

Budapest Főváros XV. kerületi Önkormányzat
POLGÁRMESTER

1153 Bp., Bocskai u. 1-3. • 1601 Bp. Pf. 46. • Tel.: 305-3136 • Fax.: 307-7360 • polgarmester@bpxv.hu • www.bpxv.hu

Ügyintézés helye: Polgármesteri Kabinet

**Hajdu László polgármester ajánlószorai
a Helyem, Házam, Palotám című helytörténeti értesítő
2016. novemberi számához**

Tisztelt Olvasó!

Nagy örömmel fogadtam, amikor tavaly ősszel újtárra indult a XV. kerület múltját, közös otthonunk egykor volt lakóit, történéseit, érdekességeit bemutató *Helyem, Házam, Palotám* című helytörténeti értesítő. A szerkesztőbizottság kerületünk iránt elkötelezett, lelkes lokálpatrióta tagjainak, a történetírásban és a kapcsolódó tudományágakban jártas szakértő munkatársainak köszönhetően egy, a maga nemében páratlan periodika született.

Sokan évek, sőt évtizedek óta élünk itt, sok mindenre még jól vagy épp ma már kevésbé tisztán emlékszünk az elmúlt időkből. Mindannyiunkat számos szép emlék, pillanat köt a kerülethez, miközben sajnos néhány fájdalmas, szomorú történet vagy sötétebb, borúsabb időszak is volt a magunk, családjaink és a városrész életében egyaránt.

A mi kerületünkhöz tartozó hajdani városrészt sem kímélte a történelem. Az írásos emlékek, a szóbeli visszaemlékezések, egy-egy – mára már megsárgult – beszédes fotográfia rengeteg izgalmas dolgot mond el szüleink, nagyszüleink életéből. Vagy a még régebbi időkből, hiszen mennyire érdekes megtudni, milyen fontos események zajlottak itt, a mai XV. kerület utcáin, földjein: a századelőn, a világháborúk idején vagy akár az 1848/49-es forradalom és szabadságharc alatt. Hogyan fejlődött a helyi gazdaság, az ipar, hogyan terjeszkedett a kereskedelem, milyen vívmányokkal gazdagodott az egészségügyi vagy a szociális ellátás.

A történelemlapok lapjain általában a meghatározó politikusokról, a nagy csatákról, háborúkról és békekötésekről olvashatunk. Holott a történelem legalább ilyen érdekes „alulnézetből”: a mindennapok világát megismerve, az egyes családok, egykor élt szomszédok, valamikori rokonok, kollégák életét tanulmányozva.

Tiszteletet és őszinte elismerést érdemelnek mindazok a szerzők, akik ebben a – tervek szerint negyedévente megjelenő – lapban rólunk, kerületünk hajdan volt lakóiról, az ő sorsokról, vállalkozásaikról írnak izgalmas, olvasmányos stílusban, ugyanakkor a történeti hitelesség alapszabályait szigorúan betartó következetességgel. A szerkesztőség ráadásul nyitott, jó szíjjel fogadják a kerületünk közelebbi és távolabbi múltja iránt érdeklődő „amatőr” szerzők azon írásait is, amelyek a szerkesztőbizottság megítélése szerint érdemesnek bizonyulnak arra, hogy nyomtatásban is megjelenjenek.

Nagy érdeklődéssel és kíváncsisággal várom fiatal kerületi kiadványunk II. évfolyamának novemberre ígért legújabb számát. A Rákospalota, Pestújhely és Újpalota múltja, mindannyiunk közös történelme iránt érdeklődő olvasótársaimat arra biztatom, kövessük jó szíjjel és megkülönböztetett figyelemmel a *Helyem, Házam, Palotám* helytörténeti értesítő lapszámain. Legyünk minél többen hűséges olvasói ennek a fővárosban is egyedülálló módon tartalmas, hiteles és igényes kiadványnak!

Hajdu László
polgármester

FOTÓ: KARDOS SÁNDOR GYŰJTEMÉNYÉBŐL

2016-ban hatvanadik alkalommal emlékeznek meg a nemzet az 1956-os magyar forradalomról és szabadságharcról. Lapunk első teljes évfolyamának záró számában ezért jóval több interjút olvashatnak, mint a korábbi füzetekben. Hazánk 1945 utáni történelmét kutatva a levéltári források mellett kiemelten fontos szerepe van a szóbeliségben élő emlékeknek! Most még köztünk vannak azok, akik *végigélték* a XX. század viharos évtizedeit, a „kisembereknek” a magukat mindig más-más színben feltüntető politikai-gazdasági érdekeknek és hatalmaknak való kiszolgáltatottságát. Közhely, de így van: az egyéni és családi sorsok feltárása által tudjuk részleteiben is feltérképezni „a helyi történelmet”.

A Magyarországon 1945 után bekövetkezett politikai változás a mindennapi élet szinte minden területére kiterjedő „reformokat” akart erőszakkal végrehajtani – hatásait máig érezzük. A társadalmi reform ideológiájának megteremtéséhez a hatalom az ellehetetlenítés széles eszköztárát dolgozta ki és alkalmazta a magyar családokon. Szinte mindenki „érintetté” vált valamilyen formában.

Az itt közölt írásokból közvetlen közelről láthatjuk a szerzetesrendek feloszlatását (ideológiai alap), a jól működő parasztgazdaságok és a termelő iparosság felszámolását (gazdasági alap) és a kiterjedt megfigyelőrendszer működése következtében beállt (el)hallgatást, elszigetelődést (szociális alap).

És szeptemberben volt tíz éve annak, hogy Salkaházi Sárát boldoggá avatták. 1940-ben, a háború alatt megfogalmazott gondolata sajnos nagyon találóan foglalja össze Magyarország egész 20. századi történelmét.

„Ma itt is front van, belső szellemi front, melyen éppoly hevesen, éppoly kíméletlenül folyik a harc a lelkekért, az elvekért, az igazságért, s nekünk hitünk, meggyőződésünk a fegyverünk... Ezzel akarunk győzni itt a belső fronton, győzni úgy, hogy nem csak diadalt, hanem békét is arassunk!”

A főszerkesztő

1956 ÉLMÉNYE, 1956 EMLÉKE

ÍRTA: Alexa Károly

Valamikor, talán a 30. évforduló tájékán, egy nyár-
végi reggelen egy holland kisvárosban reggeliztem.
Néztem, ahogy az út túoldalán a szálloda tetejé-
nek magasságában csöndben úsznak el a csatornán
a hajók, mögöttük a kelő nap, alattuk békésen
ébrednek a vörösfalú házak, sehol függöny, mert
nyitottak vagyunk mindenre és mindenkire és
sehol vakolat, mert nem bírná a sós párákat. Iszom a
kávét, szemlélődöm, hogy mit is egyek, halat biz-
tosan, meg abból a valahonnan ismerős gömbölyű
piros sajtból, tojást talán, meg milyen is lehet ez a
kalácsféle meg ez hízelgően rózsaszínű felvágott...
Legyen tehát kalács, vaj, felvágott. A polcon a
hatalmas gineveres (Dutch-style Gin) agyagkor-
són (alig hatszáz éve gyártják - ki is volt akkor,
óh, zürös magyar századok, a királyunk, Mária,
Kis Károly, Zsigmond? - merengek) a vörös arcú
pohos öreg tengerész mintha biztatóan kacsintana.
Beleharapok a szendvicsbe és abban a pillanat-
ban eltűnik minden: napfény és hajó, a tenger
friss fuvallata, a rózsaszínre és világoskékre festett
hajú hölgyek a szomszéd asztaloknál. Egy szürke,
lövedéknyomoktól sebzett iskolaépületben üldö-
gélünk, egy osztálynyi kopott fiú, túskehajjal vagy
vizezett választékkal, ránk alakított apai zakókban,
a komor és kopár alagsorban, és áhítattal esszük,
amit a napközis tanítónéni előttünk bontott ki a
csillogó nagy konzervdobozokból: valami földön-
túli puhaságú kalácsot, leírhatatlan sárgaságában
tündöklő vajjal és elmondhatatlan ízű felvágottat.
Az „enszkatónák” küldték. Csakis ők lehetek.
Asztalunkon, előttünk és koszos kis kezünkben a
nagyvilág, amit csak térképről ismerünk, térkép-
ről, amire mintha vörös tinta borult volna, „a Föld
egyhatod része” Moszkva csillaga körül, *Szövetségbe*

forrt szabad köztársaságok..., itt meg újra mintha
a szabadság, annak a maradéka, benne-benne a
szendvics ízében, az és annyi, hogy nem kellett más
mondani odakint se, mint odahaza, hogy két hétig
apánk is beszélt, beszélt, nevetett és jelvényeket,
meg újságokat hozott haza és nem hallgatott fejfé-
jósan, fáradtan, nem dűnnyögött a konyhakő felé,
vidáman sercegett arcán a borosta, ha hagyta, hogy
anyám megsimogassa, nem sziszegett a rossz pen-
géktől borotválkozás közben, mint annyi éven át.
És sütött át a nap a zászló közepén a kivágott *kom-
csi* címer helyén. És jöttek a parasztok krumplival
és anyánk kenyeret sütött a *renben* kukoricaliszt-
ból, az *auszkuszbán* húsült a vidékről hozzánk
látogatott bor, és versenyeztünk, ki tud több töl-
tényhüvelyt összeszedni... Tegnap, tegnap..., amíg
el nem rángatnak az ablakból, mert kint csöröm-
pölnek a tankok, a „lövegtorony”, új szó, soha el
nem felejthető, forog jobbra-balra. És forog har-
minc évig, vagy tovább, itt is a koraőszi Hollandia
tejszínes derűjében. Leteszem a szalvétát, felállok,
kimegyek a szálloda elé és kaparászok az utolsó
magyar cigarettám felé. Ugyanabban a lélegzet-
vételnél időben a múlt, mint valahai események
szétbonthatatlan halmaza és a belőlük lepáro-
ló későbbi élmények és a jelen, ami vagy örökre
elfelejt vagy emlékké nyilvánít vagy széthazudik
mindent, ami megtörtént. És persze, a tudálékos
utazó, aki váratlanul szembesül magával és hazája
történelmével, mit tehet, azonnal oltalmat keres a
kultúrában, hogy, igen-igen... Proust mártogatja a
teájába a madeleine süteményt, és ettől előlobban a
múlt, a puha gyermekkor. De hát mi közöm hozzá,
a nyamvadt kis illiers-i kölkökhöz, majd a milliomos
magánzóhoz, aki parafával bélelt szobájában élte

életét, ami nem volt más, mint az írás, csak az írás, nem vagyok se asztmás, se zsidó, se homoszexuális, se francia, mint ő; bár ha már francia, akkor legyen Camus, akit franciául gyűlölnék hajdani ellenfeleinek, „filozófustársainak” sarjadékai ma is, Brüsszelben, Párizsban, Budapesten és Berlinben; csak nem azért mert ezt mondta 1956-ról: „Ahhoz hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia...?” De mégis legyen itt velünk inkább Ady és a jó magyar bor az asztalon, ha vinkó, ha csiger, lelkében-lelkünkben az Ős Kaján, aki egyszerre diktálja az önpusztítás hazugságait és a magára hagyott magyarság örök igazságait. Párizs a mi Bakonyunk.

*„A Bakonyoknak Bakonyában
Fájdalmas fél-századon át
Rontás-álomban, szertevetve
Aludtak a jó katonák.”*

És akkor beszéljen most tovább a felnőtt, akinek 60 éve minden névnapján, november 4-én „bejöttek az oroszok”. És akinek születésnapján, június 16-án mindig kivégezték a magyar miniszterelnököt. Aki azonban úgy ünnepelhette 44. születésnapját, hogy ott állhatott díszőrséget a Hősök terén, ama üres koporsó mellett, középen, amelyet a forradalom névtelen mártírjainak szentelt a kegyelet. 1956-tól 30, 44 vagy 60 év telt el. Sok ez vagy kevés – eldönthetetlen. De már maga az a szimpla tény is, hogy erre rákérdezhetünk, jelzi, hogy nagyon is kétes szellemi vállalkozás mindennemű megfontolás nélkül történelmi távlatnak tekinteni a forradalomtól napjainkig eltelt időt. És nemcsak azért, mert a mai magyar – öregedő - társadalomnak (még mindig) mintegy fele kisebb-nagyobb gyerekként személyes élményként élhette meg 1956 októberét. Sőt még csak azért sem, mert a legmaibb mindennapokban is *politikai aktualitásként* bukkannak elő az 1956-os szereplők, az akkori ügyek, események; legyen az – mondjuk – egy emlékmű körül kibontakozó (látszat-esztétikai érvekkel vívott) csata, legyen az

egy-egy hajdani áldozat kései és indokolhatatlan megrágalmazása vagy akár egy, a forradalom levere utáni megtorlásban közreműködő prominens pártvezető perbe fogása.

De hát 60 év, maradjunk most ennél – több mint egy félszázad! Gondoljuk csak el, a kézre eső példával hasonlatként élve, hogy miként tekintettek a magyar társadalom polgárai, urak és szegények, ifjak és aggok, Dévénytől Zágonig, „akkori” résztvevők és azok utódai, a legkülönbözőbb politikai ízlés elkötelezettjei 1905-6-ban a „negyvennyolcas-negyvenkilences” forradalomra és szabadságharcra! Volt-e bármiféle kétségük, hogy *egy nagy történelmi esemény világít feléjük*, esemény, amelyről mindenki tudta, hogy nemcsak valami történelmi esetlegesség volt, hanem tett is, és hihetően az egész nemzet *közös* akaratából. Tudták vagy legalább is érzékelték, hogy az 1848-as reformok, alaptörvények, és az elkövetkező harc véráldozatai, majd az elnyomatás megpróbáltatásai... , hogy ezekkel *váltotta meg magát és jövőjét* a magyar haza és magyar nép.

Tudták, mert ha az alkotmányos életnek jó darab ideig hiányoztak is lényeges elemei, ha a nemzeti közlét keretei éppen a polgárok számára ellenőrizhetetlenek, azaz alakíthatatlanok voltak is, ha a civil szabadság egyes elemeit fel is függesztették a nemzetre rátelepedett idegen hatalmi intézmények, afelől semmi kétsége senkinek nem volt, hogy a tegnapi ma és a mára a holnap következik, hogy ami tegnap érvényes volt a haza sorsának alakításában, az érvényes ma is, ha nem is érvényesülhet, és ezért biztosak voltak a jövőben. A nemzet tudott *emlékezni* és tudott *tanulni*, de tudott *szemet hunyni* is, ha muszáj volt, ahogy ezt Kemény Zsigmond tanácsolta a megnehezedett idők legkezdetén. Mert ha a személyes-családi sorsban történtek is végzetes, kiheverhetetlen katasztrófák az új idők kezdetén, az a szellem, ami 1848-49-ben végleg kiszabadult a palackból – a demokrácia, a magán és közzabadság, a nemzeti szuverenitás és a polgári korszerűsítés

ideája – *folyamatosan jelen volt* a társadalom tudatában. Azzal együtt, sőt attól nyerve erkölcsi biztatást, hogy a forradalom és a szabadságharc alakjai és esetei, látványai és lírai hangzatai szinte felbukkanásuk vagy megtörténtük pillanatában felemelkedtek a nemzeti mitológiába. A „magyar kód” máig érvényes hívószavai lettek Petőfi honbuzdító versei, Damjanich vörössapkásai, az aradi magyar Golgota, a hazai földtől búcsúzó Kossuth meg a többi. A huszadik század elején legfeljebb az volt „megosztó” tényező, az is csak a kávéházakban eltanyázó öregurak között, hogy valóban áruló volt-e Görgey és hogy vajh' hány cservonyecet kapott galád tettéért...

Tünetértékű, hiszen oly sok emlékidéző írásra jellemző, hogy 1956 kapcsán milyen szívesen fordul a gondolat 1848-49 felé. Tünetértékű a kényszer *a két esemény párhuzamba állítására*. És az összehasonlítás után a szükségszerű a sajnálkozás: hol van 1956 mitológiája, hol a jelképpé emelkedett pillanatok, tettek, arcok... Pedig „kínálat” – ha szabad ezzel a csúf merkantil szóval élni – mennyi-mennyi van és volna! Ahol és amikor az önpusztulással mit sem törődő nemzet a maga szabadságküzdelmével példát tud adni a világnak (és ez nem túlzás, elég a második világháborút követő másfél évtized lényegében mozdíthatatlan világpolitikai patthelyzetére emlékeznünk), ott és akkor *a példázatos hősiesség*, majd a bukást követő össznemzeti mártírium jelképértékű tettekben és emlékműveket érdemlő személyiségekben megrendítően gazdag. S voltak-vannak is 56-os magyar „kódok”. A „pesti srácok”, a kilyukasztott nemzeti színű zászló, a széttört „bronzsztalin”, a bíróság előtt álló Tóth Ilona elrédő angyalarca, a rettenthetet-

len kamasz, aki alig négy évvel idősebb nálam, Mansfeld Péter, a 301-es parcella, benne a holtukban is meggyalázottak tetemei, a segítőkész lengyelek alakja, gyertyalángtól fényesedett sírhalmok a játszótérekben, a hulláhegy a Parlament előtt, a menekülők áradata a sárban és a hómezőkön... És szól a zene itt mellettem, egyszerre vagyunk 1956-ban és 2006-ban, Cseh Tamás éneklő Bereményit:

*„Gyertyafénynél vígan ültünk, míg a krumpli főtt,
S habotázva elfeküdtünk, ha egy tank belőtt... ”*

*... ENSZ-csapattal, két sisakkal jön egy angyal, hoz
édés tejkonzervet és megáld... ”*

...hogy túléltek mindent mindig, úgy éreztem ott... ”

1956 utóéletének, ennek az elmúlt 30-40-50-60 évnek a tragikuma az, hogy a győztes nemzet és népidégen hatalom *képes volt megállítani az időt*. Nem a naptári évek sorjázást, hanem azt az időt, ami a nemzeti emlékezetet táplálja. Galádul ki tudta használni azt, hogy egy olyan népet kellett „pacifikálnia” fegyverrel és a történelem talán legundorítóbb, álszent szóömlenyeivel, amely nép nemzetként a XX. században ért *históriai sorsa legmélyére* – a trianoni országvesztéssel és a második világháborút követő megszállással. Amelynek csak egy alig két hetes forradalmi lobbanásra maradt ereje. Az elmúlt 60 évnek több mint a felényivel, a forradalomtól a rendszerváltozásig – mit is kezdhet a nemzeti emlékezet? Aki végigolvassa a születési évszámokat az 56-os temetői parcellákban, az látja, aki az emigrációban kényszerítettek sem feledve, az tudja, hogy az a generáció szenvedte a magyarságban a legnagyobb csapást, amely a jövő záloga és az emlékezés őrhelye lehetett volna: a fiatalság. A nemzet dereka roppant meg.

Az örök magyar Petőfik korosztálya. A mártír költő Gérecz Attilát nem állította piederasztátra a nemzete. És ki tudná megmondani, hogy ki írta Az ASAK beadványa az ENSZ-hez című verset, és azt ki bírná folytatni, hogy „*Hol zsarnokság van, ott zsarnokság van...*”, hogy melyik verséért csukták be Buda Ferencet, miféle szabad szonettekét ír a forradalomról Szepesi Attila, és Nagy Gáspár versei nélkül hogyan is nézhetnénk ezt a 60 esztendő, és ott (hol?) Petri György szamizdatban élő, lappangva is harsogó költeményei, és hogy miért hiteltelen minden emlékező együttlét Márai Sándor Mennyből az angyala nélkül, és, óh, Faludy György Nagy Imre versei, meg a csúcshely: az 1956, Te csillag, és Tamási Lajost miféle ellenförmédvényre kényszerítette az új Bach-korszak a Piros a vér a pesti utcán „kioltására”...

A rendszerváltozáskor a magyarságnak *újra kellett tanulnia* legújabb kori történelmét. De – és ez talán a legnyomasztóbb elem ebben a groteszk történelmi szomorújátékban – a megállított idő nemcsak az emlékezést *sorvasztotta el*, hanem *konzerválta* azokat az erőket és indulatokat is, amelyeknek érdekükben állt átmenteni minden menthetőt nemzetellenes uralmuk évtizedeiből. Ki merné állítani, hogy a forradalom után vérrel megerősített hatalom és „egyeseknek” a vagyonfelhalmozása, a legújabb idők bolsevik „polgárosodása”, azaz a rendszerváltoztatás háromszori szocialista-liberális kormányzatainak felhatalmazása között nincs összefüggés, vagy (és sőt!) hogy az 1957-es megtorlás és a 2006-os véres ősz között nincs „genetikai” kapcsolat? Nemcsak a 60 évfordulóra emlékezünk, hanem a 10-re is.

Ahhoz, hogy 1956 ne csak emlékező évfordulók ügye legyen, *el kell hitetnünk magunkkal az igazságot* – bármily bizarrul is hangozzék ez – azt, hogy mindaz az eszmekör és indulati felhatalmazás, ami 1989-ben újabb fordulatot adott a magyar időnek, amely lezárta nemzetünk legnyomorúságosabb évszázadát, az 1956-ban fogalmazódott és nyilvánult meg a szívünkben. És mindez akkor válik valóban történelemalakító erővé, *ha visszapereljük a forradalmat* a mindennapokba és ha sikerül végleg a kollektív felejtés sötétjébe zárni azokat, akik megpróbálták ellopni a történelmünket. A „visszaperelni” azt jelenti, ami szinte lehetetlen, mégis nemzeti lecke: megtalálni és magunkévá hasonítani az *emlékeket*, mert csak akkor és így válhatnak *élménnyé*. Higgyük el, hogy mi is ott láttuk Petőfit a Nemzeti Múzeum lépcsőjén... Csak a fantasztikum a realitás a számunkra. Akkor és úgy kerülhetnek az elmosódott fényképeken az arcok mögé a nevek, a sorsok, örök kortársaink neve és sorsa. Százak és százak – Alapi László, Andi József, Angyal István, Angyal Józsefné, Aradi István, Ábrahám József, Ács Lajos... csak az ábécé legelejéről. És tudunk-e minden nevet?

Magam se tudom már, hogy az a fiú, aki ott kuporog a Vajda Péter utcai iskola csöndjében, én voltam-e valóban, vagy az, aki énekel Cseh Tamás hangján. És mi köze van „neki”, ahhoz, aki – mi mást tehet – beszél és beszél, képzeleg és képzeleg, élményeket próbál visszacsempészni a mozdíthatatlan időbe, és – mi mást tehet – *bizakodik, hogy lesznek-vannak, akik tovább olvashassák Adyt:*

*„És mi mind, Csabának új népe,
Egymásra-lelten esküszünk,
Hogy a Bakonyok Bakonyából
Minden rest álom messzetűnt.”*

SZILÁNKOK – 1956

ÍRTA: Szunyogh László

Az 1956. októberi forradalom eseményei a külvárost is elérték. Itt is voltak fegyveres utcai harcok, tüntetések. Megalakult a Nemzetőrség és a Forradalmi Tanács is. Az üzemekben munkástanácsokat választottak. Itt is vonultak az utcán a tankok, a szabadságharcosok felvették ellenük a fegyveres harcot. Nagyobb szervezett egységek nem jöttek létre, de az egyéni és kisebb létszámú csoportok bátran harcoltak.

A rendelkezésre álló dokumentumok alapján október végéig a kerületben 9-10 haláleset történt. A körülmények nagyrészt ismeretlenek, elsősorban a halál okát ismerjük. Lehet, hogy harcoltak, lehet, hogy csak egyszerű járókelőkként veszítették életüket.

Az alábbi visszaemlékezések, dokumentum töredékek bepillantást engednek az akkori idők mindennapjaiba.

1956. október 23-át követően a szovjet parancsnokság megerősítette a pestújhelyi katonai kórház védelmét. A bejáratnál az Őrjárat utcánál tank őrködött, az Ady Endre utca végén, a kórház kerítésénél löveget állítottak fel.

A forradalom első napjaiban forrongott a belváros. A kerületi lakosok közül sokan csatlakoztak az eseményekhez. Különböző helyszíneken voltak jelen. (tüntetések, Magyar Rádió, stb.)

Nyitrai Zsuzsanna emlékei nagybátyjáról

„Nyitrai Károly édesapám testvére volt. Rákospalotán laktak. Úgy emlékszem, vidám, jókedvű

ember volt. Nagyon örültünk a nővéremmel, ha átkarikázott hozzánk Pestújhelyre. Sokat viccelődött, többféle kártyatrükkal is szórakoztatott bennünket.

A mi családunk férfi tagjai hagyományosan üvegesek voltak, így Karcsi bácsinak is ez volt a mestersége. Mindig tricikkel közlekedett.

A családi hagyomány szerint Imre bácsi kíváncsi, mindenre érdeklődő ember volt. Az október 23-át megelőző hírek, események bizonyára felkeltették figyelmét. Lehet, hogy a tüntetésen is rész vett, de az biztos, hogy a rádiónál ott volt. Azt nem tudni, hogy pontosan hol, mikor és hogyan érték a lövések. Feltételezhetjük, hogy a rádió ostrománál ...

Karcsi bácsi nem jött haza, a családja nem tudott róla semmit. Értesítést nem kaptunk, abban az időben ez szinte lehetetlen is volt. Édesapám is kereste, végigjárta a kórházakat, a hullaházakat... Az egyikben találta meg Őt...

Annyit tudtunk meg, hogy életveszélyes sérülésekkel – fej és tüdőlövéssel – szállították a Szövetség utcai kórházba. Ott hunyt el október 24-én, néhány nappal a 39. születésnapja előtt. Egy gyermeke, az unokatestvérem 15 évesen maradt árván...

Az októberi napokról van egy halvány emlékem. Nem tudom melyik napon történt. 4 és fél éves voltam akkor. Mi a katolikus templom mellett laktunk. Jól ráláttunk a Pestújhelyi térre, jöttek a tankok. A konyhában ültünk, amikor katonák tépték fel az ajtót. Partizánokat kerestek. Apám

- így utólag viccesnek tűnik – ránk mutatott a három gyerekre.

- Ott vannak a partizánok...

A katonák érthették a „humort”, mert mosolyogtak rajta. Ennek ellenére végigkutatták a házat... Nem találtak semmit, mentek tovább...”

Kneip Károly 8 éves volt akkor a Molnár Viktor utcában lakott.

1956. november 4-én kezdődött meg a forradalom leverése és a megtorlás. Fót és Cinkota felől érkeztek a tankok a XV. kerületbe.

– Nem felejttem azokat az órákat. Kitoröhlhetetlenül beégett az emlékezetembe az a nap. Nagy dübörgést hallottam az utcáról. Szentmihály felől tankok közeledtek, az utca teljes szélességét elfoglalták. Szovjet katonák ültek a tankokon. Lépésben, nagyon lassan jöttek. A kiskutyám a kerítés mentén veszettül ugatott, képes lett volna „megtámadni” a hadsereget. Az egyik katona a géppisztolyát a kutya felé irányította. Nem tudom hogyan, de pillanatok alatt felkaptam a kutyust és magamhoz szoritottam. A katona a fegyvert továbbra is a kutyára – immár rám is fogta. A tankok haladtak tovább, de a hangjukat nem hallottam... csak a géppisztoly csövét láttam és belenéztem a katona szemébe... Ott álltunk a kapuban. Nem tudom mennyi idő telhetett el, de a katona meggondolhatta magát és nem húzta meg a ravaszt... leeresztette a fegyverét.

– Mi történt utána?

– Biztos megkönnyebbültem, de igazán később értet-

tem meg a helyzetet, mi is lehetett volna belőle...

A tankok befordultak a Pestújhelyi útra. A Körvasútsor felé indultak. A Pestújhelyi tér után az egyik emeletes háznál megálltak. Az első tank lövegtornya lassan fordult a ház felé. A cső néhány centiméterre a földszinti lakás ablakától állt meg. A házban mozgás nem látszott, mozdulatlan volt minden. A parancsnok jelzett: tovább. Így nem lőtte szét a házat... mentek tovább, de a vasúti töltés útjukat állta. Itt egy pár percig tanácstalanul álltak, ide-oda toltak, forgolódtak. Végül elindultak a piac felé, ott már eljuthattak a belváros felé... Nem maradt más utánuk, csak a felszántott úttest, a kifordított keramitkockák tömege.

– Komoly harcok kezdődtek ekkor a Körútnál, Széna téren, a Corvin köznél. Mi történt itt a város szélén?

– Megpróbáltuk túlélni. Voltak, akik pincébe tudtak menni, mások az épületek belső szobáiban húzták meg magukat. Az utcára veszélyes volt kilépni, de például kenyérért kénytelenek voltunk kimenni.

Az egyik alkalommal a Thököly utcai Szabó péknél orosz teherautó érkezett, a levegőbe lőttek. Mindenki elmenekült, a kenyereket elvitték... Mi Zuglóban a Kövér Lajos utcai sütődnél tudtunk kenyeret szerezni, hazafelé a vasúton az Ady Endre utcánál jöttünk át. Alig haladtunk néhány métert, amikor az orosz kórháznál felállított lövegből kaptunk egy sorozatot. Mellettem süvített el a lövedék. Be tudtunk ugrani egy kerítés sövényei közé.

– Akkor megint „szerencséd” volt?

– Hát igen, de sokan nem így jártak.

Az egyik barátom édesanyja az egyik reggel munkába indult, eljutott az Ady Endre utca és Molnár

Viktor utca sarkához. A túloldalra már nem ért át, mert egy lövés a térdét találta el.

A másik a Morvai tetőfedő esete. Ott lakott a kórház bejáratával szemben, az Adria utcában. Október 24-én történt, a tankok felvonultak a kórház elé, gondolom a védelem érdekében. Morvai kinyitotta az ablakot, talán integetett is a katonáknak - derékban kapta el a géppisztolysozozat... Anyámék úgy mesélték a történetet, hogy csak üdvözölni akarta őket...

Megjegyzem, hogy a kórház előtt az egyik ott posztoló tankot a fegyveres fiatalok molotov-koktélokkel felgyújtották és használhatatlanná tették. Sokáig ott állt kormosan, én is bemásztam a belsőjébe: mindenféleket kiszereztem belőle. Akkor a BM lakótelep még nem épült fel, a Beszilla parkban állomásoztak a tankok.

Szunyogh László

„Néhány emlékem nekem is van 1956-ból. 4 és fél éves voltam akkor. Láttam egy tankot, ahogy a Pestújhelyi úton elhalad a Szűcs István utcai kereszteződésben. Családommal eltöltöttem néhány napot egy pincében is.

1956. november 4. este 10 óra

– Ébredjetek... – hallom anyám hangját. Először csak álomszerűnek tűnik, de nem - vége az alvásnak.
– Gyerekek ébredjetek. Keljetek fel! – sürgötött apám is, miközben öcsémet karjába vette.

– Indulhatunk? Itt a bőrrönd, hozd a takarókat is... kellene majd.

Kiléptünk a lakásból, megcsapott bennünket a hűvös őszi levegő.

– Hová megyünk? – kérdeztem, de nem kaptam választ. Távoli morajlásokat hallottam, olyat mintha mennydörgés lenne. De felhőt nem láttam, tiszta volt az ég...

A sötétben a kert felé mentünk, a nyúlólak mellett a szomszéd drótkerítéséhez érkeztünk. A kerítésnél a szomszéd bácsi várt bennünket, előzőleg megbontotta a dróthálót. Átbújtunk a résen és a ház felé vettük az irányt. A csillagos égbolt elég fényt adott, lámpa nélkül is jól tájékozódhattunk. A pinceajtó nyikorogva nyílt fel, itt már gyertyafénynél lépkedtünk lefelé a lépcsőfokokon.

A dohos, levegőtlen tér és a gyertyák imbolygó lángjai félelmetes és szorongó érzéseket keltettek. A pincében többen voltak.

A pince rekeszekre volt osztva, ha lehetett kapni itt tartották a tüzelőfát. A négy család itt az elkerített részekben foglalta el helyét, hallgatagon ültek a különféle alkalmatosságokon, letakart kupacokon.

A gyertyák nem tudták bevilágítani a teret, a pince hátsó fala sötétségbe burkolódzott.

– Miért jöttünk ide? – kérdezem.

– Harcok kezdődtek az utcán, a városban.... itt biztonságosabb.

– Meddig leszünk itt?

– Nem tudom, de maradj csendben... próbálj meg aludni.

A felnőttek csendesen suttogtak egymásnak, érteni nem lehetett. Egy öreg, 70 év felüli néni nyögdecselt, mormogott – talán imádkozott. A

A személyi igazolványt is átütötte a repesz

AZ IRAT A CSALÁD TULAJDONA

szomszéd fiú nagymamája is rosszul lett. Zihálva, nehezen vette a levegőt. A szénporos levegő biztosan nem tett jót neki. Teltek, múltak az órák. Elaludtam, zajra ébredtem.

Dübörgések, kiabálások töltötték be hirtelen a pince csendjét. A lépcsőkön katonák érkeztek, vállukon dobtáras géppisztolyok.

- Fasiszti... szoldát... - kiabálták, a fegyvereket az emberekre irányították.
- Fasiszti? - ismételték.

A pincében csend lett, mély, sűrű csend. A katonák farkasszemet néztek az öregasszonyokkal, a gyerekekkel, az édesanyjakkal és a családapákkal. A gyertyalángok lobogtak, az árnyak félelmetesen imbolyogtak...

Az egyik katona valamit morgott a másiknak, megfordultak és feltrappoltak a falépcsőn. A pincébe visszatért a csend. Sokáig tartott - a tehetetlenség csendjét egy halk sóhaj oszlatta el.

A Fót felől érkező tankok a Rákos útról a MÁV telepen szándékoztak átvonulni. Itt 30-40 fős fegyveres csoport támadta meg a konvojt. Néhányan a katolikus templom tornyából is lőtték a tankokat. Tűzharc alakult ki az ellenfelek között.

A harci zajt az emberek észlelték, a több 100 méter távolságra is hallották. Többen kimentek az utcára tájékozódni. A Dembinszky és a Nyáry Pál utca kereszteződésében is sokan voltak.

Közben a lövöldözés folytatódott, az egyik tank rálőtt a templom tornyára. A lövés célt tévesztett...

Kaposi Attila nagyapja, Tóth János rádió-műszerész volt.

„Nagyapám is kiment az utcára. Akkor, amikor a szemben lévő házba csapódott a lövedék, a szétrobbant repeszek egyike eltalálta. A kisméretű szilánk a mellkasát érte. Nem védte meg a felső zsebében hordott személyi igazolványa, azon keresztül fúródott a szívébe... Az orvos sem tudott segíteni rajta, csak néhány perc telt el... Egy hónap múlva lett volna 44 éves, két gyermeke maradt árván.”

(A Dembinszky u 30. számú házban a döntő lövedékek további áldozatai voltak, az ott lakó Borbás Józsefné és Takó Jánosné is életét veszítette. – szerk.)

A MÁV telepen a harc rövid volt, a tank következő lövése már pontos volt, a templom tornya belövést kapott.

Kerületi illetőségű lakosokat figyelembe véve a szabadságharc leverése során az utcai harcokban legalább 30-an estek áldozatul.

ALVÓ HŐSÖK, ŐRIZZÜK ÁLMOTOKAT, EMLÉKETEKET, MÍG ÉL A NEMZET

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: Kiss Emília

2006 óta újabb adatok kerültek napvilágra a forradalom és szabadságharc XV. kerületi áldozataival kapcsolatban. A táblázatban - az alul felsorolt forrásokban szereplő különböző névsorok alapján - a XV. kerülethez kötődő hősi halottak adatait egyesítve közöljük. A jogszabályi előírásokra való tekintettel a személyi adatok egy részét itt nem közöljük.

Az eseménysorozat időpontjaira alapozva további kutatás tárgyát képezi majd az, hogy kerületünkön belül pontosan hol működtek a forradalmár csoportok, illetve a városban harcoló kerületiek ott mely csoportokhoz csatlakoztak? A forradalom-, és a rákövetkező megtorlás időszakában az egyéni és családi életutak feltárása szintén további, tervszerű kutatómunka célkitűzése.

A XV. kerületben elhunyt áldozatok

NÉV, FOGLALKOZÁS	A HALÁLESET HELYE	HALÁLESET IDEJE	A HALÁL OKA/ KÖRÜLMÉNYEI
dr. Bartóffy György			
Berta Lajosné (Józsefné) 29 éves, eltartott			hősi halott
Bohnert Imre 24 éves, kocsikísérő			
Czvikovszky Pál 25 éves, műszaki rajzoló, katona			hősi halott
Décser József 51 éves			nincs adat
Dombi Sándor 22 éves			hősi halott
Elek László 24 éves			hősi halott
Faragó János 53 éves, ügyintéző			nincs adat
Guj József 22 éves, honvéd, gépkocsivezető			hősi halott
Halász István Sándor egyetemista			nincs adat
Halla Istvánné 62 éves, háztartásbeli			belövés áldozata
Izold Pál András 23 éves, villanyszerelő			hősi halott
ifj. Jolsvai Dénes Gábor			nincs adat
Kelemen Mária 29 éves			agyonlőtték
Kiss László			hősi halott
Konstancin Dimitis Andre 39 éves, villanyszerelő			nincs adat
Ottl Katalin 16 éves, tanuló			nincs adat
Rudi Géza			hősi halott
Szabó Gyula	Újpest		hősi halott
Szabó István 49 éves, gépkocsivezető			hősi halott
Valkovszky Károly 64 éves, üzletvezető			nincs adat
Vépi Sándor 24 éves, segédmunkás			hősi halott
Weinmüller Antalné 56 éves, áruátvevő			hősi halott
Fazekas Béla			
Telek László 24 éves, munkás			
Holcz József 23 éves kőműves (Halcz)	Bp. XV.	1956. 10. 23.	mellkas lövési sérülés, életfontos szervek sérülése
Poroszkai István 31 éves, kocsikísérő	Bp. XV. Utcai harcban	1956. 10. 24.	elvérzés, lövési sérülés

NÉV, FOGLALKOZÁS	A HALÁLESET HELYE	HALÁLESET IDEJE	A HALÁL OKA/ KÖRÜLMÉNYEI
Ismeretlen férfi kb. 30 éves	ismeretelenek szállították a rákospalotai temetőbe 25-én	1956. 10. 25. vagy előtte	májtajéki és a bal combon lévő lövési sérülés, elvérézés
Uhrik István 15 éves, segédmunkás	Bp. XV. Utcai harcban	1956. 10. 25.	szív, has és alsótest lövési sérülései
Krisztov Demeter Ferenc 46 éves, kertész (Dimitar Hrisztov Szarencsev)	Bp. XV.	1956. 10. 26.	eltévedt lövedékből eredő szilánksérülés, tüdőlövés
Berbás Józsefné Kovács Mária 38 éves, árudavezető	Bp. XV.	1956. 11. 05.	gránátrepesz sérülés - belövés áldozata
Tóth János 43 éves, rádió műszerész	Bp. XV.	1956. 11. 05.	gránátrepesz sérülés
Mihály Joachim 39 éves, MÁV vonatkísérő	Bp. XV.	1956. 11. 05.	lőtt sérülés, égés
Takó Jánosné Füstös Margit 53 éves, hivatalsegéd	Bp. XV.	1956. 11. 05.	szilánksérülés
Prukner Géza 17 éves, ipari tanuló	Bp. XV. Wesselényi u. 42.	1956. 11. 05.	többszörös mell- és haslövés, fejlövés, életfontosságú szervek sérülése
Takács Márton 28 éves, művezető, faesztergályos	Bp. XV.	1956. 11. 07.	mellkasi sérülés, sorozatos lövés, a határban holtan találták
Krajcs János 36 éves, kárpitos (Krajos)	Bp. XV. Temetőnél(?)	1956. 11. 07.	lőtt fejseb, hasüreg lőtt sérülése, életfontosságú szervek sérülése, elvérézés
Klein Gyula 15 éves, segédmunkás	Bp. XV.	1956. 11. 08.	utcán találták holtan, lövés fejlövés
Szűcs Szabó Béla Gábor 18 éves, ipari tanuló (Szűcs)	Bp. XV.	1956. 11. 08.	lövéses következtében hirtelen halál
Jankovits András 32 éves, kereskedelmi titkár (Jankovics)	Bp. XV. Széchenyi úti lakótelep	1956. 11. 11.	fejlövés
Antal István 4 éves	Bp. XV. Kossuth u. 15.	1956. 11. 14.	aknarobbanás okozta fejsérülés
Antal János 8 éves, tanuló	Bp. XV. Kossuth u. 15.	1956. 11. 14.	aknarobbanás okozta fejsérülés
Ismeretlen férfi 20 éves	„1957. júl. hó folyamán nádas-tói szántóföldeken találták meg”	1956. 11. eleje	mellkas és szív lövés
Ismeretlen férfi 40-50 év körüli	„1957. júl. hó folyamán nádas-tói szántóföldeken találták meg”	1956. 11. eleje	lövési sérülés a nyakon
Ismeretlen férfi 20-25 éves	„1957. júl. hó folyamán nádas-tói szántóföldeken találták meg”	1956. 11. eleje	fej és mellkas lövés
Ismeretlen férfi 20-30 év körüli	„1957. júl. hó folyamán nádas-tói szántóföldeken találták meg”	1956. 11. eleje	koponyatörés, agyroncsolás
Ismeretlen rendőr egyenruhás férfi 20-25 éves	„1957. júl. hó folyamán nádas-tói szántóföldeken találták meg”	1956. 11. eleje	fej és mellkas lövés
Formaggini Róbert Károly 19 éves, villanyszerelő tanuló	Bp. XV. Nádastó	1956.	lövési sérülés, elvérézés

Az ismeretlenként a XV. kerületi halotti anyakönyvbe bejegyzett áldozatokról: ...Egyéb ismertetőjeleit a holttest nagyfokú felozlása miatt megállapítani nem lehetett. Ruházata: ...”

A IV. kerületben elhunyt XV. kerületi illetőségű áldozatok

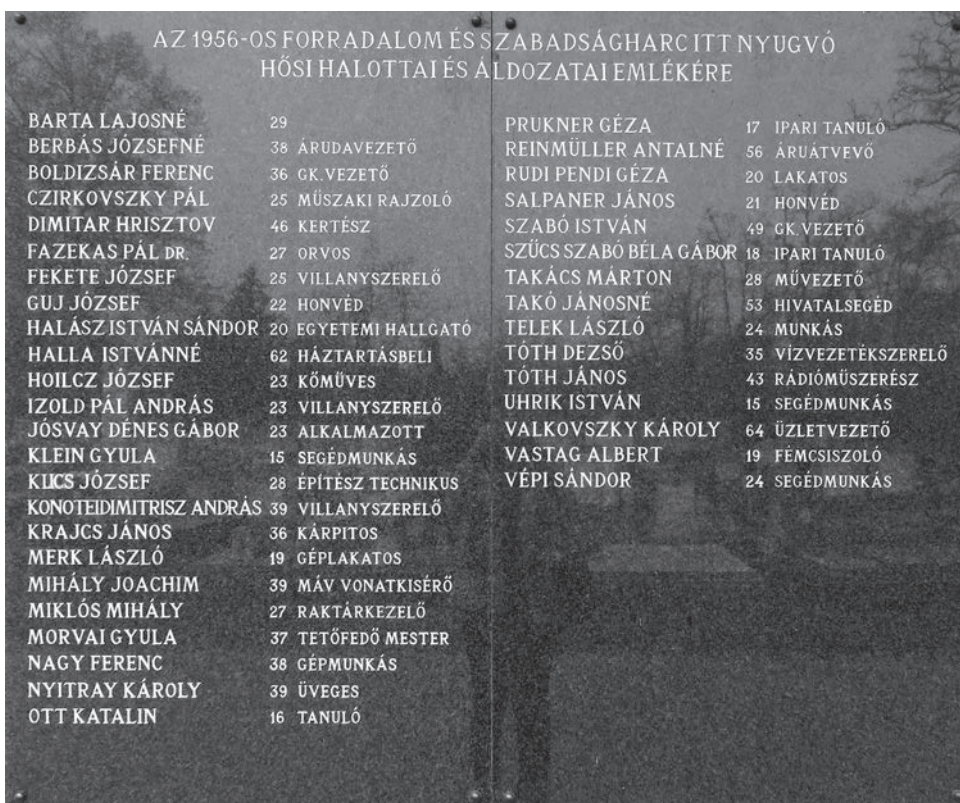
NÉV, FOGLALKOZÁS	A HALÁLESET HELYE	HALÁLESET IDEJE	A HALÁL OKA/ KÖRÜLMÉNYEI
Fekete József 25 éves, villanszerelő	Bp. IV. Nyár u. 99.	1956. 10. 26.	fejlvés
Nagy József Attila 21 éves, egyetemi hallgató	Bp. IV. Árpád út 126.	1956. 10. 27.	lvés, elvrzés
Morvai Gyula 37 éves, tetőfedő mester	Bp. IV. Nyár u. 99.	1956. 10. 28.	máj- és veselvés - belvés áldozata
Merk László 19 éves, géplakatos segéd	Bp. IV. Baross u.69.	1956. 11. 08.	májlvés
Litauszki Levente 17 éves, gépünkás	Bp. IV. Nyár u. 99.	1956. 11. 08. 11. 17.	mellkas ltt sebe, fejlvés
Szalai József 16 éves, gépipari technikumi tanuló	Bp. IV. Nyár u. 99.	1956. 11. 10.	agyúzódás
Csendes Imre Ferenc 24 éves, gyári munkás	Bp. IV. Dózsa Gy. út Népkert	1957. 02. 07.	tüdvlvés, belsvrzés - karhatalom agyonlőtte

A Budapesten elhunyt XV. kerületi illetőségű áldozatok

NÉV, FOGLALKOZÁS	A HALÁLESET HELYE	HALÁLESET IDEJE	A HALÁL OKA/ KÖRÜLMÉNYEI
Bódis János 29 éves, időelemző	Bp. VIII. Szentkirályi u. 18.	1956. 10. 23. 11. 02.	lvési sérülés, elvrzés
Juhász István 42 éves, segédmunkás	Bp.	1956. 10.	lvési sérülés
Rada János 18 éves, MÁV lakatos	Bp. VII. Péterfy S. u. 12.	1956. 10. 24.	szílvés
Brandhuber József 26 éves, villanszerelő	Bp. XIII. Róbert K. krt. 44.	1956. 10. 24.	tüdvlvés
Sütő Imre 30 éves, gépkocsivezető	Bp. VIII. József krt. 55.	1956. 10. 24.	haslvés
Bocsi Ferenc 32 éves, fűtő	Bp. XIII. Róbert K. krt. 44.	1956. 10. 26.	haslvés
Miklós Mihály 27 éves, raktárkezelő	Bp. VII. Péterfy S. u. 414.	1956. 10. 27.	combvrzés, lvési sérülés
Kovács Vilmos 58 éves, kertész	Bp. VII. Baross tér 14. előtt	1956. 11. 05.	elvrzés, lvési sérülés
Tóth Dezső 35 éves, vízvezeték-szerelő	Bp. VII. Péterfy S. u. 12.	1956. 11. 06.	fejlvés
Sztuhár János 46 éves, fűtő, mozdonyvezető (Sztuhai)	Bp. VIII. Bérkocsis u.	1956. 11. 06. 11. 04.	akna érte, fejsérülés
Grób Imre 29 éves, továbbszolgáló honvéd tiszthelyettes	Bp. XIII. Róbert K. krt. 44.	1956. 11. 27.	autóbaleset, gerincsigolya törés, gépkocsival felborult
Nagy Ferenc 38 éves, gépmunkás	Bp. X. Előd u.	1956. 11. 30.	koponyatörés, agysérülés, életfontos szervek sérülése, koponyalvés
Boldizsár Ferenc 36 éves, gépkocsivezető	Bp. IX. Nagyvárud tér 1. előtt gépkocsiból kitéve	1956. 12. 03.	belső vrzés, haslvés
ifj. Salpauer János 21 éves, sorkaton	Bp. XIII. Róbert K. krt. 44.	1957. 01. 16.	tüdvlvés
Fazekas Pál dr. 29 éves, orvos			fejroncsolás
Fleskenstein Béla kereskedő			lvési sérülés

A Budapesten elhunyt XV. kerületi születésű áldozatok

NÉV, FOGLALKOZÁS	A HALÁLESET HELYE	HALÁLESET IDEJE	A HALÁL OKA/ KÖRÜLMÉNYEI
Vastag Albert 19 éves, fémcsiszoló (Vastagh)	Bp. IX. Űllői út 135.	1956. 10. 24.	lövési sérülés, tömegsírból exhumáltak Vasváron
Klics József 28 éves, építész technikus	Bp. V. Királyi Pál u. 20.	1956. 10. 24.	haslövés, elvérzés
Nyitray Károly 39 éves, üveges segéd	Bp. VII. Szövetség u. 14/16.	1956. 10. 24.	agy- és tüdőlövés
Nyilas Lászlóné Fetzer Mária Zsuzsanna 26 éves, ápolónő	Bp. IX. Hámán K. út és Telepy u. sarok	1956. 10. 26.	lövési sérülés
Sinka László 16 éves, segéd munkás (Linka)	Bp. VIII. Práter u. 31.	1956. 11. 05.	légnymomás
Nagy István Gábor 28 éves, gyári segéd munkás, vegyész szakmunkás	Bp. XX. Nagykőrösi út	1956. 11. 07.	fejlövés, agyrontcsolódás

Emléktábla a ravatalozó falán

Források:

Horváth Miklós - Tulipán Éva: In memoriam 1956. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006.

Mojzes Ildikó (szerk.): 1956. Csokonai Művelődési Központ, Budapest, 2006.

Emléktábla a Rákospalotai Köztemetőben

Emléktáblák a Rákospalota öregfalusi katolikus templom falán

A Népszabadság c. lapból kigyűjtött névsor, közli: László Tamás (szerk.): Kalendárium 2007. p. 190-191.

1956. OKTÓBER-NOVEMBER

RÁKOSPALOTA - PESTÚJHELY

ÍRTA: Mojzes Ildikó

Október 23. kedd

A XV. kerületi Rendőrkapitányságon rendes munkanap volt. A munkaidő befejezésekor – 17 órakor – mint rendesen, mindenki hazament, de 23 órakor teljes készültséget rendeltek el az épületben. A kerületben azonban egyelőre még semmiféle mozgódás nem volt tapasztalható.

Október 24. szerda

Óry Sándor őrnagy, a kerületi rendőrkapitányság vezetője 2 rendőrt küldött Újpestre, ahol aznap fegyveres felkelők megtámadták a kerületi rendőrkapitányságot. A két kiküldött rendőr feladata volt, hogy híreket hozzon a szomszédos kerületből.

Október 26. péntek

Rákospalotán a Tanácsháza előtt gyülekezett a tömeg, ahol újpesti forradalmárokkal együtt Nemzeti Bizottságot alakítottak összesen 83 fővel az 1945 után működő volt pártok delegáltjaiból (Szociáldemokrata Párt: Dr. Borbély Endre, Független Kisgazda Párt: Dr. Várfalvi József, Polgári Demokrata Párt: Lannstóff György, a Magyar Dolgozók Pártja részéről több személy). Bilkei Gorzó Nándort elnökké, Major István MDP-titkárt, Kopácsi József tanácselnököt alelnökké választották. Az intézőbizottság tagjai között voltak: Juhász Lajosné VB. Titkár, Dr. Borbély Endre az SZDP részéről, Dr. Bártfalvi József az FKP részéről.

Megalakult a Nemzetőrség 207 fővel, Csepregi József parancsnokságával, helyettese Stefancsik Alajos volt. Járőrszolgálatot szerveztek, biztosították a közrendet.

A Rákospalotai Kötöttáru Gyárban ideiglenes munkástanács alakult Kálmán Béla elnökletével. Horváth igazgatót leváltották és helyette Dobrotka László főmérnököt nevezték ki.

Este 8 óra körül 120 főnyi tömeg vette körül a rákospalotai rendőrség épületét, fegyvereket követelve. Óry Sándor, a kapitányság parancsnoka – miután tárgyalt Virágh Imrével, a tömeg választott vezetőjével – utasítást adott, hogy nyissák ki a rendőrség kapuját a tömeg előtt, tehát ellenállás nélkül adták meg magukat. A tömeg a bent lévőköt lefegyverezte. Óry a kapitánysággal szemben levő őrsöt is utasította a fegyverek átadására.

Október 27. szombat

A Nemzetőrség vette át a rendőrség irányítását (Óry betegállományban otthon maradt, s a rendőrök jó része szintén nem vette föl a szolgálatot ezen a napon), őrséget szervezett a Tanács, a rendőrség és a Közért elé.

Október 28. vasárnap

Csepregi átadta a rendőrség és egyben a Nemzetőrség parancsnokságát a betegállományból visszatérő Óry Sándornak, aki ezután beosztottjaival együtt a Nemzetőrséggel és a Nemzeti Bizottsággal állandóan konzultálva működött tovább.

Matúz doktor a szovjet kórházparancsnokkal tárgyalt a kórház átadása-átvétele ügyében. A kórház melletti épületekben lévő lakásokat, ahol a kórház szovjet dolgozói éltek családjukkal, fokozatosan tervezték kiüríteni, s az így felszabaduló lakásokat majd a kerületi rászorulóknak szétosztani.

Október 30. kedd

Amikor elhangzott a kormánynyilatkozat, hogy megalakulhatnak a demokratikus pártok, akkor többen, volt kisgazdapártiak hozzáfogtak, hogy Rákospalotán is megalakítsák az FKP-t. Az MDP-től kérték vissza a volt párt helyiséget, ahol utoljára az MSzT tartózkodott. Egy részét visszakapták, ahol szabályos leltár szerint vették át az ott lévő ingóságokat. Kítették a táblát: FKP Rákospalotai Szervezete. A párt alakításában Kocsis János, Bertók András, Dr. Várfalvi József, Dr. Halács Ágoston, Dr. Matúz Lajos, Varga Vince és Csepregi József vettek részt. (De a párt működéséről palotai viszonylatban valójában nem lehet beszélni, a következő napokban a központ megalakulását várták, a bizonytalanság volt a jellemző helyi szinten. November 4. után fel is oszlott a szervezet).

Bilkei Gorzó Nándor vezetésével megalakult a Polgári Demokrata Párt.

A Kötöttáru Gyár Munkás Tanácsa nyilatkozatot tett közzé, hogy addig nem veszik föl a munkát, amíg a szovjet csapatok el nem hagyják Magyarországot.

Október 31. szerda

A Rákospalota-Pestújhelyi Nemzeti Forradalmi Bizottság kiáltványban fordult a kerület lakosságához, melyben a forradalom győzelmét ünnepli, kihirdeti követeléseit s egyben mindenkit felszólít, hogy támogassa a bizottság munkáját.

November 1. csütörtök

Palotai nemzetőrök és velük együttműködő rendőrök lefegyverezték és a rendőrkapitányságon előállították a főtí ÁVH-s fegyverraktár parancsnokát, Fátrayt. Őry utasítására gépkocsikkal mentek ki a fegyverraktárba, hogy a kapitányságra szállítsák a fegyvereket.

Pál László, a Rákospalotai Légvédelmi Tüzérlaktanya parancsnoka elhagyta a laktanyát a beosztottakkal együtt, ami így teljesen üresen maradt. A bent hagyott felszerelést, fegyvereket, ágyukat a forradalmárok minden nehézség nélkül elvitték. A laktanyából ruhákat, élelmiszert is elszállítottak teherautókon Újpestre a Károlyi Kórházba.

A pestújhelyi közgazdasági technikumba értekezletet hívtak össze. Megalakították a Forradalmi Tanácsot Eperjes Sándorné vezetésével, s „határozati javaslatot” szerkesztettek, amihez hasonlóakat akkor már üzemekben, hivatalokban is megszövegeztek. Az alábbi pontok szerepeltek a javaslatban:

- a hitoktatás bevezetése az iskolákban
- a Kossuth-címer visszaállítása
- a Varsói Szerződés felbontása
- a szovjet csapatok kivonása

A Doktor Sándor utcai Általános Iskolába hirdetett gyűlést a katolikus párt: „Aki a katolikus ügyet magáénak vallja, az legyen ott!” A gyűlésen 5-600 fő vett részt, Horváth József, Kővári Lajos és Bohus László voltak a szónokok. Kérték a katolikus intézmények visszaadását. Tóth József plébános hangsúlyozta: nem az egyházi birtokot, csak az intézményeket kérik vissza. Egy felszólaló indítványozta, hogy csatlakozzanak a most alakulóban lévő Barankovics-féle párthoz, de Tóth plébános kijelentette, hogy egyelőre nem csatlakoznak senkihez, megvárják a konszolidáció után a felsőbbség utasítását. Kifejtette, hogy „nem a régi, kapitalista beteg rendszert akarják, nem is parancsuralmi rendszert, hanem igazi keresztény demokrata programot akarnak”.

A gyűlés után egy jelentést küldtek a Várba, a püspökségre a párt megalakulásáról. (A következő napokban néhányan érdeklődtek a plébánián, de november 4. után megszűnt minden tevékenység.)

November 2. péntek

A KDP képviselői az előző nap elfogadott javaslatot elvitték a Tanácsházára, s átadták Bilkei Gorzó Nándornak. Ebben kérték egyrészt képviselőik Nemzeti Bizottságba való beválasztását, másrészt egy a párt működéséhez szükséges ingatlan kiutalását a korábban államosított egyházi épületek közül.

Megalakították a Dózsa Gimnáziumban is a Forradalmi Bizottságot, melynek elnökévé Wágnert, a régi-új igazgatót választották. A pestújhelyi iskolában megfogalmazott határozati javaslatot fogadták el itt is. Megalakították az iskola cserkészcsapatát is, aminek Juhász Mihályt, a gimnázium igazgatóhelyettesét választották parancsnokául.

November 3. szombat

A rendőrségen fölállítottak egy bizottságot, mely egyenként, személyenként vizsgálta felül a nemzetőrök alkalmasságát. A bizottság tagjai: Csepregi János, volt nemzetőrparancsnok, Öry Sándor rendőr őrnagy és Ipacs honvéd őrnagy. A bizottság személyes ismeretség és igazolványok alapján felülvizsgálta minden egyes nemzetőrt, több katonát utasított, hogy jelentkezzen a kerületi katonai nyilvántartásnál és több polgári személyt azonnal leszerelt.

A nap folyamán tehergépkocsival nagyobb mennyiségű fegyvert szállítottak a MÁV-telepi őrsre, valószínűleg az üresen maradt Felszabadulás úti laktanyából, melyet a környék lakóinak szétosztottak.

Pál László, a forradalom oldalára átvált laktanyaparancsnok megjelent a kerületi rendőrkapitányságon.

Ott közölte, hogy Maléter az oroszokkal tárgyal, amennyiben a szovjet csapatok 4-én reggelig nem kezdik meg a kivonulást, úgy a magyar katonai egységek támadást intéznek ellenük, s vagy megsemmisítik, vagy kiűzik őket az ország területéről. Felszólította a kapitányság vezetőjét, hogy a rendőrség vegyen részt november 4-én hajnalban a szovjet csapatok elleni támadásban, mert ez hazafiúi kötelesség.

November 4. vasárnap

A szovjet tankok bevonultak. Cinkota és Fót felől érkezett néhány tank. 20-30 fős fegyveres csoport támadta meg a MÁV-telepen az átvonuló szovjet tankokat (valószínűleg a MÁV-telepi katolikus templom tornyát ekkor érte a belövés. Sajnos, csak a tény ismert, a körülményeket homály fedi.)

A szovjet kórházat Dr. Nagy József mentőorvos vezetésével fegyveresek támadták meg.

November 6-7. körül

Egy szovjet üzemanyag-szállító konvoj akart keresztül haladni Rákospalotán a Szentmihályi (Felszabadulás) úton (a mai Telek utca sarkán), de a palotai Leitner-féle fegyveres csoport megtámadta és megsemmisítette a szállítmányt, s lelőtték az összes (mások szerint jó néhány) szovjet katonát. Szemtanúk elmondása alapján egy magyar fiatalember is áldozatul esett az összecsapásnak. Ez volt ismereteink szerint az utolsó fegyveres akció a kerületben.

A forradalom napjaiban helyiek lovaskocsival járták palota utcáit és gyűjtötték az élelmet, amit Pestre vittek be a forradalmároknak.

December 5.

Dr. Bilkei Gorzó Nándor levélben jelentette be a Nemzeti Forradalmi Bizottság megszűnését. ■

Forrás:

Mojzes Ildikó (szerk.): 1956. Csokonai Művelődési Központ, Budapest, 2006. p. 15-22.

**Kopácsi József úrnak,
Bpest. XV. ker. Rákospalota-Pestujhely
tanácsa Vb. elnökének,
ugyis mint a kerület
Nemzeti Forradalmi Bizottsága
elnökhelyettesének
Rákospalota**

Őszintén tisztelt barátom!

A Népszabadság 1956. december 5-i száma közli azt a kormányhatározatot, amely októberi magyar szabadságharcral megalakult, hatóságokkal kapcsolatos Nemzeti Forradalmi Bizottságokat azonnali hatállyal megszünteti.

Ezzel a magam és az egész Rákospalota-Pestujhelyi Bizottság esetén mostani működése befejeződött.

Hosszú közeleti pályámon háromszor voltam immár nemzeti bizottságok elnöke. 1918-ban Rozsnyón és Gömör megyében, 1945-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében és Rákospalota m. városban /:alelnök itt:/, 1956-ban ugyancsak lakóföldemen Rákospalotán és Budapest Fővárosnál Nemzeti Bizottsági tag. Mindenütt és mindenkor alapmeggyőződésémnek megfelelőleg én, és elnökelem alatt álló tiszteletre méltó testület igaz magyar hazafiui, teljes emberi és megalkuvás nélküli demokratikus meggyőződéssel, és mi fontosabb, tettekkel igazolta be, hogy feladata magaslatán áll. Rendkívüli időkben és kiszámíthatatlanul forrongó szenvedélyek között, csak a tiszta meggyőződés és barátság tarthatja fenn az életet biztosító egyensúlyt.

Mindhárom esetben a nemzeti bizottságokat – sajnos az igazat meg kell mondani – nem a nyugodt fejlődést biztosító és csak egységes, legszélesebb összefogás által létrehozható, minden irányban kimunkált megbékélés természetes útja szüntette meg, hanem 1919, majd 1920-ban a türelmetlen bal és jobb kilengések, 1948-49-ben az egyeduralomra törő fékevesztett és esztelen kalandorok diktatúrája, és most sem a kibontakozáshoz nélkülözhetetlen politikai előrelátás és bölcsesség, hanem a felsorolt múltak hibás és egyszerűnek látszó, de következményeiben kiszámíthatatlan elfogultsága.

Én maradok, aki voltam, vagyok és leszek! Politikai meggyőződésemet a jelen megoldatlan problémáira, röviden a porondról most visszavonuló tisztas bizottságunk 1956. október 31-én közzétett nyilatkozata tartalmazza. meggyőződésem, hogy enélkül nemzeti összefogás, pártok együttműködése, lelkek megbékélése, kölcsönös és őszinte megbecsülés, ami az országépítés és a nép boldogságának alapfeltétele nem lehet. A megbékélés pedig az együttműködés és kölcsönös őszinte megbecsülés nélkül, - mindig a valódi demokrácia érvényesítését tartva szem előtt, - lehetetlen. A katasztrófából és kalandorokból elég volt.

És még egyet. Igazság kell! Az idézett kormánynyilatkozat azt mondja, hogy a „Forradalmi bizottságok semmiféle közérdekű tevékenységet nem fejtenek ki, ellenkezőleg, ahol még léteznek és működnek, tevékenységük károsan befolyásolja és gátolja az állami és a gazdasági szervek munkáját, és a közérdekű feladatok megoldását.”

Ez így, fenntartás nélkül valótlan. Én tudom és mi tudjuk hogy voltak garázda megnyilatkozások, felelőtlen bizottságok is akadtak. Párszor idegen kőbörgők a mi életünket is ki akarták oltani. De mi álltunk felelem nélkül a vártán. A helyet nem hagytuk el. És minden tettünk közérdek volt, létezésünk és működésünk életet adott, és lehetőséget az állami és gazdasági szervek munkájának. Sőt Te és egy egész kerület tanúsíthatja, hogy vagyon és életetek párt és emberi különbség nélkül, csak azért maradt itt sértetlen, mert elnökelem alatt a mi tiszta és elismerésre érdemes bizottságunk megtette kötelességét.

Ennek elismerése a rendelet általánosító és sértő megállapításával szemben nem az én kötelességem.

Meggyőződésem, Őszintén tisztelt Barátom, hogy magyar és emberi feladataink teljesítésére még találkozunk.

Meleg kézszorításom és köszönetem a Bizottság minden tagjának. Mindegyiket névleg felsorolhatnám, de szükségtelen. Borbély Endre, Csepregi József, Darvas József, Hunyás ferenc, Ipacs András, Juhász Lajosné, Landstoff György, Kopácsi József, Major István, Matuz Lajos, Szmutka István, Tóth Sándor, Varga Vince, Várfalvi József és Visnyei Sándor nevét csak azért emelem ki, mert a legtöbbet álltak oldalamnál, és ők élnek leginkább lelkemben.

Isten óvja a magyart! mondja a költő. Én is csak ezzel végezhetem.

Kérek, hogy ezen leveletem, a Nemzeti Forradalmi Bizottság jegyzőkönyveit és iratait, valamint szép Kossuth címeres pecsétjét a város, ill. kerület levéltárában a jobb és szebb jövő számára őrizzék meg.

Rákospalota, 1956. december hó 5-én

Dr. Bilkei Gorzó Nándor, a XV. kerületi Nemzeti Forradalmi Bizottság elnökének levele

FORRÁS: ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA

1956. VISSZAEMLEKEZÉSEK

Lövey György visszaemlékezése

ÍRTA: Szunyogh László

Lövey György 21 éves volt a forradalmi események alatt. Pestújhelyen a forradalom első napjaiban nem történtek megmozdulások. Csendesen teltek a napok, annak ellenére, hogy itt a szovjet kórház irritáló lehetett. A helyi szervezetek megegyeztek, hogy a kórházat nem fogják támadni. Nehogy elszabaduljon a pokol...

Az oroszok azért felállítottak a kórházban és az utcákon is védelmi állásokat. Az általános iskolánál egy tank ásta be magát, onnan figyelte a környéket.

Emlékszem, 28-án éppen a szentmiséről mentünk haza, amikor elhaladt mellettünk egy biciklis. A tank tetején örökös katona löni kezdett. Pattogtak a golyók a keramit kövezeten. Biztosan nem akarta lelőni, mert jóval a kerékpáros elé célzott.. Hát akkor nagyon megijedtem, éreztem a feszültséget és azt, hogy még bármi megtörténhet.

A kórház bejáratánál is felvonult néhány tank, a Bezsilla kertben is állomásoztak. A kórház belső területén egy kis dombon géppuskafészket lehetett látni az utcáról.

Október végére stabilizálódott a helyzet, a közállapotok megnyugodtak. Azt hittük, hogy új élet indulhat. Félelem nélkül lehetett kimenni az utcára. Megjelentek a pártok, elindult a demokratizálási folyamat.

November elsején a Doktor Sándor utcai Általános Iskolában Tóth József plébános gyűlést hirdetett. Édesanyám részt vett ezen a programon. Elmondta, hogy a plébános a katolikus

párt nevében visszafogott beszédet mondott. Határozottan állást foglalt, hogy az egyházi ingatlanokat vissza kell adni. Pestújhelyen ezek az ingatlanok a Bors villa, a kereskedelmi iskola és a volt polgári iskola voltak.

Dr. Lövey József

Édesapám dr. Lövey József mindvégig azt csinálta, amit mindig is. Feltett egy vöröskeresztes karszalagot a karjára és járta a betegeket. A betegség nincs tekintettel a kijárási tilalomra, vagy a háborús helyzetre sem. Sikerült egy szülést is levezetnie mindenféle komplikáció nélkül. Pedig akkor már a nők inkább kórházban szültek...

Annak nagyon örülök, talán büszke is vagyok rá, hogy a forradalom néhány pillanatát személyesen átéltem, közvetlen részese lehettem néhány eseménynek.

Október 23-án a Műgyetemenél gyülekeztünk és innen indultunk a Bem térre. A tüntetés a Margit hídon át az Országháznál folytatódott. Ezeket az órákat mind a mai napig láthatjuk a filmfelvételeken. Ott voltam a tömegben és láttam a filmen is megörökített jelenetet. Egy fiatal nő lengeti a magyar zászlót. Az Alkotmány utca egyik ablakában állt, így üdvözölte a tüntetőket. Továbbhaladtunk a Városliget felé. A Sztálin szobornál gyülekezett a tömeg. Nem sokáig kellett

**Tank a Pestújhelyi út
és a Neptun utca sarkán**
RÁKOSPALOTA PESTÚJHELY ÉS ÚJPALOTA
HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE

várni, hogy megszülessen a szándék : döntsük le a szobrot! Nagyon stabilan állt a helyén, a drótkötelek szakadtak... Hamarosan előkerült egy hegesztő apparát, sikerült bevágni a lábát a szobornak. Úgy dőlt el, ahogy kellett! A magas talapzaton csak két csizma maradt. Szürreális látvány volt, ezután a teret csak Csizma tér néven emlegettük...

Október 25-én is eljutottam a belvárosba. Sokan voltunk az utcákon, az Oktogonnál a Sztálin szobor feküdt. Emberek vették körül, látszott rajtuk, hogy nem szerették a generalisszimust... Eljutottam a Blaha Lujza térre ahol egy szovjet tankon magyar zászló lengett. Az emberek barátkoztak a katonákkal. Én is felmáztam a tankra. Furcsa érzés volt ... Egyszer csak lövéseket hallottunk. A tömegre lőttek. A mellettem álló ismeretlen embert eltalálták, comblövést kapott. ... Hatalmas felfordulás, pánik keletkezett. Az EMKE épületének a tetejéről lőttek az ávósok. A tank a támadásra válaszolt. Szétlőtte a ház tetejét. Ez a tank az Országháznál is ott volt, amikor a tömegmészárlás történt. A lövöldözések alatt a tank mögé bújtak néhányan. Köztük volt

Kelecsényi Erzsébet (jogász, a Magyarok Világszövetségének elnöke – *szerk.*) és Beke Kata (író és politikus – *szerk.*). Beke Kata a későbbiekben levélben írt a történekről. Úgy tűnt számára, hogy „szándékosan tereltek a fegyverek elé..” Az interneten elolvasható a visszaemlékezés.

November 3-án szombaton a Körúton szörnyű látvány tárult elém. Szétlőtt házak, törmelék az úttesten. A síneket sem lehetett látni. A harcok következményei, hogy Budapest romhalmazzá vált.

November 4-én megindult az invázió. Akkor már Pestújhelyre is bevonultak a csapatok. Tankok jártak az utcákon dobtáras katonák kíséretében...

Középen ül Tóth József plébános
RÁKOSPALOTA PESTÚJHELY ÉS ÚJPALOTA
HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYE

A SÓDERGÖDÖRBŐL LIVERPOOLIG

ÍRTA: Varga István

Sas József és felesége Schleisz Gizella két gyermekükkel, az akkor hét éves Gizellával és az öt éves Józseffel, a forradalom leverése után hagyták el Magyarországot. Útjuk Liverpoolig vezetett, ott telepedtek le, ott rendezték be életüket. A szülők sajnos már nincsenek az élők sorában, de családból Gizelle Tilley (született Sas Gizella) vállalkozott rá, hogy válaszol kérdéseimre. Az interjú a távolságra való tekintettel levelezés formájában történt. Bár Gizella beszél magyarul, de az írás nem az erőssége, így az angol nyelvet használtuk.

■ *Meséljen a családjáról, szüleiről, nagyszüleiről!*

■ Édesapám egy sok gyermekes családban, tizenharmadikként született 1923. május 20-án. A nagyapám kőműves volt és az Eszterházy (ma: Régi Palotai) utcában laktak. Apám géplakatosként a vasútnál dolgozott, gőzmotorokat javított. Ennek köszönhető, hogy a világháborúban nem kellett bevonulnia katonának. Édesanyám 1925. október 3-án született, volt egy nővére, Manyika és egy bátyja, Ferenc. Schleisz nagyapám 1929-ben, 34 évesen meghalt. Édesanyám mindössze 4 éves volt ekkor, így nem is maradt túl sok emléke az apjáról. Nagymamám egyedül nevelte fel a három gyermeket. A piacon árult gyümölcsöt, ebből éltek meg úgy ahogy. Édesanyám mesélte, hogy mind a három gyereknek segítenie kellett és ezért reggelente nagyon korán kellett felkelniük. Szüleim 1946-ban házasodtak meg és József öcsémmel mi ketten Magyarországon születtünk.

■ *Hol laktak?*

■ Schleisz nagymamám a Régi tér 5-ben lakott és a szüleim az esküvőjük után ide költöztek egy külön szobába. Én is itt születtem és itt is laktunk, amíg el nem hagytuk Magyarországot 1956-ban.

Még ma is emlékszem a szobára, ami egyszerre volt konyha és hálószoba. Volt benne egy asztal, ahol ettünk, egy nagy szekrény és egy nagy ágy, mind a négyen abban aludtunk.

■ *Milyen emlékei vannak ebből az időből?*

■ Szegényes körülmények között éltünk. A házban többen is laktunk. A nagymamának volt egy szobája, az ő nővére is ott lakott egy másik szobában, és volt egy szobája az édesanyám nővérének is a férjével és két gyermekével. Nem volt vezetékes víz a házban, emlékszem, hogy vödörökkel át kellett menni a ház előtti téren hogy vizet hozzunk. A WC hátul volt az udvarban. Ennek ellenére boldog napok voltak. Sokat játszottunk az unokatestvéreimmel. Minden vasárnap meglátogattuk a Sas nagyszülőket, akik nagyon közel laktak hozzánk, és az iskolát is itt kezdtem el.

■ *Emlékszik-e az 1956-os eseményekre? Tudja, hogy édesapja részt vett-e benne valamilyen formában?*

■ Annyit tudok, hogy édesapám tagja volt egy csoportnak, amelyik minden este összegyűlt és puskákkal, pisztolyokkal az oroszokra vadászott, mint a mesterlövészek. Én hét éves voltam akkor és emlék-

**Id. Sas János és családja
Rákospalotán 1910 körül**

A FOTÓ A CSALÁD TULAJDONA

szem, hogy a fegyverek az árnyékszékben voltak elrejtve, néhány laza téglá mögött. Egy éjszaka valamilyen udvari mozgolódásra ébredtem és az ablakon kinézve édesapámat puskával a kezében láttam. Úgy tűnt, hogy hetekig tartott. Mindenki ideges és feszültség volt a családban, de én mint gyerek, nem értettem, hogy mi történik. Emlékszem egyszer tankok dübörögtek be az előttünk lévő térre, ahol mi olyan gyakran játszottunk és lezavartak bennünket egy közeli pincébe. Sokan voltunk ott, és csak akkor jöhettünk elő, amikor a tankok eltűntek.

■ *Tudja-e, hogy édesapja miért csatlakozott ez említett csoporthoz? Mik lehettek azok a tényezők amelyek oda vezettek, hogy fegyvert fogjon az oroszok ellen?*

■ Nem tudom megmondani, hogy miért vett fegyvert a kezébe, sohasem beszélt erről. Azt azonban tudom, hogy haláláig szenvedélyesen gyűlölte az oroszokat és édesanyám is ugyanígy érzett.

■ *Mikor és hogyan hagyták el az országot?*

■ Karácsony volt, késő éjszaka a szüleim azzal keltettek fel, hogy nagyon csöndben ki kell osonnunk a házból, mert az ajándékaink a nagybácsinknál vannak a Balatonnál, és oda kell utaznunk, hogy megkaphassuk. Azon éjszakán mind a négyen útnak indultunk egyetlen táskával anélkül, hogy a család többi tagja tudta volna, hogy elmentünk. Később értesültem arról, hogy apám neve rajta volt egy listán, amelyen azok szerepeltek, akiről úgy tudták, hogy harcoltak az ellenállásban és az oroszok másnap reggel érte jöttek volna. Apám egyik bátyja a hadseregben szolgált és értesíteni tudta apámat erről. Nem volt más lehetőség, menni kellett. Az utunkra ma is

tisztán emlékszem és nem hiszem, hogy valaha is elfelejteném. Egy nagyobb csoporttal tartottunk, volt köztük egy házaspár egy egészen kis csecsemővel. Egy hétig gyalogoltunk, bujkáltunk. Nagy hó volt és mi csak mentünk egész éjszaka. Nem volt élelmünk, bőrig áztunk, majd megfagytunk, nappal elhagyott pajtáiban bujkáltunk, éjszaka vonatsínek mentén haladtunk, és ha jött egy vonat, a hóban kellett elbújnunk, mert vonatokon keresőlámpák voltak, amikkel a menekülő embereket keresték. Végül eljutottunk egy gazdátlan öreg malomhoz, ahol volt egy ember, aki vállalta, hogy elvezet bennünket a határhoz. Ahogy mentünk keresztül egy erdőn, katonák állítottak meg bennünket, három orosz és két magyar katona. A vezetőnk elfutott, mindnyájunkat hátrahagyva. A katonák pénz fejében megengedték, hogy továbbmenjünk. Az orosz katonák elmentek, a két magyar csatlakozott a csoportunkhoz és velünk jött. Eltűntünk, nem tudtuk hol vagyunk, nem tudtuk merre van a határ. Voltak akik feladták és

Édesanyám menyasszonyi ruhában, Rákospalota 1946

A FOTÓ A CSALÁD TULAJDONA

visszafordultak. Emlékszem, ahogy apám az 5 éves öcsémmel a nyakában egyik kezével anyámat, másikkal engem tartva meggyünk át egy sérült hídon egy folyó felett. Nagyon veszélyes volt, de megcsináltuk. Ausztriában egy menekülttáborba kerültünk, ahol nagyon sokan voltak. Néhány hét múlva mentünk át egy németországi táborba és onnan jöttünk Angliába.

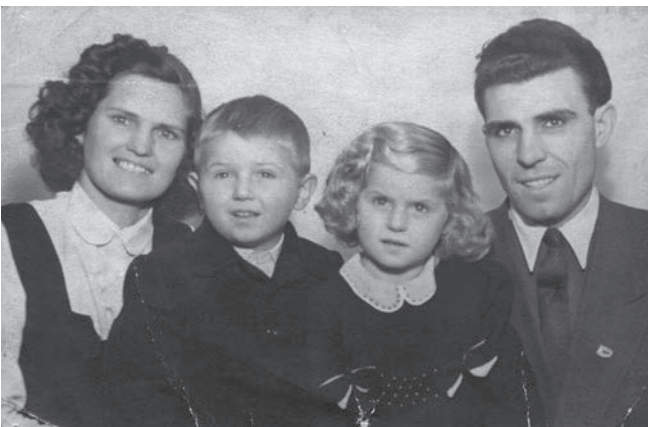
■ *Miért választották Angliát?*

■ Nem ez volt édesapám elsődleges célpontja, de az öcsém ételmérgezésben majdnem meghalt a táborban, és ezért apám úgy döntött, hogy az első lehetőséget kihasználja, amivel a táborból kikerülhet. Így kerültünk Angliába. Hajóval érkeztünk Doverba, ahol zöld emeletes buszok vártak bennünket, hogy a menekülteket elszállítsák Londonba, Manchesterbe és Liverpoolba. Mi Liverpoolba kerültünk.

■ *Hogy alakult az életük az új hazában?*

■ Liverpoolban egy szép hostelban laktunk. Volt egy külön szobánk, de a konyhát és a fürdőszobát közösen használták a lakók. Kezdetben nagyon nehéz volt, de aki dolgozni akart az sok segítsé-

get kapott. Apám is gyorsan munkához jutott a szakmájában, amihez szerencsére nem kellett túl sok nyelvtudás. Egy családi vállalkozás, amelyik vasúti tartálykocsik javításával foglalkozott, felvette próbaidőre, aztán ott ragadt. Sajnos 4 hónappal később a hostel bezárt és Manchesterbe kellett költöznünk egy másikba. Mivel apámnak akkor már volt munkája, nem jött velünk, hanem egy szobát bérelt a városban. Heti 7 napot dolgozott és csak kéthetente látogatott meg minket. A manchesteri körülmények rosszabbak voltak, mert csak néhányan voltak olyan szerencsések, hogy saját szobát kaptak. Mi nagy hálótermekben, emeletes ágyakban aludtunk. Másfél évig külön laktunk, mi Manchesterben, apám Liverpoolban, aki ezen idő alatt annyi pénzt meg tudott spórolni, hogy a helyi parlamenti képviselő segítségével részletre meg tudta venni a házunkat, amelyben négy hálószoba, két nappali, konyha, belső WC és fürdőszoba is volt. Ez egy palota volt 1958-ban! Az öcsém és én a helyi iskolába kezdtünk járni, de senkivel sem tudtunk beszélni, mert senki sem tudott magyarul. Ráadásul a gyerekek csúfoltak, mert mi annyira különböztünk tőlük. Édesanyám úgy öltöztetett bennünket, mint ahogy azt Magyarországon tette volna és ezzel kiríttunk a többiek közül. Sokat sírtunk, de mindez erőssé és határozottá tett bennünket. A nyelvet viszonylag gyorsan elsajátítottuk, utána már könnyebb volt. Ahogy rendeződött a család élete még két testvérem született, 1960-ban John és 1962-ben Etel. A családi életünk jónak volt mondható, bár édesapám nagyon szigorú volt mindnyájunkkal. Édesanyám, bár szeretett volna, nem mehetett el dolgozni, apám nem engedte, mert olyan régimódi volt. Így ő az otthoni munkát végezte, ezért igazából meg sem tanult angolul, hiszen otthon magyarul beszéltünk. Bennünket

Családi kép szüleimmel

A FOTÓ A CSALÁD TULAJDONA

Édesapám havi rendszerességgel pénzt is küldött haza a nővérenek, hogy viselje gondját a szüleinek. Édesanyám mindvégig tartotta a kapcsolatot nővére gyermekeivel, de megszakadt a kapcsolat, amikor ő meghalt.

■ Voltak-e azóta az óhazában?

pálcával nevelt, ahogy őt is neveltek annak idején. Tinédzser koromban fel is lázadtam, hiszen láttam, hogy Angliában mennyire más volt mindez. Túljutottunk ezen is és nagyon összetartó családdá váltunk. Mi négyen testvérek ma is közel élünk egymáshoz és rendszeresen találkozunk. Apám 1988-ban, 65 éves korában ment nyugdíjba, mindvégig annál a cégnél dolgozott, amelyik munkát adott neki a lelegején. Addigra mi, gyerekek mind elköltöztünk, saját házuk és családjuk van.

■ Hogyan tudták tartani a kapcsolatot a magyarországi rokonokkal?

■ Kezdetben csak a levelezés volt az egyetlen lehetőség. Rendszeresen jöttek-mentek a levelek, de sokkal egyszerűbb lett a kapcsolattartás, amikor már telefonálni is lehetett.

A testvéreim születése után édesapámnak sikerült Schleisz nagymamámot elhozni Angliába. Elküldte neki a jegyet és mi autóval mentünk érte Doverba a komphoz. Hat hetet töltött nálunk. A nagy igazából sohasem bocsátotta meg apámnak, amiért elvette tőle a családot, de beletörődött, mert tudta, hogy anyám nagyon szereti az apámat, hiszen csak így vehette azt a bátorságot és elszántságot, amivel maga mögött hagyott mindent és mindenkit.

■ Én voltam az első, aki visszatért Magyarországra. 1972-ben a férjemmel autóval mentünk, mert a repülő nagyon drága volt. Anyám az édesanyja temetésére repült vissza 1981-ben. Apámat viszont, bár nagyon hazafias érzelmű maradt Angliában is, hosszú időbe telt rábeszélni egy magyarországi útra, mert hallani sem akart róla addig, amíg oroszok ott voltak. Attól félt, hogy letartóztatják, ha visszamegy. Végül 1992-ben szánta rá magát az útra. Édesanyámmal, Joseph öcsémmel és annak feleségével autóval mentek és egy hetet töltött Magyarországon, meglátogatták a még élő testvéreit, rokonait. 2004-ben indult repülőjárat Manchester és Budapest között, ami megkönnyítette az utazást. Rábeszéltem édesanyámat és a testvéreimet egy útra. Ekkor találkoztunk Marika unokatestvéremmel, akivel szoros barátságba kerültünk és azóta is állandó kapcsolatba vagyunk. Tulajdonképpen az ő rábeszélésére szerveztem meg 2006-ban az egész családjunk számára egy újabb utat. Tizenötön mentünk hogy megünnepeljük a szüleim 60 éves házassági évfordulóját a katolikus nagytemplomban, amelyben 1946-ban házasságot

kötöttek. Marika, magyarországi unokatestvérem pedig egy nagy partit rendezett sok-sok távoli rokonnal. Megnéztük a régi házunkat is, amely már lakatlan és sajnos romokban áll. Ez volt szüleim utolsó útja Magyarországra. Édesanyám 2011-ben, édesapám 2014-ben halt meg. Én az elmúlt tíz évben rendszeresen visszalátogattam. Voltam már az egyik testvéremmel, a férjemmel, a kollégáimmal is. Utoljára idén márciusban voltam Magyarországon, ott ünnepeltük öcsém 65. születésnapját. Élveztük az ételek már-már elfeledett ízeit. Ezeket nőttünk fel, ezeket főzte édesanyánk otthon, aki a legjobb szakács volt.

■ *Minek tudható be, hogy ilyen gyakran visszajár?*

■ Ezek leginkább nosztalgikus utak, szeretem, hogy használhatom a nyelvet.

■ *Mondjon néhány szót az Ön és testvérei családjáról.*

■ Joseph bátyám sikeres utat futott be, az iskola elvégzése után munkáját mint autószerelő kezdte és cég vezetésében fejezte be, már nyugdíjas. John öcsém szállítmányozással foglalkozik, lánya Charlotte, fia Nathan, az egyedüli aki a Sas nevet továbbviheti a családban. Etel húgom a helyi egyetemen dolgozik adminisztrátorként, egy fia van, Charlie, aki most lesz 23 éves. John öcsém mellett Charlie az, akit leginkább foglalkoztatja a magyarsága, a magyar származása. Én az iskola elvégzésétől kezdve egy bankban dolgoztam, de már boldog nyugdíjas vagyok. Egy

lányom van, Jacqueline és három unokám akik gondoskodnak arról, hogy ne unatkozzak.

■ *Utolsó kérdésem, hogy a történések tükrében hogyan látja az életüket, Magyarországot és a magyarságukat?*

■ Visszanézve az elmúlt időre azt gondolom, hogy édesapámat a körülmények kényszerítették arra, hogy végül egy pompás életet teremtsen nekünk. Ő ezt akkor talán nem is tudta, de én mindig hálás leszek neki, hogy Angliába hozott minket. Az első néhány év nehéz volt, mindnyájan megdolgoztunk azért, amink van. Szeretek itt élni, Liverpool egy fantasztikus város, apám is nagyon szerette. Volt szerencsém bejárni a világot és Magyarországra is mindig szívesen megyek, de mindig örömmel jövök haza, Liverpoolba.

■ *Kedves Gizella, nagyon köszönöm, hogy vállalkozott a riportra és válaszolt a kérdéseimre.*

■ Örömmel tettem. Kérdései nagyon sok emléket idéztek fel bennem, többnyire szépeket és néhány nem annyira szépét. Köszönöm a lehetőséget, hogy mindezeket elmondhattam. ■

EMLÉKEK

RÁKOSPALOTA, 1956-2016

ÍRTA: Kiss Emília

Az írás a Bikkes Gáborral Rákospalotán, 2016 nyarán készített interjúk szerkesztett változata.

■ *Mi történt Önnel 1957. október 23-án az iskolában?*

■ Az osztály megegyezett, hogy állva maradunk a hetes jelentése után, így emlékezünk meg az egy évvel korábban történt forradalomról. Eredetileg az első órán, Pressburger Konrádnál akartuk megcsinálni, de akkor végül is leült mindenki. Aztán a következő órát Szászi Elemér tartotta, aki kémia-fizika szakos volt és „mellesleg” akkor ő volt a párttitkár is... (Nagyon sok gyereke volt, és élni akart ő is – ezért vállalta el ezt a posztot.) Ezen az órán az osztályból hatan-nyolcan állva maradtunk a jelentés után.

■ *Melyik iskolában történt ez?*

■ Hát itt, a Kossuth utcaiban. Akkoriban sok magasan képzett tanár tanított ott, akiket a rendszer „klerikális elemeknek” nyilvánított, vagy a származásuk miatt kívánt távol tartani a budapesti közélettől. (Novák tanár úr, Hajdú Gusztáv, Konecsny Aladár a kántortanító)

■ *Mi lett a következménye a megemlékezésnek?*

■ Igazgatói intót vagy megrovást kaptunk végül – már nem emlékszem pontosan – de nem is ez volt a fontos, hanem a nyomozás. Először mind-egyikünket külön-külön behívtak az igazgatóhoz, aki ordított és pofozta a bent lévőt, hogy mondjuk meg, ki volt a szervező? Azután, amikor senki nem mondott semmit, egyszerre is behívtak mindannyiunkat, sorba állítottak és megint ordítottak, hogy: „Tudjátok-e mit csináltok?!” – válasz

persze most sem volt. ...A környéken továbbra is dobáltuk a „MUK-cédulákat” és tovább gyűjtöttük a Cinkotai útnál lévő harckocsi állásokban az otthagytott lőszeremből a puskaport.

■ *Egy közös ismerősünktől úgy értesültem, hogy Ön is részt vett a forradalomban 1956-ban, noha akkor még gyerek volt...*

■ Igen. A Szabó péknél álltam sorba kenyérért. (Ez a Kossuth utca és a Fő utca sarkán volt.) Arra jött egy ismerős rendőr fegyver és sapka nélkül. A sorban álló felnőttek biztatására meg is kérdeztem tőle: „Rendőr bácsi, hol a sapkád?”. Ő csak mosolygott és szó nélkül ment tovább.

Aztán nemsokára egy üres teherautó jött arra, és a rajta lévők azt kiabálták: „Pesten lövik a munkásokat, gyertek segíteni!” Én is felszálltam a kocsira férfiakkal együtt. (Elég rossz gyerek voltam különben is, szegény Anyámnak rengeteg baja volt velem.)

Először a kerületi rendőrshöz mentünk a Kajár utcába. Ott lefegyverezték a rendőröket – mindenki egy pofonért cserébe odaadta a fegyverét. A Váci úton a hajógyárnál egy harckocsi megállította a teherautót, onnan gyalog mentünk be a városba. (Ahogy mostanában kezdem gondolkodni ezen, úgy emlékszem, hogy az én részvételem úgy 7-10 napig tarthatott.) Este, sötétedéskor értünk a Hősök terére. A Sztálin-szobor maradványai közül ekkor már csak a csizmák álltak ott, a többi részét már elvitték.

1 MUK – a forradalom egyik jelmondatának rövidítése: „Márciusban újra kezdjük!”

Egy fiatalember elvitt magával a szüleihez, és később indultunk el még beljebb a városba. Egy pincében voltam végig, a többi gyerekkel segítettünk tárazni, fegyvert pucolni, a harcokba nem engedtek ki minket a felnőttek.

Néhány nappal később ugyanez a fiatalember visszahozott a vasúti töltésig, a mai Erzsébet királyné útig, és ott ráállított a sínekre, azzal hogy: „Innen most már haza fogsz találni, csak kövesd a síneket!”. El is jutottam Rákosrendezőig, de ott lőttek rám, így lehúzódtam a töltésről.

Rákospalota-Újpest vasútállomásánál egy másik forradalmár csoporttal találkoztam. Ott pakolták ki a vonatokat. Az állomáson veszteglő vagonokban paprikát szállítottak, hogy meg ne romoljon, szétosztották az emberek között.

Újpesten találkoztam az egyik bátyámmal, aki nemzetőr volt. Újpesten egy nyomdában dolgozott, ahol röplapokat nyomtattak a forradalom alatt. A rendőrségnél Plótz József szórta a röplapokat, és őt egy rendőr az épületből legéppisztolyozta. Három napig fel volt ravatalozva a tanácsháza mellett. A szovjet emlékművet a forradalmárok lebontották, a sarkon lévő cukrászüzemből kihozták egy nagy asztalt és arra fektették a fiatalember testét. Ő egyébként egy VIII. kerületi rakodómunkás volt.

Kósa József, a munkástanács elnöke délután kiosztotta újra az emberek között a korábban már leadott fegyvereket – többen célba lövöldöztek a lámpákra, közben folyt az alkudozás a rendőrség és a forradalmárok között, hogy adják ki azt a rendőrt, aki lelőtte a fiút. Este

felé két utcával feljebb megjelent két teherautónyi ÁVO-s, a platókra felszerelt négycsövű gépágyúval jöttek felmenteni az épületet és a benne lévőket. Házról-házra ment a harc, hogy a rendőröket kimentsék. A lövöldözés alatt én a járdaszegély mellett feküdtem. Egy Beszkártosnak¹ köszönhetem az életem, aki biztosabb fedezékbe vitt.

A kalandozásom körülbelül tíz napig tartott. Novemberre már hazakerültem.

■ *Mit tud a palotai eseményekről?*

■ Négy szovjet teherautó jött befelé Fót felől, élelmiszert és gázolajat szállítottak, és ezt az olajtartálykocsit a palotaiak felgyújtották – úgy dél körül. Röviddel a történetek után harckocsik jelentek meg, és mindenhol, ahol mozgást láttak, oda leadtak néhány lövést. Ekkor sérült meg a kistemplom és az Arzola gyár, belővést kapott a tsz istálló és a Bekóék portája. Apám – háborús tapasztalatai alapján – azonnal leparancsolt bennünket anyámmal a pincébe.

A tankok továbbmentek a Szentmihályi út irányába, ahol a nagyobb harcok voltak. Úgy emlékszem vissza, hogy órákon keresztül hallottuk a láncfalpasok dübörgését, akár 100-200 tank is átmehetett itt.

■ *Meddig tartott itt a harc?*

■ 1956. október-novembere után egy szovjet egység még egy hónapig a kerületben állomásozott, a Cinkotai út és a Fóti út (*ma: Régi Fóti út – szerk.*) sarkánál, egy magasabb részen volt a

¹ A főváros közlekedési vállalat korabeli elnevezése

táboruk, a tsz-istállóban és amellett. Onnan jól be lehetett látni Palotának azt a részét.

■ *Mi jött ezután?*

■ A pufajkások járőrözni kezdtek. L. Béla bácsit elvitték a pártbizottságba, nagyon megverték. R. Pali bácsit is elvitték, meg Guszti bácsit. K. Sándor a templomnál ott volt a géppuskások között. Őt is bántalmazták - aki a háború alatt végig három palotai zsidó embert rejtegetett a krump-
lis veremben...

■ *Mi lett az Ön számára a következménye annak, hogy részt vett a forradalomban?*

■ Utána hónapokig tartó tisztogatás következett. Az én ügyemet P. József rendőrtiszt vizsgálta, aki nem vert meg, hanem anyámmal hazaküldött. Ezt azért fontos megjegyezni, mert a másik kihallgató tiszt, a B. József mindenkit megvert.

1956 után kallódni kezdtem. Igen rossz gyerek voltam már korábban is, és a forradalom utáni években sorozatosan kerültem intézetből-intézetbe. 14 évesen aztán mégis letartóztattak - egy régóta otthon rejtegetett fegyverrel a kezemben elhatároztam, hogy a bátyám után külföldre megyek...

Bátyám, László (sz.: 1939) anyagi okok miatt már régebb óta nem élt velünk, a Palánk u. - Dobó u. sarkán lévő munkásszállón lakott. A forradalom alatt a Kismotor és gépgyárban volt ipari tanuló, bevászártották a munkástanácsba is. A fő bűne az volt, hogy egy alkalommal kidobta a párttitkárt az ablakon - az első

emeletről, azért hogy megmentse az életét... Remek futballista volt, a Bástya (későbbi Honvéd) egyesületben az I. osztályban játszott. A bátyám benne volt az újpesti forradalmárok vezetőségében. Először letették a fegyvert, és úgy akartak külföldre menekülni, de elfogták őket Mosonmagyaróvárnál. Másodszorra már fegyveresen törtek át a határon Ausztria felé. Az ő életének az lett a tragédiája, hogy ekkor már a nyugati országoknak nem kellett a magyar forradalmárok... Hosszú hónapokat töltött el a lágerben, arra várva, hogy valahol befogadják menekültként. Végül az első adódó lehetőséggel Dél-Afrikába került. Sportolói karrierje örökre félbeszakadt. Szerencsére egy rendes család fogadta be őt, akik támogatták, tanították, segítettek neki elindulni a felnőtt életben. Ott is halt meg a múlt évben...

Visszatérve az én történetemhez, 39 hónapot töltöttem le Aszódon a fiatakorúak gyűjtőfogházában. Nagyon fontos évek voltak ezek az életemben. Ott tanultam meg magyarul. Úgy érte, hogy a velem együtt raboskodó iskolázott, értelmiségi emberek sorban adták a kezembe a magyar irodalom minden jelentős

íróját, Móriczot, Mikszáthot, stb. – az aszódi „szabadegyetemen”. Egy álomvilágban éltem ekkor. Ez jelentette a túlélést számomra. A börtönben asztalosnak kezdtem tanulni. A szabadulás után már csak nagyon kevés időm – két hónapom – volt a szakmunkás vizsga letételéig, ezért a Rákospalotai Asztalos Ktsz.-ben kértem segítséget, hogy a kellő gyakorlatot megszerezhessem. Ott az idősebb mesterektől azután nagyon sokat tanulhattam – nagyon hálás vagyok nekik, életem későbbi szakaszában az ott szerzett különleges szakmai tudás biztosította a megélhetésemet – végül a Szakma Ifjú Mestere címig is eljutottam. Ekkor már apám a Rákospalotai Múzeum gondnoka volt, ott laktunk a Kossuth utca 39.-ben, a múzeum épületében, szolgálati lakásban. A hátsó helyiségben asztalos műhelyt rendeztem be magamnak, kisebb megrendeléseken dolgoztam. A múzeumi kapcsolatot és a tudásom miatt kerülhettem be a Néprajzi Múzeum Restaurátor Osztályára is. Ott Bodrogi Tibor főigazgatósága alatt H. Ferenc grafikussal egy Észak-Amerika kiállításon dolgoztunk. Bodrogi ekkor már egy óceániai gyűjtőútra készült elmenni. Egy esti borozgatás közben elmeséltem az '56-os élményeimet. Néhány hónap múlva, a főigazgató távollétében a párttitkár kirúgott engem a múzeumból.

Ekkortól megint elkezdtem kallódni, sehová nem vettek fel dolgozni – a személyi anyagomban lévő újabb bejegyzés miatt.

24 éves koromig a Béke tsz.-ben dolgoztam kubi-kusként. Akkor behívtak katonának. A forradalmi múltam miatt ott is sorozatos atrocitások értek – a végén idegösszeroppanással a Honvéd Kórházba kerültem. Ezután leszereltek. Visszamentem a

tsz.-be dolgozni, ahol Dóra Mihály tsz.-elnök jóvoltából 12 évig dolgoztam raktárosként.

Fontos még elmondani, hogy végül azért úszhattam meg ennyivel, mert annak idején K. Sándor ügyész úr életkoromra való tekintettel leválasztotta az ügyemet a többiekéről, és az Aradi utca és a Vörösmarty utca sarkán található Pesti Főügyészség épületén belül fél évig tartott fogva, amíg minden lecsillapodott.

Egy polgári lakásból leválasztott fülkében ültem, naponta kétszer lehetett WC-re menni és kötelező napi félórás sétát kellett tenni.

Az ügyésszel való atyai barátság később is megmaradt: K. Sándor egyszer csak azt kérdezte tőlem: „Gábor, akarsz-e utazni?” nem sokkal később, egy magas rangú katonatiszt koloniál bútornak elkészítése után három héttel már a kezemben is volt az útlevel...

1979. áprilisában, 34 évesen elmentem Magyarországról és Svájcban telepedtem le. Jól beszéltem németül, találtam munkát, ősszel már anyámat is kihoztattam látogatóba.

■ *Mi indít el egy 10-11 éves fiút arra, hogy elmenjen harcolni?*

■ Nem tudom... Nem tudom. Mitől lesz egy gyerek katona? A háború utáni időkben, harcos szovjet filmekben nőttünk fel. Talán ezért.

■ *Mit mondana el a mai fiataloknak az 1956-os magyar forradalom legfontosabb üzeneteképpen?*

■ A hazaszeretet. ■

A BUDAPESTI MOZIK MŰSORA 1956. OKTÓBER 22-24. KÖZÖTT

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: Rátónyi Gábor Tamás

Hannibál tanár úr (magy.)
URÁNIA, MŰVÉSZ, FELSZABADULÁS,
DÓZSA, ALKOTMÁNY, HUNYADI, ÉPÍTŐK
RÓZSA FERENC KULTÚRHÁZA,
Erns Thälmann 1. rész (mb. ném.)
FÉNY
Erns Thälmann 2. rész (mb. ném.)
UGOCSA
Emberék fehérben (fra.)
VÖRÖS CSILLAG, CORVIN SZIKRA,
PUSKIN
Elárult szerelem (mb. szín. szov.)
SZABADSÁG, TÁNCICS
Tanár úr kérem (magy.)
PUSKIN, DUNA, JÓZSEF ATTILA
Az új ember kovácsa (mb. szín. szov.)
TOLDI, CSILLAG
Látogatás a felhőkől (szín. csehsz. vígj.)
KOSSUTH, ZUGLÓI, MUNKÁS
A bagdadi tolvaj (szín. ang. mesefilm)
SZIKRA
Ganga (mb. ind.)
VÖRÖSMARTY, BRIGÁD
Othello (mb. szín. szovj)
JÓZSEF ATTILA KULTÚRHÁZ, ADY,
ELŐRE, BEM, GORKIJ
Királylány a feleségem (fran. vígj. 16 é. f.)
SZABADSÁG
Traviata (olasz)
VÖRÖSMARTY, ÉLMUNKÁS, JÓKAI
Szökevények (fra.)
TÁTRA, BÁSTYA
És megfordul a szél (ausztrál)
ATTILA
Varázsduda (szín. csehsz.)
BÁNYÁSZ

A fiú (szov.)
TANÁCS
A sas fia (mb. jug.)
SPORT, SZABADSÁG
Bel ami (fr.-osztrák 16 é. f.)
GORKIJ
A flotta hőse (szín. szovj.)
GORKIJ
Egy szép lány férjet keres (olasz 16. é. f.)
BETHLEN, HALADÁS, MOM KULTÚRHÁZ
Visszaélés (argentín)
BÁSTYA, ÁRPÁD
Utak és sorsok (szovj.)
AKADÉMIA, SZABADSÁG
Egy nap a bíróságon (olasz 16 é. f.)
BÁNYÁSZ, KULTÚRA
Az ördög szépsége (francia)
CSOKONAI, CSABA
Két kapitány (mb. szín. szovj.)
JÓZSEF ATTILA
Ünnepi vacsora (magy.)
BEM, MIKSZÁTH, KÁRPÁT
Rákóczi hadnagya (szín. magy.)
TÁTRA
Csavargó (mb. indiai)
DIADAL, BÉKE MÖHOSZ MUNKÁCSY

A budapesti mozik műsora ekkor még két-három naponta változott, a lapok is ennek megfelelően tették közzé az előadások helyszíneit és időpontjait. Később alakult ki az a szokás, hogy a műsorrendet egy hétre állapították meg, és a lapok is csak hetente egyszer közöltek moziműsort. Előfordult, hogy egy-egy mozi valamelyik napon nem tartott előadást, így a napilapok aktuális listájában sem szerepelt. Ilyenformán a fenti lista a főváros mozihálózatának nem lehet pontos lenyomata, hiszen ahol éppen nem volt előadás az a mozi a listában nem is szerepel.

A számos hasonló nevű mozi közti eligazodást úgy segítették (például József Attila a VIII., XIII. és XV. kerületekben is), hogy közölték

vagy a mozi címét, vagy annak a városrésznek a nevét, ahol a mozi működött (például: Béke / Rákospalota/).

Az 1956. október 22.-24. közti műsorrendben vetített 29 filmből hét volt szovjet, vagyis a műsor közel egynegyedét tették ki az akkor baráti ország filmművészetének alkotásai.

ADY VII. Tanács krt. 3.
 AKADÉMIA IX. Üllői út 101.
 ALKOTMÁNY IV. Árpád út 57-59.
 ÁRPÁD XX. Marx Károly utca 64.
 ÁRPÁD XXII. János utca 22.
 ATTILA XXII. Dózsa György tér 14.
 BÁNYÁSZ VIII. József krt. 63.
 BÁSTYA VII. Lenin krt. 8.
 BÉKE XIII. Mautner Sándor utca 48.
 BÉKE XV. Árpád utca 9.
 BEM II. Mártírok útja 5/b.
 BETHLEN VII. Bethlen Gábor tér 3.
 BRIGÁD XVIII. Vörös Hadsereg útja 172.
 CORVIN VIII. Kisfaludy köz
 CSABA XVII. Tanár utca
 CSILLAG III. Mátyás király út 42.
 CSOKONAI VIII. Népszínház utca 13.
 DIADAL
 DÓZSA XIII. Róbert Károly krt. 59.
 DUNA XIII. Fürst Sándor utca 7.
 ELŐRE VIII. Delej utca 41.
 FÉNY IV. Árpád út 77.
 ÉLMUNKÁS XIX. Petőfi tér 4.
 ÉPÍTŐK RÓZSA FERENC KULTÚR-

HÁZA VI. Gorkij fasor 50.
 FELSZABADULÁS III. Flórián tér 3.
 GORKIJ VII. Akácfa utca 4.
 HALADÁS XI. Bartók Béla út 128.
 HÍRADÓ VII. Lenin krt. 13.
 HUNYADI XIX., Vörös Hadsereg útja 149.
 JÓKAI XVII. Jókai utca 28.
 JÓZSEF ATTILA VIII. Kálvária tér 7.
 JÓZSEF ATTILA KULTÚRHÁZ XIII. József Attila tér 4.
 JÓZSEF ATTILA XV. József Attila utca 49.
 KÁRPÁT III. Szentendrei út 329.
 KOSSUTH XIII. Váci út 14.
 KULTÚRA II. Hidegkúti út 138.
 MARX VII. Landler Jenő utca 39.
 MÁTRA VII. Lenin krt. 39.
 MIKSZÁTH XVI. Albán utca 21.
 MOM KULTÚRHÁZ XII. Csörsz utca 18.
 MUNKÁCSY VI. Munkácsy Mihály utca 21.
 MUNKÁS X. Kápolna utca 3/b
 MŰVÉSZ VI. Lenin körút 88.

NYOMDAIPARI SZAKSZERVEZET SZÉKHÁZA VIII. Kölcsey utca 2.
 ÓBUDA III. Selmeci utca 14.
 PETŐFI X. Pongrácz út 9-11.
 PUSKIN V. Kossuth Lajos utca 18.
 SPORT XIV. Thököly út 56.
 SZÉCHENYI XV. Gógös Ignác utca 1.
 SZABADSÁG IV. Tavasz utca 4.
 SZABADSÁG XI. Bartók Béla út 64.
 SZIGET XXI. Kalamár József út 217.
 SZIKRA VII. Lenin krt. 120.
 TANÁCS XIII. Szent István krt. 16.
 TÁNCSCICS XXI. Táncsics Mihály utca 102.
 TÁTRA IX., Üllői út 63.
 TÁTRA XX. Török Flóris utca 70.
 TOLDI V. Bajcsy-Zsilinszky út 36.
 UGOCSA XII. UgoCSa utca 10.
 URÁNIA VIII. Rákóczi út 21.
 VERSENY X. Pataki István tér 15.
 VÖRÖS CSILLAG VII. Lenin krt. 45.
 VÖRÖSMARTY VIII. Üllői út 4.
 ZUGLÓI XIV. Angol utca 26.

FILADELFIA

a nyitott ajtó és a segítő szeretet helye volt

ÍRTA: Gimesi Zsuzsanna

A második világháború után hatalomra jutott rendszer arra is törekedett, hogy – nem válogatva az eszközökben – fölszámolja az egyházakat és az egyházaktól működtetett intézményeket, hogy teret adjon annak a rendszernek és gondolatiságnak, amelyben Isten a legkevésbé sem kaphatott helyet. Rákosi Mátyás terve az volt, hogy 15 év alatt fölszámolja az egyházakat, és az egyházakhoz kötődő intézményeket, amelyek oly fontos munkát végeztek korábban a gyógyításban, a tanításban, az árvallásban – egyáltalán, az emberekért végzett szolgálatokban. Ez a terv – többek között – a Filadelfia Diakonissza Alapítványt is érintette. Erről beszélgettünk Magyar Balogh Judittal, aki életét az egyházban végzett szolgálatra szánta, ezen belül is a gyógyításban képzelte el az emberekért végzett munkát.

■ Maga a diakonia szó, az emberekért végzett szolgálatot jelenti, és amikor a 20. század első éveiben svájci segítséggel a magyar református egyházban is megjelent ez a segítő szervezet, Filadelfia néven először szövetség, majd egyesület, később alapítvány formájában működve, föl vállalta a gyógyítás, árvallás, tanítás, idősgondozás szolgálatát. Először átvették, majd 1906-ban megvásárolták a Bethesda kórházat a város akkori szélén, ahol a gyógyító munkát folytatták.

■ *Mindезen feladatokhoz pedig, elhívott emberek kellett.*

■ Diakonisszának olyan komoly, józan gondolkodású és tiszta erkölcsű hajadonok, vagy gyermekeken özvegyek jelentkezhettek, akik élethivatásnak tekintették a fenti szolgálatokat. Úgynevezett anyaházakban laktak, tanultak, és nyerték el később beosztásukat, egyéni tehetségük szerint. Elméleti- és gyakorlati fel-

adatokat egyaránt végeztek. A betegápolás mellett könyvelést, levelezést, német nyelvet is tanultak, szociális munkát, gyermeknevelési ismereteket, csecsemőgondozást, élelmezésügyet, tehát akár egy nagy konyha vezetéséhez is érteni kellett. A diakonisszák egyenruhában jártak és természetesen feltétel volt a hit gyakorlása. Én 1922-ben születtem, sok gyermekes, szegényparaszti családban. Jászkarajenőn éltünk egy tanyán, de családom hűséges, sőt templomépítő református család volt. Megérintett a háború utáni ébredés, én is bekerültem ennek a sodrába. Konferenciákra jártam, és ekkor döntöttem úgy, hogy életemet a hit szolgálatába állítom, 1949 elején jelentkeztem diakonisszának.

II. Évfolyam. MEGJELENIK ÉVENKINT NÉGYSZER 1908. 3. szám.
március, június, szeptember és december hó 30-án.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VI. kerület, Hermína-út 39. szám.

TARTALOM. Vezérszék: Miért állok a Filadelfia-diakonisszaszövetség mellett?
Dr. Szabó Aladár. — A gyülekezeti diakonia képeiben. B. — A mi munkánk.
— Kétfélték: Diakonissza-népiskolánk. — A Filadelfia közgyűlése. —
Adományok jegyzéke.

Szechenyi-telepi diakonissza-népiskolánk növendékei.

■ *Akkor Pestre költözött az anyaházba. Nem volt nehéz a külvilágtól való elszakadás?*

■ Szigorúan szabályozott rend szerint éltünk. Hívtak bennünket „református apácáknak” is. De sokat tanultunk, lelkesen és teljes odaszánással készültünk arra a jövőre, amely sajnos nem jött el, hiszen 1950-51-ben felszámolták az anyaházakat majd megszüntették a Filadelfiát.

■ *Mi lett a diakonisszákkal az anyaházak megszüntetése után?*

■ A szétszórás persze előre eltervelt volt. Többen visszatértek eredeti lakóhelyükre és megpróbálták elhelyezkedni, soha nem említeni azt, hogy korábban hol tanultak és milyen életpályára készültek. Ugyanakkor a református egyház is próbált segíteni, és munkát adni sokunknak – per-

sze mindenkinek nem tudtak. Az intézet január 1-jén zárta be kapuit, és én őstől az Egyetemes Konvent konyhájának helyettes vezetője lettem. Élelmezésügyi ismereteimet tudtam tehát hasznosítani. Tíz éven át ez volt a munkám, egészen a konvent megszűnéséig. De ezalatt is mindig élt bennem a vágy, hogy nekem a gyógyításban, az egészségügyben lenne a helyem. Mikor tehát bezárult az élelmezésügyi kapuja, felvettek a Sportkórházba és az egészségügyi főiskolára is, ahol ápoló, asszisztens és műtősnői szakon végeztem. Végül szép tervem valóra vált, mert a Péterffy Kórházban dolgozhattam főműtősnőként 22 évig.

■ *A Bethesda kórház területén kialakított szárnyban helyet kaphattak az idős diakonisszák és ez a lehetőség ma is működik. Sajnos, hogy az idő múlásával egyre kevesebben vannak már.*

■ Igen, évről-évre fogynak. Alig vagyunk már egy páran. Pedig hajdanán igen nagy fellendülést hozott ez a szolgálat az emberek között. A 20. század első éveiben, sőt évtizedeiben újabb és újabb anyaházakra, árvaházakra és iskolákra volt szükség. A mi kerületünkben is, Pestújhelyen, 1913-ban épített egy népiskolát a Filadelfia Diakonissza Egylet, és mivel akkoriban formálódott ott egy ígéretes református közösség, hát az istentiszteleti alkalmakat is ebben a házban tartották, egészen addig, amíg lett annyi ereje a gyülekezetnek, hogy templomot emeljen 1928-ban.

■ *Ha az '50-es évek ideológiája nem számolja föl a diakóniát, az emberekért végzett egyházi szolgálatot, és nem szórja széjjel a szolgálókat, ki tudja, ma milyen kiterjedt és jól működő hálózat lenne ez, a segítségnyújtás világában.*

■ Így van. De mindazok, akik szétszórattak akkor új, civil munkahelyeikre – ha nem is beszélhetek róla – de magukkal vitték a szolgálat, a hűség, a hit erejét. Azoknak az életpéldájával együtt, akik egész életüket és javaikat is ide szánták, mint például az alapító Biberauer, azaz Bodoky család.

■ *Filadelfia – egy ősi, kisázsiai város és keresztyén gyülekezet neve, amelynek romjai ma is láthatók Nyugat-Törökországban. A név "filadelfia" a segítő, testvéri szeretetet jelenti. Ez, és az a „nyitott ajtó” amelyet Isten adott a filadelfiai közösségnek – ahogy a Bibliában olvassuk – fémjelezte végig ezt a szolgálatot. Erről pedig – éppúgy mint a Jelenések könyvében hangzik – csak jót lehet mondani.*

Szerzetesrendek föloszlatása, eltörlése (lat. *abolitio*):

szoros értelemben szerzetesrend megszüntetése az alapításra jogosult egyházi hatóság által; tág értelemben rendek elpusztítását és működésképtelenségét célzó állami adminisztratív intézkedés.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1950. évi 34. sz. törvényerejű rendelete a szerzetesrendek feloszlatásáról:

„1.§ A Magyar Népköztársaság területén a szerzetesrendek működési engedélye ennek a törvényerejű rendeletnek hatálybalépésével megszűnik. Nem vonatkozik e rendelkezés a katolikus egyházi iskolákban a tanítás ellátásához szükséges megfelelő számú férfi és női tanítórend működési engedélyére.

2.§ Mindazok a szerzetesrendek, amelyek működési engedélyeinek hatálya az 1.§ értelmében megszűnik, kötelesek működésüket a Magyar Népköztársaság területén ennek a törvény erejű rendeletnek hatálybalépésekor megszüntetni.

3.§ A Belügyminiszter, a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben állapítja meg azt, hogy az 1.§ alapján mely tanítórendek folytathatják tevékenységüket.

4.§ Ez a tvr. a kihirdetés napján lép hatályba; végrehajtásáról a Belügyminiszter, a Vallás- és Közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben gondoskodik annak figyelembevételével, hogy azoknak a szerzetesrendeknek tagjai, amelyeknek a jelen rendelet értelmében működési engedélye megszűnik, 3 hónapon belül a volt rendházakat elhagyják.

Kiss Károly s.k., a Népközt. Elnöki Tanácsának h. elnöke, Szabó Piroska s.k., a Népközt. elnöki Tanácsának titkára.”

Ennek értelmében a bencések, a piaristák, a kapisztránus ferences és a Szegény Iskolanővérek rendje kivételével az összes magyar szerzetesrendet megszüntették. A föloszlatott rendek tagjait 3 hónapon belül a rendház elhagyására kötelezték, többeket ennek lejártá előtt internáltak. A megszüntetett rendek ingó és ingatlan vagyona az államé lett. ...Az 1950-es föloszlatáskor több ki-mutatás is készült. A források összevetéséből úgy tűnik, hogy 23 férfi szerzetesrend került feloszlatásra 182 rendházban 2582 szerzetessel. Ugyanekkor mintegy 40 női rend megszüntetésére került sor, kb. 450 rendházzal. A létszámról csak becsléssel következtethetünk. 1948-ban 6 rend adatainak híján 9500 apáca volt, így a feloszlatás kb. 10.000 apácát érthetett.

(Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu>)

AZUTÁN BEIDÉZTÉK AZ EMBEREKET A VÁROSHÁZÁRA...

Egy „újpalotai kuláklány” története

ÍRTA: Gimesi Zsuzsanna

Rúzs-Molnár Zsuzsanna hosszú évek óta él Újpalotán egy szabvány méretű lakásban, de még mindig gyakran eszébe jutnak azok az évek.

■ Sok ezer emberrel történt meg az, ami velünk. Nevezetesen az, hogy a mezőgazdaságban dolgozó földtulajdonosokat hogyan fosztották ki és tették földönfutóvá a második világháború után.

A Rúzs-Molnár család földbirtokos volt Szentest határában. A föld apáról fiúra öröklődött, mindkét ági nagyszüleimnek tekintélyes birtoka volt. Édesanyám bátyja volt az, aki nagyapa halála után a gazdálkodást tovább vitte, de édesapám korai elhunytja után édesanyám is gazdálkodó lett.

■ *A lenini eszme alaptörvénye az volt, hogy az uralkodó osztályt likvidálni kell. Ez a mezőgazdaságban azt jelentette, hogy akire rásütötték a kulák bélyeget, azt szó szerint földönfutóvá tették, és ha a teljes kifosztásnak bármilyen módon ellenállt, akkor örülhetett, ha élve megúszta.*

■ A kifosztást módszeresen vitték véghez. Első lépésként 1945 után bevezették a beszolgáltatást, amelyet a föld alapterületére vetettek ki. Eközben kötelezővé tették az olajos magvak termesztését. A beszolgáltatás azután mindent érintett: háziállatot, lovat, tehenet, sertést, baromfit, szalonnát, kolbászt, tojást, gabonát – sőt a vetőmagot is. Olyan mennyiséget követeltek, amely több volt mint amennyi megtermett. A készpénz megkaparintására adót vetettek ki, és ennek összegét egyre emelték. Olyan összegek voltak ezek, amelyeket képtelenség volt előteremteni.

Ha egy-egy család nem tudta megfizetni a kirótt adót, vagy maradéktalanul beszolgáltatni a javakat, akkor jött a végrehajtás. A végrehajtás alkalmával

minden ingóságot elvittek, bútorokat, eszközöket, szerszámokat – ha még egyáltalán találtak valamit a fészkerben, pincében. Fejenként egy széket, egy ágyat és talán az egész család részére egy asztalt hagytak meg.

■ *Az ördögi terv fokozatosan valósult meg. Megtárogatására erkölcsi nyomás alatt tartották a sajtót, sok helyen pedig a felhergelt emberekkel végeztették el a piszkos munkát.*

■ Igen. A végrehajtás volt a teljes kifosztás második lépése. Ezután beidéztek az embereket a városházára.

Négy éves voltam, amikor édesapám elhunyt, a gazdaságot édesanyám vezette. Ő is ott volt, a városházára beidézettek között. Mindenkiel alá akartak íratni egy papírt, amelyen az állt, hogy az illető „térítésmentesen” följánlja az állam javára a földjét. Persze ezt senki sem írta alá. Akkor az embereknek arccal a fal felé kellett fordulni és addig ott állni, amíg alá nem írják a papírt. A sok gazda között az én édesanyám volt az egyetlen asszony. Sokáig ő is bírta, azután kérte az öröket, hogy engedjék ki a mosdóba. A válasz persze az volt, hogy kimehet, ha előbb aláírja. Anyám szégyellte magát a sok ember előtt, hát aláírta a papírt. Elengedték. Aki nem írta alá, azt megverték, megkínózták, erőszakkal kényszerítették. A végén mindenki aláírta...

■ *Így vették el tehát a földet is, miután a beszolgáltatással, az adókivetéssel és a foglalással már korábban minden ingóságától megfosztották a földtulajdonosokat.*

■ Igen. Ezek voltak a fokozatok. Ott maradtunk anyám és én, elhunyt nővérem két kisgyermek (az apjuk katona volt) és a bátyám – teljesen kifosztva. Bátyám Pestre jött munkát keresni, és nekem is munkát kellett találnom. Sehol nem alkalmaztak. Még a cséplőbrigádba sem vettek föl, pedig ez a munka a szálló törek miatt egészségtelen volt, de még ott sem alkalmaztak, mert osztályidegen voltam. 18 éves voltam és osztályidegen! Mi az, hogy osztályidegen? Nem csináltam semmit! Megtudtam, hogy a nevem is akadály volt annak, hogy el tudjak helyezkedni. Ahol elolvasták a Rúzs-Molnár vezetéknevet, már szóba sem álltak velem. Végül R.Molnár néven kértem munkakönyvet, és így tudtam elhelyezkedni – az R. betű jelentését nem firtatták. Egy tejüzemben kaptam munkát Szentesen, segédmunkásnak alkalmaztak. Igen nehéz fizikai munka volt, de engem a munkásemberek részéről semmilyen bántás nem ért.

■ *Különleges név a Rúzs-Molnár. Honnan származik a családja?*

■ A Rúzsok ősei franciák voltak, (Rouge) és telepesként érkeztek Magyarországra az 1700-as években. Egyik őszám, aki lótenyésztéssel foglalkozott, feleségül vette Molnár Máriát, így alakult

ki magyarosan a Rúzs-Molnár név. Ez önmaga bűnnek számított a kommunista hatalomátvétellel idején. Bár szüleim 1920 körül esküdtek, de mindkét oldali őseimtől kezdve folyamatosan a földdel foglalkoztak, gazdálkodtak, sok munkával gyarapították a birtokot.

■ *A teljes kifosztást és a jövő tökéletes felszámolását követte a család szétszórása – a fizikai és a lelki pusztítás.*

■ Igen. A család új megélhetést keresve szétszéledt. Bátyám tehát Pestre jött szerencsét próbálni. Időközben anyám két unokáját az elemi iskola után középiskolába már nem vették föl Szentesen, mert ők is – a kisgyerekek – osztályidegennek számítottak. Ezután anyám Érdre költözött a két unokával. Ott kezdtek új életet, onnan kerülhettek középiskolába.

■ *A két gyermek édesapjával mi történt?*

■ 1945-ben az oroszok elől úgy menekültünk el, hogy sógoromnak – a két gyermek apjának – katonai egységét Németországba terelték, őket követve mi négyen – édesanyám a két unokával és én – eljutottunk Németországba, 1945 húsvétját ott töltöttük.

3899 szám. 1940. ESKETÉSI REF. KOVHÁZ. KÖZPONTI LELEKESZI HIVATALA. *Statisztikai igazságot illetékes* KIVONAT. 9.

a *Szentesi* református egyház esketés anyakönyvéből, az ezer *nyolcvanöt-hatvanhét* - dik évi *február* hó *14* dik napjáról *XI* dik kötet *56* dik lap.

Folyószám	Év és napja az esketésnek	A vőlegénynek és menyasszonynak						A vőlegény és menyasszony születési neve és polgári állása	Tanuk neve és polgári állása	Összeeskötő lelkész	Kihirdetésre vagy felmondásra való vagy valami akadályozó	Jegyzet
		neve és polgári állása	születési és lak-helye (házszám)	vallás	életkora	nyolc, vagy hajadon	évesgyermek					
57	1882 Febr. 14	Rúzs Molnár János fiadár	Szentes 20. 729.	ref.	1858	1	-	-	Rúzs Molnár János fia	Szentesi István lelkész.	1882. Jan. 21. 29. febr. 5.	
		Rúzs Molnár János és István Károlyanna fiadár	Szentes 11. c. 216.	ref.	1865	1	-	-	Szentesi István fia	Szentesi István lelkész.		

Kiírta a hivatali pecséttel megerősítve kiadta *Szentes* 1940. *febr.* hó *22*-ik napján. *St. István* ref. lelkész.

1946 őszén Passau mellől az amerikaiak bevagoníroztak minket, így kerültünk ismét haza. Éppen akkor lettem volna Makón utolsó éves a kereskedelmi középiskolában, de nem vettek vissza a végzős évfolyamra. Nem engedtek leérettségizni. A németországi menekülés itt akkor már súlyos bűnnek számított.

■ *Az ország romokban hevert. De az emberek már előjöttek az óvóhelyekről és örültek, hogy véget ért a háború. A romeltakarítás és az újjáépítés megkezdése sok jó energiát indított el. Ezt a helyzetet használta ki az alattomos politikai eszme, hogy elkezdjen szervezkedni és pusztítani. A kulák szó ugyan 1948-tól élt a magyar nyelvben, de a mezőgazdaság szerkezeti átalakítása – a gazdák földönfutóvá tétele már korábban elkezdődött.*

■ Családom személyes történetéhez még elmondok egy esetet, ami szintén jellemezte azokat az éveket. 1945-ben, Románia felől gyorsan ideértek az oroszok. A magyarok, visszavonulni kényszerültek. Eközben a mi földjeinken is keresztülmentek. Ekkor egyikük bedobta a puskáját egy ásott kútba. Ezt látta, és megjegyezte egy ember, aki később egy adandó pillanatban fegyverrejtegetésért följelentette nagybátyámat. A feljelentő azt is megmondta, hogy hol van a puska elrejtve. A roszdás puskát ekkor kihúzták a kútból, nagybátyámat pedig állam elleni összeesküvés címén bíróság elé állították és internálták a roszdás puska miatt – amiről ő még csak nem is hallott. Minden vagyonát – ami egyáltalán még megmaradt – elkobozták és Nagyfára internálták. Ott élte az internáltak életét, ott dolgoztatták, de bár semmilye sem volt, egyszer csak kapott egy számlát, amelyben X napi ellátást leszámoltak részére. Két év után elengedték, miután agyvérzést kapott és hamarosan meg is halt. Így lehetett embereket a halálba kergetni.

■ *A gazdák totális ellehetetlenítése, a teljes vagyonek kobozás 25 holdtól lépett érvénybe. Mekkora volt a nagycsalád birtoka?*

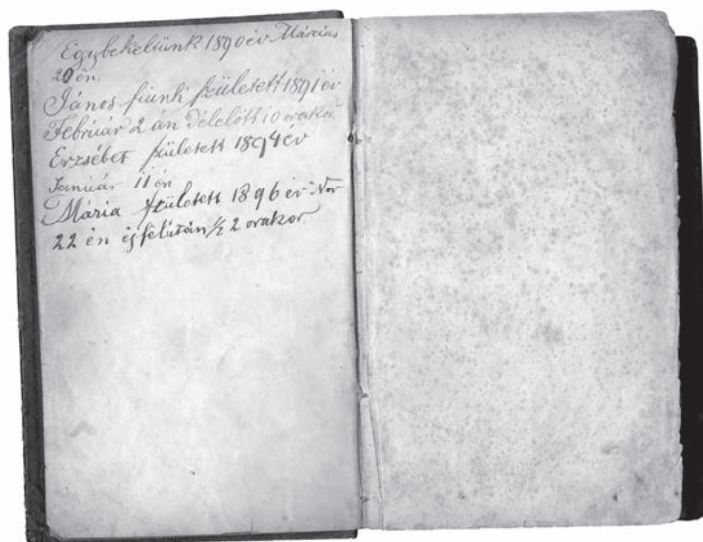
■ Anyai nagypapámnak 100 hold földje volt, apai nagyszüleimnek még több. Így mi, több száz holdas kuláknak számítottunk.

Egyszer, amikor még utoljára mi arathattuk le a gabonát – megbetegedett az az asszony, akinek a cséplésnél segítő 8-10 ember étkeztetése volt a feladata. Akkor én főztem az embereknek. Tanácstalan voltam, mert nem volt mindegy, hogy mit esznek. Följelentettek már, ha nem volt megfelelő az étel. Mivel galambokat is tartottunk, levágtam jó pár galambot, és tarhonyát főztem hozzá. De akkor már felhergelték a népet, hogy „tarhonyát többé nem eszünk” – na, most mit csináljak? Semmi más nem volt, és nekem meg kellett kérdezni az aratókat, hogy megesszük-e a tarhonyát. Ez is az „új világ” rendelkezése volt. Megkérdezni a munkásokat, elfogadják-e azt, amit a „kulák” ad nekik. Valamennyien ismerős emberek voltak, ártani nem akartak, így elfogadták a tarhonyát. De mivel jó sokat főztem, még estére is az jutott. Akkor ismét meg kellett őket kérdezni: elfogadják-e vacsorára is ugyanazt. Szerencsére igen-t mondtak. Föllelegeztem.

■ *Hogyan sikerült új életet kezdeni?*

■ Édesanyám tehát két unokájával Érdre költözött a szentesi házból. Soha nem panaszkodott. Életcélja ezután már csak az volt, hogy két félárva unokáját etetni, nevelni tudja. Bátyám Pesten fényképészetet tanult, később itt meg is házasodott. Sógorom pedig a fóti gyermekvárosban lett nevelő, és ott tanult később a fia is, az unokaöcsém, akinek leszármazottai ma is élnek.

Én a szentesi tejüzemben súlyosan megbetegedtem, amikor kitört a TBC járvány. Két évig kezeltek kórházban, ebből egy évig kaptam táppénzt. Mikor a táppénzt már nem folyósították, jó emberek, barátaink adták össze azt a pénzt anyámnak, amiből az unokáit etetni tudta.

Mikor ismét munkaképes lettem, a főorvos a csákvári tüdőgondozóban alkalmazott adminisztrátorként. Csákváron ma is megvan a tüdőszanatórium, az Eszterházy kastély épületében. Csákvári tartózkodásom idején végeztem el Székesfehérváron a röntgenasszisztensi tanfolyamot.

■ *Mi lett az elkobzott földek sorsa?*

■ A szentesi földet 1-2 holdanként felosztották, de azok, akik kaptak belőle, a megműveléshez eszközökkel már nem rendelkeztek. Amikor tőlünk elvették a földünket, már el volt vetve a gabona. Így egy jó aratás még megvolt, de utána gyakorlatilag lepusztult minden. Nem sokkal a földosztás után, megkezdődött a földek téeszekbe vonása.

Eszembe jut még – ahogy ma mondjuk – a gabonaforgalmazás. Hogyan adták-vették a gabonát Szentesen. A városban három malom is volt. A gazdák a malomban raktározták a gabonát, és ha év közben pénz kellett, akkor a malom fizetett, ha az „üzlet” megkötött. Más volt az ára a gabonának az aratáskor, és az év során. A malmok a tőzsdei árakhoz viszonyították a gabona árát. Még tőzsdéztek is. Ez korábban jól működött. Természetesen ez is füstbe ment a háború után.

Mi viszonylag simán úsztuk meg családunk teljes kifosztását. Családok, akiket a Hortobágyra száműztek, sokszor koholt vádakkal voltak életükben is megnyomorítva, és örülhettek, ha egyáltalán túléltek a testi-lelki meghurcoltatásokat.

■ *Zsuzsanna 1928-ban született és fiatal lány volt azokban az években. Milyen álmokat tört ketté a család megnyomorítása?*

■ Folytatva a hagyományokat – én is a családi vállalkozást vittem volna tovább. Nagy álmokat dédelgettem. Elhatároztam, hogy vetőmag természetésre állunk majd részben át.

Első próbálkozásom volt, hogy zöldborsót vetetem – vetőmagnak. Húsvét előtt azonban óriási szélvihar kerekedett, és a borsóról mind lefújta a földet. Életemben nem láttam akkora galambser eget, amelynek terített asztala lett a borsó vetemény. Vetettünk spenótot – no, akkor vették el a földet – spenótostól. Így szálltak el az álmaim. A virágvetőmagok nevelésére már nem kerülhetett sor. 1949-ben – a háború utáni időkben – a református egyházban nagy ébredés volt Szentesen is. Az volt számomra is az alkalmas idő, a kairoosz, hogy hitemben megerősödjem. Nehéz fizikai munkám elvégzéséhez és a betegség után a talpon maradáshoz is – a hit adott erőt.

■ *„A bűnük az volt, hogy értettek a földhöz” – mondta nemrégiben egy rádióriporter, és még szorgalmasan dolgoztak is – tesszük hozzá.*

■ A kárpótlás idején megalázó összeget kaptunk mi hárman – a sógorom, a bátyám és én – fejenként 360 ezer forintot. Szentesi házuk helyén, ma már egy emeletes ház áll. Nagypám háza helyén is. Eszembe jut, hogy kisgyerekként milyen sok időt töltöttem náluk. Házuk körül szép nagy kert volt – és nekem az volt a paradicsom. Még most is szeretettel emlékezem rájuk.

A KIFOSZTÁSRA NEM LEHET FÖLKÉSZÜLNI, DE ELFELEJTENI SEM

Szekeres Pál ny. cukrászmester emlékei az államosításról

ÍRTA: Gimesi Zsuzsanna

■ *Rákospalota polgári élete igazán színes volt a harmincas években, többek között kellemes kerthelyiséges vendéglőkben és finom cukrászdákban lehetett szórakozni, zenét hallgatni, finomságokat fogyasztani. Hol helyezkedett el ebben a képben a Szekeres cukrászda?*

■ Drága emlékezetű nagyanyám cukrász fiával, Szekeres Pállal, előbb a Zápolya utcában (ma Szerencs utca) nyitott cukrászdát, de hamarosan áttelepültek a Bocskai utca 77. szám alá, ahol a családi házban laktunk magunk is, ott működött a cukrászda és persze a cukrászműhely is. Kerthelyiségünkben nyaranta 100 embert tudtunk leültetni. Elegáns cukrászdánk volt, iparosok, a palotai értelmiség, művészek, sportolók, újságírók jártak hozzánk. A jó minőség sok ismert személyiséget is odavonzott.

■ *Rákospalotán akkoriban több tízezer ember fordult meg naponta, hiszen az Istvántelki Főműhelybe, a Chinoinba, meg a Nyugati pályaudvar irányába – tehát a városba – igyekvők mellett, a Rákospalotán megtermelt zöldséget, gyümölcsöt is erre felé vitték a városba – a Nagycsarnokba – az őstermelők.*

■ A nagy forgalom és az ott letelepedők is igényelték és megbecsülték a jó éttermeket és cukrászdákat. 1948 előtt a Tavasz mozitól a Balla vendéglőig volt a korzó, végig a Bocskai utcán. Három jeles kerthelyiséges vendéglő fogadta a betérőket, a Balla, a Pathy és A három hársfához, valamint három cukrászda, az Ősz Gyuri, a Szekeres Pál és a Tomkó. Nem csak hétköznapi volt nagy a forgalom, hanem a vasárnapi ebédek idején

mindegyikben telt ház volt. A Balla vendéglőben például, a Bocskai- és Szerencs utca sarkán, 250 vendéget is le tudtak ültetni.

■ *A vasárnapi süteményforgalmat a környékbeli templomok közösségei is föllendítették.*

■ Három templom volt a környéken. Az öregfalusi katolikus, a Máv-telepi katolikus és a református. Sok hívő látogatta akkoriban a miséket, istentiszteleteket. Vasárnap templom után jöttek a hívek a korábban leadott rendelésért, vagy akkor választották ki a süteményeket a vasárnapi ebédhez.

■ *Ez az idilli kép hirtelen összetört, mert közbeszólt a történelem.*

■ Először is, az hozott lényeges változást a tulajdonviszonyokban, hogy 1945 január 8-án bejöttek az oroszok. Másnap elvitték apámat, és nyolc napig benn tartották – ahogy később kiderült – tévedésből. A kommunista párt tagkönyvét is a kezébe nyomták, miközben alaposan megverték.

A cukrászda foglalt oroszok, pontosabban ukránok, azonnal csizmadiaműhelyt csináltak a cukrászdából, mert így áramot kaptak Újpestről és berendezkedtek a katonák lábbelijének javítására. Fél év múlva elmentek. Akkor ismét kinyitott a Szekeres-cukrászda, és mivel a Bocskai úti iskolát szovjet kórháznak rendezték be, a lábadozók odajártak a cukrászdába. Alkoholt ugyan nem árusítottunk, de ezek mindent megittak, spirituszt, kölnit, mindent, ami jött. Akkori helyzetünket színesítette, hogy pünkösdkor hatalmas

verekedés tört ki a cukrászdában és összetörték a berendezést. Ekkor el kellett menekülnünk, és négy napig nem is tudtunk hazamenni.

Közben persze mindenki boldog volt, hogy véget ért a háború. Az emberek kijöttek a pincékből, föllélegeztek, a lányok boka fölött érő szoknyában, a copfos kislányok masnival a hajukban jártak – 10 éves kiskamaszként bámultuk őket.

■ *Az államosítás, a magántulajdon teljes fölszámolása mikor érte utol a Szekeres cukrászdát?*

■ 1951 október 23. emlékezetes nap volt családom életében.

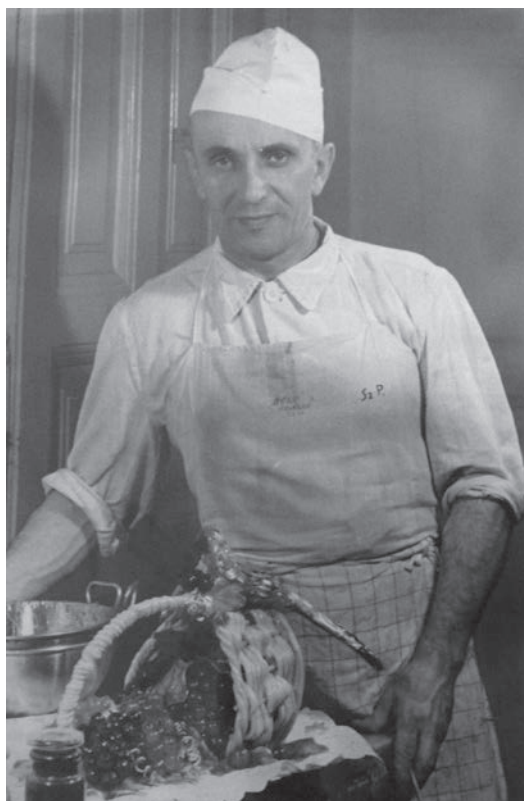
A református „Lónyayba” jártam iskolába és aznap éppen hazaértem, amikor a kapunkon belül két idegen ember megállított a kérdéssel: „maga mit akar, mit keres itt?” Anyám hallgatott. Tudni kell, hogy apámat előtte börtönbe vitték. És ekkor jöttek be hozzánk az idegenek.

A módszer ugyanis az volt, hogy a cukrász ipartestületben egy spicli megsúgta, hogy hová, mikor kell kimenni, amikor az „államosítás” a legkisebb ellenállásba ütközik.

Ez a nap nem csak azért volt előnyös számukra, mert apámat korábban elvitték, hanem éppen az előtte való napokban fektette be anyám az összes pénzt alapanyagba. Amikor megérkezett az autó az áruval, az államosítók is betoppantak.

Mindent lajstromba vettek. A műhely és a cukrászda minden egyes kellékét, bútorokat, gépeket, eszközöket. De az alapanyagokat is – még a tojásokat is, darabra.

100 forint hiányt állapítottak meg, azt azonnal be kellett fizetni. Anyám írt egy papírt, hogy Kátay Bandi fűszerestől kérünk 100 forintot, a papírral elszaladtam Kátayhoz – így tudtuk befizetni.

Ha látták volna, hogy honnan vesszük elő a készpénzt, azonnal elvették volna az összeset. Ilyen és ehhez hasonló cselekkkel fosztogattak. És ilyen aljas módon készítették elő a totális kifosztást, az iparosság tönkretételét.

Apám tehát börtönben, csaknem öt hónapig benn tartották. Hallottuk, hogy a városban ugyanakkor 15 cukrász kisiparos volt börtönbe zárva, hogy a legkisebb ellenállással számolva végezhesék el az államosítást.

A cukrászda államosítása előtt egy héttel meghalt a nagyanyám. Nem kellett végignéznie már mindazt, ami ezután következett.

Papírt írtak arról is, hogy a Budapesti Vendéglátóipari Vállalat mostantól igénybe veszi az épületet.

Három hónap múlva visszajöttek és az eszközöket elvitték. A márványszalt, a habverő gépet,

a munkasztalt – mindent elszállítottak. Újpesten az István térre gyűjtötték be a cukrászoktól elkobzott eszközöket, mindent, amivel a továbbiakban majd az állami vállalat dolgozni kezdett. Ezek után alakult meg a IV-XV. kerületi Vendéglátóipari Vállalat. A város cukrász társadalmában összesen két meggymagozó gép volt akkoriban, az egyik a mienk volt. Azt is elvitték persze. Az elszállítás napján, egy gépet bedobtunk a

virágos kertbe, pontosabban a fondant-kihúzó gépet így mentettük meg. Azt nem tudták elvinni. Az elkobzott cukrászati felszerelés értékét mutatja, hogy ezért az egyetlen gépért egy év múlva a bizományi 5 ezer forintot adott.

■ *Az államosítással elvették a megélhetést és a jövőt. Ehhez jött még a polgári élet szétverése. Hiába nyitott ki később ugyanazon a helyen az állami cukrászda, és a korábbi mester állt a pult mögött „gebinben”, a süteményt már a központból szállították, és az egész élet megváltozott.*

■ Mikor lezárták a műhelyt és minden anyagot, lisztet, tojást, kész süteményeket is – leltárba vetek és bezártak, én létrát tettem az ablakhoz, felmáztam és finoman addig kocogtattam, amíg a belső rigli kilazult, és be tudtam mászni. Apránként – hogy ne legyen feltűnő – kihordtam, ami kellett.

A kisiparosok kifosztásának része volt az is, hogy 1950 december

31-ig minden autót le kellett állítani. Nekünk két autónk volt. Egyiket apám felajánlotta, de anyám a másikat nem. Az állam eladta az autót. Dr. Palló Imre Kossuth díjas énekes kapta meg az autónkat. Akkor anyám kérte, hogy a másik autót fizessék ki. Erre az állam beperelte anyámat, és a bíróság háromezer forint bírság megfizetésére kötelezte. Ezt tudták be az autó értékébe amikor elvették – továbbá anyám ráadásul még három

hónap felfüggesztett börtönbüntetést is kapott. Örülhetett, hogy ennyivel megúszta.

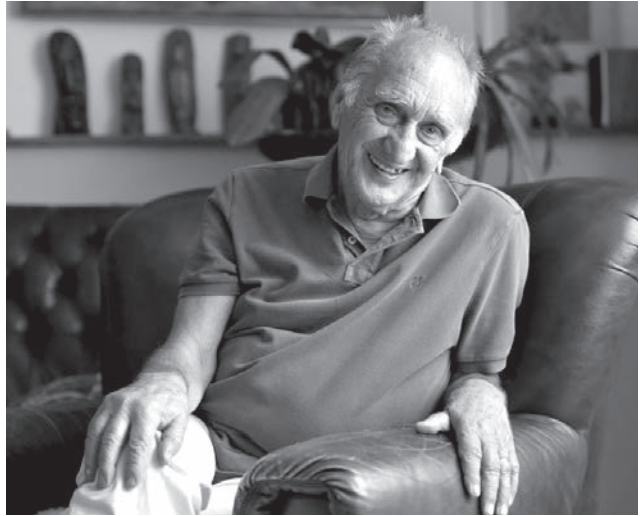
■ *Így ment ez akkoriban.*

■ Ahogy említettem, 1945-ben apámat nyolc napig internáló táborban tartották, ahol úgy megverték, hogy beszakadt a dobhártyája, bal karját meg eltörték. Ezután rekviráltak mindent. Nekünk úgy mutatkoztak be a kommunisták, mint a Tanácsköztársaságból ismert terrorista gyilkosok.

1945-ben bevezették Rákospalotán, hogy az utcára néző ablakokra tilos volt függönyt akasztani, hogy a hatalom szó szerint beláthasson az emberek életébe. Ez is része volt a „palotai terrornak”. Beöltöztünk öregasszonynak és leültünk az asztal mellé kártyázni. Amikor bebámultak az ablakon, mindig azt látták, hogy néhány fejkendős öregasszony veri a blattot. A párt nevében behatolhattak a lakásokba, és azt csináltak, amit akartak. Begyűjtötték például a rádiókat. Tőlünk, még a zenegépet is elvitték.

■ *A Szekeres cukrászda a 30-as években nyílt. Édesapja, Szekeres Pál cukrászmester több jelentős díjat is nyert az évek során. Még akkor is, amikor már nem saját cukrászdáját vitte, hanem alkalmazottként folytatta választott szép hivatását.*

■ Igen. Négyyszer nyert országos cukrászkiállítás. 1948-ban, 1949-ben, 1954-ben és 1960-ban. Sőt, az 1958-as brüsszeli világkiállításon aranyérmert nyertünk. Amikor a belga király az étteremben

ebédelt, feleségem díszkortával ajándékozta meg, amelyet a magyar trikolor színeivel díszített.

■ *1951 volt tehát az előkészítő évek után, a „fordulat” éve a kisiparosok életében.*

Apám generációja és így mi is – akik akkoriban még gyerekek, vagy kiskamaszok voltunk – meg voltunk félemlítve. Még 1956-ban is, amikor többen bátorítottak arra, hogy itt az idő, vissza lehetne szerezni az üzletet, tudtuk, hogy soha többé nem szabad emlegetnünk, hogy nekünk üzletünk volt. Ekkor 200 ezer ember – többnyire a fiatalok, tehát a jövő generációja – disszidált, és akit az 50-es években teljesen kifosztottak, azok soha többé nem tudtak fölállni – sem anyagilag, sem lelkileg.

■ *Ahogy a kifosztásra nem lehet fölkészülni, úgy azt soha nem lehet elfelejteni sem.* ■

Válogatás a napilapok és a Magyar Távirati Iroda sporthíreiből

ÖSSZEÁLLITOTTA: Rátonyi Gábor Tamás

1956. október 22. Szabad Nép

Megjelent az Olimpiai kislexikon dr. Földessy János összeállításában.

A Honvéd készül Bilbao labdarúgócsapatának fogadására, spanyol lobogók készülnek a zászlógyárban.

1956. október 23. MTI

Az országos egyéni női sakkbajnokság küzdelmeit hétfőn folytatták, Lángos vereséget szenvedett Hönschtől.

Nemzetközi asztalitenisz verseny lesz szerdán Budapesten.

1956. október 24. Népszava

Kijelölték a svéd labdarúgó-válogatottat.

Tábori László nyerte az 1500 méteres síkfutás versenyszámát az atlétikai viadalon.

1956. október 25. Magyar Nemzet

Krivonoszov a kiváló szovjet kalapácsvető világcúcsot javított.

A BTSB asztalitenisz versenyén női egyesben Kerekesné győzött.

1956. október 26., 27.

Sem az MTI, sem a napilapok nem közöltek sporthírt

1956. október 28. Népszava

Meghalt Hegedűs István öttusázó. A volt sportoló

edzőként igyekezett munkahelyére, amikor kioltotta életét egy eltévedt golyó.

A magyar olimpiai csapat repülőgépe még nem érkezett meg, ezért a sportolók egyelőre a tatai edzőtáborban vesztegelnek.

1956. október 29. MTI

Sértetlen a Népstadion, a harcok nem érintették a létesítményt.

A magyar ifjúsági válogatott 2:1-re kikapott Angliában.

1956. október 30. Népszava

Puskás öcsi él, saját maga telefonált a szerkesztőségbe, hogy a rémhírekkel ellentétben egészséges, ahogy a Bp. Honvéd többi labdarúgója is.

Egy héttel később, jövő vasárnap indul Melbourne-be az olimpiai csapat.

1956. október 31. Magyar Nemzet

Kezdődjék meg végre a demokratizálódás a sport területén is!

Oszlassák fel az Országos Torna és Sport Bizottságot, a Dózsából legyen ismét UTE, a Kinizsiből Fradi!

1956. november 1. Népakarat

Ma délután újjáalakul az 1950-ben megszüntetett MTK.

Puskás kis híján nem kapott vízumot, mert halottnak hitték Ausztriában. ■

56 ŐSZÉN KILENC ÉVES VOLTAM

ÍRTA: Gimesi Zsuzsanna

1956 őszén 9 éves voltam. Legerősebb emlékem, hogy érzékeltem a felnőttek izgatottságát, félelmét, várakozását, láttam az utcánkban a házakra irányított orosz tankokat, hallottam, milyen nagy szerencse, hogy nem vették észre a szomszéd utcában egy közeli „sufniban” rejtőző szabadságharcosokat, mert az oroszok mindent szétlőttek volna – minket is. Ugyanakkor biztonságban is éreztem magamat a szüleimmel. A forradalom reményteljes napjaiban, hallottuk a rádióban Ravasz László református püspököt a Kálvin téri templom szószékén, ennek szülei nagyon örültek, és én is éreztem, hogy ez jó dolog. De véres emlékeket is megőriz az idő, mert emlékszem a napra amikor hozták a hírt, hogy a MÁV telepen egy fiú kinézett a tetőtéri ablakon és meglátták az orosz katonák. Bementek a házba. A lakókat összegyűjtötték, kiválasztották a fiút. Hiába mondta, hogy csak kíváncsiságból nézett ki a tetőablakon, felvitték a padlásra, odakötözték a kéményhez és felgyújtották. A ház teteje a fiúval együtt a lángok martaléka lett. Vagy a mai Adria utcában lakott a kerületben jól ismert és megbecsült Morvai tetőfedő család egyik tagja, akinek – vállalkozó lévén – telefonja is volt. 1956-ban kevés embernek lehetett telefonja, így sokan jártak oda a környékről. Szemben volt az orosz katonai kórház. Az orosz katonáknak feltűnt, hogy sokan járkálnak ki-be a kapun, és egyik alkalommal lelőtték a házigazdát. Tüdőlövést kapott. Három hónapig kínlódott halála előtt. Emlékszem még arra is, hogy volt két óránk a lakásban, amelyek negyed óránként ütöttek, de mivel az egyik sietett, a másik késett, szinte folyamatosan ütöttek a faliórák, az egyik úgy, mint a londoni Big-Ben. Nehogy belőjenek az ablakon a

kihallatszó bim-bamozásra – mondták szülei, és megállították mind a két órát. Megállt az idő. Csöndben kell lenni. Azt hiszem, sokan próbáltak meg akkoriban láthatatlanná válni, egyszerűen a túlélésért. Eközben hatalmas dübörgéssel jöttek a harckocsik és a katonai autók az utcánk végén álló „orosz kórház”-hoz. Az emberek számolták és ebből következtettek a sérült katonák számára. Meg arra is, hogy mi várható. Vártuk a híreket, zavarták a Szabad Európa rádió adását. Pestújhegyen élő nagybátyám fejébe repesz állt a városban. Később az orvos megmondta, két esélyes egy ilyen műtét. Nem várta meg... így voltak a forradalomnak későbbi áldozatai is.

A Fáklya Klub

dokumentumokon alapuló visszaemlékezés

ÍRTA: Dr. Németh Endre

„...a valódi közösségek létrejötte és működése az erőszakos rendszerek számára halálos fenyegetést jelent.”

(Szentmihályi Szabó Péter: Politikai ABC. Windsor Kiadó, 1996. p. 122.)

Hogyan indult? Mást akart a magyar nép, mint amit az 1945 és 1955 között eltelt 10 évben el kellett viselnie. Különböző szellemi mozgalmak indultak, pl. az íróké, amelyről világszerte több(száz) könyvet is írtak, az elmúlt nagy emberöltő alatt. Azt a kort most csak úgy tudom bemutatni, amennyire – a nálam megmaradt és megőrzött dokumentumok alapján – magyarázatként feltétlenül szükségesnek tűnik.

Aki már eszmélt abban a korban, ilyen-olyan emlékei vannak. Azok, pedig akik akkor még nem éltek, csupán a fent említett könyvekből, esetleg filmekből vagy más forrásból tájékozódhatnak. Családokon belül ez a kor, általában nem beszédtéma, amelynek szociálpszichológiai okai is vannak.

Rákospalotán, a Dózsa György Gimnázium reál-tagozatos III. osztályát végeztem éppen (18. életévemben jártam), amikor tavasszal szóltak, hogy alakulni fog egy ifjúsági klub a kerületben,

amely csak a középiskolásokat fogadja, tehát ilyen módon zártkörű lesz. Akarok-e részt venni? A vezető Keserű István pedagógus volt, aki akkor a budapesti XV. kerületi Tanács V.B. Oktatási Osztályának volt az egyik előadója.

A magyar ifjúságnak elege volt az egyszínű, közös „mozgalmi életből”. Többek között megalakult az egyetemisták szervezete a MEFESZ, és a középiskolások is más utakon szerettek volna járni, elkülönülve a „kétkezi munkások” ifjúsági szervezeteitől, az egész fiatalságot egy akolba terelő, „szürke” Dolgozó Ifjúsági Szövetségtől (DISZ). Tehát a saját korosztályuknak és életmódjuknak megfelelő közéletet szerettek volna élni.

Budapest XV. kerületében akkor két középiskola volt, a rákospalotai Dózsa György Gimnázium és a pestújhelyi Petőfi Közgazdasági Technikum. Ezek diákjai alkották az első „csapatot”.

A felhívásra igent mondtam, és miután Keserű tanár elvtárs elmagyarázta, hogy nagyjából mit is kellene csinálni, elkészítettem egy tervezetet, amit levél formájában elküldtem hozzá. Azt érzékeltem ugyanis, hogy az a „mozgalmi élet” amit kiagyaltak, nem más, mint a minden fiatal embert magába tömörítő DISZ, csak éppen kap egy „középiskolás” díszítő jelzöt. (Különbön egy ideig, a DISZ-en belül kellett működünk, a „közösben” csupán kisebb egységeket engedélyezett az akkori politikai hatalom.)

A képet 1956. januárban készítettem a Dózsa Gimnázium III/c. osztálya egy részéről. Ketten közülük később a klub tagjai lettek.

Kedves Klubtárs!

Értesítünk, hogy a Középiskolás DISz Klubban a klubélet megindult. Könyvtár, rádió, bel- és külföldi folyóiratok állnak rendelkezésedre. Ezen kívül minden héten kétszer, szerdán és pénteken 5-7-ig vár a klub.

Programmunk júl. 1-15-ig:

- 1./ Jul. 5-én csütörtökön: Az ember tragédiája /A Nemzeti Színházban/ Jegyek a XV. Tanács Okt. osztályán kaphatók hétfőn és kedden 3*50-es áron.
- 2./ Jul. 7-én szombaton: Műsoros Klubest 6 órai kezdettel. A műsört a Dunai Flettilla harcosai szolgáltatják.
Utána T Á N C !
- 3./ Jul. 12-én csütörtökön a Vörös és fekete c. film I. részének megtekintése, utána az Uránia Csillagvizsgálóba megyünk. Gyülekezés a klubban du. 3-4-ig.
- 4./ Jul 15-én vasárnap: turát teszünk Zebegénybe, részvétel: 6 Ft . Jelentkezni lehet a klubban 4-én és 6-án. /5-7-ig/

Középiskolás DISz Klub, XV. Bocsikai u. 16.

A VEZETŐSÉG NEVÉBEN

Jánosh Budre
kulturfelelős.

Kiadásának időpontja: 1956 júl. 2.

Ez a lépésem, később meghatározta elkövetkezendő két évetem és még azt is, hogy az érettségi után, nem vettem fel a Budapesti Orvostudományi Egyetemre, bár a felvételi után azt írták, hogy „megfelelt, de hely hiányában felvételt nem nyert”. (Az okát sejtettem, de csak az 1970-es évek közepén tudtam meg.)

Édesapám REMTOR írógépét rátettem egy összecukható kerti székre a konyhában, a spájzajtó mellett, beültem az öreg fotelba, ami már a szobában nem fért el, és azon írtam a klubtagoknak a tájékoztatók egy részét, indigóval vagy más másoló festékpapírral sokszorosítva.

Az alábbi tájékoztató eredetijét – amelynek megsárgult papír példánya itt van előttem – megpróbáltam úgy átmásolni, ahogyan akkor szerkesztettem. Az írás, nincs írógéppel a papíron keltezve, mint általában később a többi értesítő, meghívó sem, annyira az akkori kornak szólt, s nem a jövőnek, hogy nem tartottuk szükségesnek. Később azonban kézzel, a legtöbb, akkor

már dossziéba helyezett papírra ráírtam, mikor adtuk ki. Kiadásának időpontja: 1956. július 2. A papírok egy részét összegyűjtöttem, mert úgy gondoltam, hogy egyszer talán szükség lehet rá. Most jött el az ideje.

Megtaláltam egy toborzó emlékeztetőt is, az az 1. sz. klubműsor. 1956. június 23-án adtuk ki, a XV. ker.-i Tanácsháza e célra rendszeresített helységében stencillel sokszorosítva.

A meghívón szereplő programok: június 26-án séta a budai várban, Hadtörténeti Múzeum és Vármúzeum megtekintése, közben vezetőségi megbeszélés. Utána a Május 1. filmszínházban az „Irény menj haza” vagy a „Halálugrás” című film megtekintése. Költség: 2 Ft. Június 30-án a Mezőgazdasági Múzeum megtekintése, utána látogatás a Vidám Parkban. Részvételi díj: 3,50-Ft, beleértve az egyes attrakciók használatát. Július 3-án a Mirandolina című színdarab megtekintése a Nemzeti Színházban, 5-én látogatás a Csillagvizsgálóban, 7-én klubnap: találkozás a Dunai

Flottilla harcosaival. Az egyes rendezvények részvételi díjában a villamosjegy is benne foglaltatott. A feltüntetett pénzüsszeg, nem volt elég mindenre. Valószínűleg volt egy elkülönített keret erre a célra, a Tanács Oktatási osztályán. Akkor még, nem láttam át az egész rendszert és nem is én működtettem, mint pl. már fél év múlva, s azt követően, amikor lényegében önfenntartók voltunk, amire a pénzt különböző zenés rendezvényekből, bálókból teremtettük elő.

Nehéz visszaemlékezni sok mindenre 45 év távolából, de úgy tudom, hogy Rákospalotán, a Bocskai u. 16. sz. ház, akkor egy régi polgárház volt¹, amit természetesen kisajátítottak a kommunisták, és az MSZT székházaként működött. Ha jól tudom, ez a Magyar-Szovjet (később: Baráti) Társaság kerületi központja volt. Itt kaptunk helyet mi is, mert az, a mesterségesen létrehozott intézmény, lényegében csak formálisan működött.

Az 1956. július 15-i (vasárnapi) zebegényi kirándulásról ide teszek egy képet. Az akkor használt kis Zeiss-Ikon harmonikás fényképezőgéppel – amely apámé volt – igen piciny negatívokat lehetett készíteni, amelyekről az Arany János

utcai Néveri fotós direkt nagyításokat készített. Néhány kirándulásunkról van fényképem, de datálásuk bizonytalan.

A következő értesítőt 1956. augusztus 6-án adtuk ki, és a Vezetőség nevében Keserű elvtárs aláírta! Hely hiányában nem másolom ide az egészet csak szemelgetek belőle, szöveghűen. Utólag érdekes megfigyelni a bürokratikus nyelvezetet, amelyet sokan ma is használnak, s amit annyira utálok. A kínált, nyári elfoglaltság azonban elég változatos.

KÖZÉPISKOLÁS DISZ KLUB

Kedves klubtárs!

Értesítünk, hogy a Középiskolás DISz Klubban a klubélet a tanítási idő tartama alatt is folyni fog. Szeptember 15-ig továbbra is minden héten kétszer: szerdán és pénteken 17-20 óráig tart nyitva a klub. Szeptember 15-től /lehetőség, hogy/ csak egyszer 1 héten. ...

Programunk szept. 2-ig.

Aug. 9. csütörtök: Megnézzük a Bagdadi tolvaj c. filmet.

Aug. 12. vasárnap: Turát teszünk a Pilis hg. leg-szebb részein. /kiadott programunktól eltérőleg, mert Gyöngyösre aznap nem megy IBUSz vonat./

Aug. 16. csütörtök: A Sötét csillag, v. az Egy nap a bíróságon c. filmet fogjuk megtekinteni.

Aug. 23. csütörtök: Aida /operaelőadás/. Előzetes jelentkezésre van szükség, mert csak 10 személy számára lesz jegy.

Aug. 30. csütörtök: Egy szép lány férjet keres c. filmet fogjuk megtekinteni, v. a VIDÁM PARK-ba megyünk.

Szept. 2. vasárnap: Kirándulás Gyöngyös-Mátrafüredre /ami aug. 12-én elmaradt./...stb."

¹ A Rákospalotai Katolikus Kör székháza volt. Irod.: Buza Péter: Palotai tegnapok. Kiadta a Rákospalotai Múzeum. 1995-96. p. 136.

K Ö Z É P I S K O L Á S D I S Z K L U B .

Kedves Klubtárs!

Értesítünk, hogy klubunk f. hó 10-től új helységbe költözik. Az új helység címe: XV. Bethlen Gábor u. 92 sz.

Új otthonunk szépen berendezett, kastélyformájú épület. Kérünk, hogy középiskolás, művelt fiatalhoz méltó, kulturált magatartást tanúsíts, s vigyázz a berendezési tárgyakra, mint a sajátodéra.

Felhívjuk figyelmedet, hogy klubunk önellátó! Ezért minden hónapban rendezniük kell egy nagyszabású, nyilvános rendezvényt, melynek bevételét klubunk fejlesztésére, és a tagok szórakoztatására fordítjuk. Kérünk, hogy a munkából Te is vedd ki a részed, mert minél jobban dolgozik a közösség, annál több jóból részesedsz Te is.

Ötleteiddel, javaslataiddal, munkáddal fejleszd klubunkat, /mely a Tiéd is/ hogy jól érezd magad benne.

Szeptember 4-én arról tájékoztattuk azokat, akiket érdekelhetett (nem tudom, kikhez s miként jutott el a sokszorosítvány), hogy a klub, a tanítás időtartama alatt csak szerdán lesz nyitva, 17 óra 30 perctől, 21 óráig. Viszont a klub, kedvezményt biztosít a közös mozi- és színházlátogatásokhoz. A programajánlatban az „Egy szép lány férjet keres” című film, nagy műsoros táncest a pestújhelyi közgazdasági technikum nagytermében, és az Operaház technikai berendezésének megtekintése is szerepel.

Én, csak a táncestre emlékszem, amely nem volt zártkörű, és a vége felé a pestújhelyi cigányok is bejöttek és szórakoztak. Emlékezetem szerint, a zenét egy amatőr banda szolgáltatta, akik középiskolások voltak, de akadt köztük munkásfiú is.

Egy szeptember 10-én keltezett felmérés azt tudakolja, hogy a résztvevők mit várnak a jövőben a klubélettől. A véleményeket Zsille Gizella szer-

vező titkárnál kellett leadni, szeptember 12-én, a klubnapon. (Gizi, később egyike lett azoknak, akik a klubban találták meg életük párját. Amikor orvos lettem és Budapesten éltem, időnként tartottuk a kapcsolatot férjével is, akit én jó barátomnak hiszek, de az utóbbi tíz évben nem találkoztunk, csak karácsony táján váltunk levelet.)

Az október 5-i értesítő arról is szól, hogy új helyre kell költöznünk, a Bethlen Gábor utca 92. sz. alá. Az okot nem tudom.

Ez az épület, szintén egy régi, jobb polgárház volt, amit a kisajátítás után odaadtak, a kommunista párt (ami akkor a Magyar Dolgozók Pártja nevet viselte) egyik területi alapszerveének. Általában nyugdíjas párttagok jártak oda időnként, de ezek a házak nem voltak általuk kihasználva, így a későbbiekben is voltunk máshol, „pártházakban” mint vendégek, az elvtársak által potenciális párttagoknak kiszemelt emberek. Voltak, akik be is léptek az akkori egyetlen pártba. Magyarországon egy időben, közel egymillió tagja volt a PÁRT-nak! Én, soha, egyetlen pártba nem léptem be, mert nem szerettem, ha nekem másokhoz kellett igazodnom. Mindig a magam útját jártam, mint azt most egyes óriásplakáton kívánatos életvitelként javasolják a fiataloknak. Akkor is, ott is, „kilógtam a sorból” mert nem viseltem el a nyáj-szellemet.

M E G H I V Ó

A F Á K L Y A Középiskolás DISz Klub f. hó 18-án
/csütörtökön/ délután ^{fél} 6 órai kezdettel, a klub helyiségében tartan-
dó /XV. Bethlen G. u. 92./ Diák-parlamentjébe.

A szabad vita címe:

"MIÉRT NEM JÁR HATOK ESTE 9 ÓRA UTÁN AZ UTCÁN?"

Vita az általános-, és középiskolások részére kibocsátott fegyelmi
rendeletéről.

Előadó és vitaindító: Kormos Julianna

A VEZETŐSÉG

Kiadásának időpontja: 1956. okt. 12.

Ebben a klubhelyiségben „vészeltük át” a forradalom alatti időszakot, beszélgetve, telefonálgatva, latolgatva a jövő esélyeit. Bizony, az „események elején” Keserű elvtársat vissza kellett tartani néhány meggondolatlan lépéstől. Ő, azonban Budán lakott és egy ideig valószínűleg nem is tudott átjönni a zürzavaros időkben munkahelyére, Rákospalotára, ahol a Tanácsházán is volt egy kis felfordulás.

No, de maradjunk az október 5-i tájékoztatónál. Ebben, a Vezetőség (elnök: Keserű István) közli a tagokkal, hogy a klub önellátó, ezért: „Ötleteiddel, javaslataiddal, munkáddal fejleszd klubunkat /mely a Tiéd is/ hogy jól érezd magad benne.” A havi programban – többek között – a Petőfi Színházban az „Olympia”, a Néphadsereg Színházban a „Makrancos Hölgy”, a József Attila Színházban „A szabin nők elrablása” című színművek megtekintése szerepelt. (Talán, az utóbbit láttam, Bilicsi Tivadarral az egyik főszerepben.)

Valószínűleg az elvtársak akkor már éreztek valamit, ami a „levegőben lógott” mert a forradalom első napját október 23-ra teszik a történészek, de már előtte is nagyon nyugtalan volt a nép, erre szép példa a klub október 12-i meghívója (fent).

A következő dokumentum kiadásának időpontja: 1956 december 5. (itt is utólag, kézzel írva a lapra). Ide másolom az egészet, szöveghűen.

FÁKLYA KÖZÉPISKOLÁS KLUB.

Kedves Klubtárs!

Értesítünk, hogy a Fáklya Középiskolás Klub, melynek Te is tagja vagy, ismét megkezdte működését régi helyiségében a Bocskai utca 16. sz. alatt.

Klubunk nem tartozik semmiféle politikai szervezethez, kizárólag a három XV. ker-i középiskolához és a Kerületi Oktatási Osztályhoz.

A Klub a régi célkitűzésekkel folytatja munkáját. A tanulóifjúság kulturigényeinek kielégítése és a középiskolás szellemnek megfelelő szórakoztatás maradt a célja.

Klubüléseinket amíg a tanítás nem kezdődik meg kedden d.e. 10-13 óráig, csütörtökön d.u. 14-16 óráig, és szombaton d.e. 10-13 óráig tartjuk.

Klubüléseink célja, hogy a diákokat összehozza a kényszerű tanítási szünetben is. Az üléseken megbeszéljük az iskolai élettel kapcsolatos és egyéb problémákat. Lehet ezen kívül sakkozni, asztaliteniszezni, társasjátékokat játszani, stb.

Mivel a Klub működéséhez és munkájához a Te részvételre is szükség van, kérünk amint teheted a fent jelzett időpontban valamelyik klubülésre gyere el, és ha ismersz klubtagokat, akiknek ezt a meghívást nem tudtuk elküldeni, mert nem tudtuk címüket, kérünk, hogy azokat is értesítsd.

A Klub zártkörűségét most sem oldottuk fel, belépés szigorúan csak klubtagoknak. Fáklya Középiskolás Klub, XV. Bocskai u. 16. Mielőbb szeretettel várunk. Üdvözlettel a Klubvezetőség.”

Emlékezetem szerint, az én javaslatomra lett a klub neve: Fáklya. Úgy gondoltam, hogy középiskolás klub több is lehet, különböztessük meg magunkat. A fáklya, fényt ad a sötétségben, sőt ha kell, gyújtani is lehet vele. Ez aztán, a forradalom leverése után nem tetszett az elvtársaknak.

A fenti szövegből egyértelműen kiderül, hogy kezd eltűnni a „hivatalos” hangnem, és egy önszerveződő társaság alakulására szólítja fel az érdeklődőt. Ilyen lett volna a „civil társadalom” ha hagyták volna.

Az 1957. január 7-én kiadott, sokszorosított tájékoztató, az eddigiektől eltérő néhány új elemet is tartalmaz. Felül és alul, figyelem felkeltőül, szinte reklámként:

FÁKLYA KLUB * FÁKLYA KLUB * FÁKLYA KLUB

„Kedves Barátunk!

Havi műsorunkat ismét elküldjük neked, ezzel jelezve, hogy Klubunk folytatja rendszeres működését. Eddig is összejöttünk még a legviharosabb októberi és novemberi napokban is, és megtartottuk klubnapjainkat. Ma már lehetőség van bővebb program kiadására is. A klubnapokon kívül műsorunkban szerepel színház és mozilátogatás, valamint téli kirándulások. Ezekre a klubnapokon lehet jelentkezni.

Január havi program-tervünk:

Január közepéig továbbra is egy héten háromszor tartunk klubdelutánt: kedden, csütörtökön és szombaton 14–17 óráig.

Január közepétől egy héten csak kétszer: kedden és csütörtökön délután 1/23–6 óráig.

Rádió, lemezjátszó, zongora, bel-, és külföldi folyóiratok, sakk, társasjáték, asztalitenisz felszerelés és tánc vár.

Ha tudsz, hozz magaddal tánc-lemezeket, hogy a táncműsorunkat több jó számból válogathassuk össze.

Január 13-án vasárnap 1/22-kor a József Attila színházban /Váci út/ megnézzük a „Szép kis família” c. darabot. Jegy ára: 5 Ft.

...

A műsorváltozás jogát fenntartjuk, és kérjük tagjainkat a belépésre jogosító tagsági igazolvány kiváltására. Kedvezményes jegyet bármilyen rendezvényre csak klubtagoknak tudunk biztosítani.

A Fáklya Klub minden tagjának BOLDOG ÚJ ÉVET KÍVÁN a

Fáklya Klub Vezetősége

Fáklya Középiskolás Klub, XV. Bocskai u. 16.”

Újra visszakerültünk oda, ahol 1956. nyarán is voltunk. Nem emlékszem, hogy miért kellett ide-oda költöznünk.

Újabb levél kelt 1957. március 5-én, a lényeg:

„Felhívjuk figyelmed, hogy klubunk egy szebb helyiségbe fog költözni, mely reméljük már végleges lesz. Ezen fáradozik most a vezetőség. Téged csak arra kérünk, hogy az új helyiségben középiskolához méltó magatartást tanusíts. Vedd ki a részed klubunk csinosításában, otthonosabbá tételében. Klubunk a miénk, csak Tőlünk függ, hogy milyen környezetben töltjük el szabadidőnket. Felkérünk, hogy támogasd a vezetőség munkáját a minden hónapban rendezésre kerülő Táncestek szervezésében. Ezek a táncos rendezvények igen fontosak klubunk szempontjából, mert ebből tartjuk fenn klubunkat.

Javaslataiddal, ötleteiddel, munkáddal fejleszd klubunkat.

Március havi programunk:

...

8. péntek: Összehívjuk kerületünkben a Diákparlamentet – az 1956. okt. 18-hoz hasonlóan, ahol megvitatjuk a középiskolásokat közvetlenül érintő

kérdéseket. Napirendre kerül az új rendtartás megvitatása, valamint az esetleges sérelmek.

9. szombat: Erre a napra színházlátogatást ütemezünk be. Az Esernyős király c. operettet fogjuk megnézni a József Attila színházban /Váci út/. Jelentkezni lehet a klubban, márc. 5-ig /kedd/ Berta Évánál.

...

24. vasárnap: Amennyiben jó idő lesz, kirándulni megyünk a Pilis hg.-be. Több mint valószínű a Holdvilágárokhoz megyünk, ahol kora tavasszal igen szép vízesések vannak. A bátrabbak lemehetnek a Weiszlích barlangba is.

Ha szombaton csúnya, esős idő lesz, és így az erdei talaj kirándulásra nem alkalmas, vagy vasárnap lesz rossz idő, úszunk egy jót a Sportuszodában.”

...

30. szombat: A klub e havi nagy Műsoros TÁNCESZT-je.

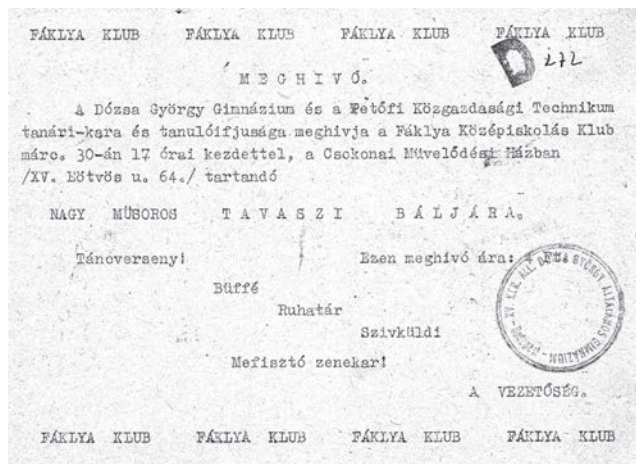
A klub a részvételekhez 30-50% anyagi segítséggel járul hozzá. Minden szervezésre legalább 4-5 nappal előbb kell jelentkezni. A műsorváltás jogát fenntartjuk!

Magyar Diákok Nemzeti Szövetsége, Fáklya Középiskolás Klubja.

A VEZETŐSÉG.”

Ezt a szerveződő (MDNSZ) szövetséget aztán hamar szétverte az MSZMP.

Birtokomban van a 272. számú meghívó a TAVASZI BÁL-ra, amit a Csokonai Művelődési Házban /XV. Eötvös u. 64./ tartottunk, a Dózsa György Gimnázium és a Petőfi Közgazdasági Technikum tanári kara segítségével. Játszott, a Mefisztó zenekar, a belépő: 4 Ft volt. Emlékezetem szerint jól szórakoztunk. Szendvicsek és teasütemények, üdítők voltak a büfében, a szülők (anyagi) segítségével.

1957. április 10-én egész oldalas tagsági tájékoztatónkban (most nem idézem szó szerint) azt írtuk, hogy pénzünk elég kevés, ezért színház-, vagy mozijegyhez csak 10-12 tagtársunknak tudunk támogatást adni. A Vezetőség felhívja a klubtagok figyelmét arra, hogy aktívan vegyenek részt a havonta egy-kétszer rendezendő belépődíjas tánceszt szervezésében, mert csupán onnan van pénzünk, amivel gazdálkodhatunk. Tárgyalásokat folytattunk a Kolozsvári Magyar nyelvű Középiskola Ifjúsági Szervezetével abból a célból, hogy egy hétre Romániába utazhassunk és legyenek úti kalauzaink, ott tartózkodásunk ideje alatt. (Ebből az útból, aztán nem lett semmi. Utólag visszagondolva az akkori helyzetre, elég naivak voltunk.) Az értesítőt, stencillel sokszorosítva, postai úton kaptuk meg lakcímünkre, a XV. ker. Tanács VB. Oktatási Osztály Gyámhatóságától, Hivatalból díjatalányozva felülnyomással.

A havi programból:

„...

Május 1. szerda: Kihúzzuk a lutrit. /Kamara Varieté/...”

Utólagos megjegyzésem: Láttuk-e a darabot vagy nem? A kérdésre most választ adni nem tudok. Ha lutrit nem is, a „gyufát kihúztuk” ahogy szokták mondani. A lap alján: KISz (aláhúzás

tőlem most) Fáklya Középiskolás Klub szerepel. Megalakult ugyanis országszerte a Kommunista Ifjúsági Szövetség és csak azon belül léteztetett hivatalosan valamilyen civil, ifjúsági szervezet.

Továbbra is elég gazdag választékot igyekeztünk nyújtani a hozzánk tartozó fiataloknak, a már addig bevált „recept” szerint, vagyis volt benne elég mozgás, kirándulások is beleértve. Ezek egy részéről, szerencsére vannak képeim, de a negatív filmek azt hiszem, hogy elvesztek. A képek egy kis teljesítményű fényképezőgéppel készültek, így minőségük nem a legjobb.

Kedden és pénteken délután 5-8-ig voltak klubdélutánjaink. Ezekről szeretnék megemlékezni röviden. Általában délután 6 óra felé jött össze a társaság nagy része, közel 10-20 fő, fiúk és lányok nagyjából egyenlő számban, bár akkor még párok nem alakultak ki. Táncoltunk a lemezjátszóról szóló, akkori „táncdalok”-ra amelyeket egyikünk-másikunk megvásárolt és beadta a közönsébe. Az akkor megjelenő folyóiratokkal is így voltunk, talán csak később járatunk egy-két lapot, közte a Magyar Ifjúságot.

Volt egy használt ping-pong asztalunk, s hozzá való szerény felszerelésünk, azt nyúztuk napestig. Elég nehéz volt bezárni az ajtót a klubnap végeztével, mert szerettünk ott lenni. A feladatok nagy részét magam végeztem, bár voltak különböző „reszort-felelősök” de – tisztelet a kivételnek – már akkor is ismert volt a mondás: fogjuk meg és vigyétek!

Gimnáziumi tanulmányaim (az osztályban töltött órákat értem alatta) után, általában egyik haver-tól a másikig mentem, mert szűk lakásunkban (szoba-konyha, udvar) nem éreztem jól magam.

Hogyan készültem az érettségi vizsgákra egy hét alatt? Az külön történet. A klubért „éltem-hal-tam”. A szertornát is abbahagytam, mert arra már nem jutott energiám.

Közben mégis tettem egy kísérletet arra, hogy a Klub aktív vezetésétől megváljak. Ide másolom szó szerint és lehetőleg formahűen, kópiában megmaradt levelem:

KISz Fáklya Középiskolás Klub vezetőségének és tanári karának.

Budapest, XV.
Eötvös u. 64.

Kedves Klubtársaim, kedves Barátaim!

Ezennel bejelentem, hogy a mai napon, a KISz Fáklya Középiskolás Klubjának titkári tisztségéről lemondok.

Indoklásom: Gimnáziumi érettségi előtt állok, így képtelen vagyok a Klub titkári teendőit eddigi munkámhoz hasonlóan ellátni. Nem szeretném, ha kedves barátaim csalódnának bennem. Sajnos a tovább reám háramló feladatok elvégzésére nem érzem magam képesnek. Tanulmányaimat egyetemen szeretném folytatni, ezért kellő mértékben fel szeretnék készülni a felvételi vizsgákra.

Lemondásom nem jelenti, klubunkból való távozásomat. Munkámmal, tapasztalatommal továbbra is segíteni szeretném barátaimat, amennyiben a tanulmányok engedik.

Soha nem fogom elfelejteni az együtt töltött kedves klubdélutánokat, kirándulásokat, a közös színház és mozilátogatásokat, a rendezvények sikere érdekében átélt izgalmakat és örömeiket.

Kedves barátaim! Utódomul Kormos Juliannát, a Klub eddigi gazdasági felelősét, a Petőfi Sándor

Közgazdasági Technikum III. osztályos tanulóját javasolom, vagy Tóth Ferenc barátomat, a Dózsa György Gimnázium III. osztályos tanulóját.

Igérem, hogy munkájukban a fent említett okok mellett segítségükre leszek.

Kérem a Klub vezetőségét és felügyelő tanári karát, és minden kedves klubtársamat, hogy jövőm érdekében lemondásomhoz járuljon hozzá.

Baráti üdvözléssel:

Budapest, 1957. május hó 7-én.

Elfogadták-e lemondási kísérletem, vagy nem? Fogalmam sincs, valószínűleg nem. Emlékezetem szerint, folyamatosan vezettem a Klubot.

A következő tagi tájékoztatót 1957. június 9-én szintén „A vezetőség (sk.)” írta alá, mint addig is. Igyekeztünk tartani magunkat, a kollektív vezetés szabályaihoz, amely akkor (is) módszer volt, bár általában néhány embernek több munkája és szava volt a döntésekben, mint a többieknek.

Rákospalotán az Eötvös utca 64. szám alatti épület, régen – úgy tudom – az Ipartestület birtokában volt, de a kisipart szétverték. Ebben a szép, nagy házban volt egy nagyterem, színpaddal, kitűnő lehetőséget nyújtva színházi műsorokhoz is, mozgatható székek behelyezésével, vagy azok egy részének a terem oldalaihoz igazításával lehetett táncolni. Ezt használtuk ki mi is, amikor csak tehetjük. Ugyanis ott működött a „Csokonai Művelődési Ház” a saját programjaival. A Klub, ennek a nagy épületnek az egyik oldalszárnyát kapta meg, az udvarról lehetett bejárni. Elég nagy területet birtokoltunk, emlékezetem szerint nagy-

jából 150 m²-t, három helyiségben, az előszobát is beleértve. Talán ott helyeztük el a sportolásra alkalmas ping-pong asztalt. Ha az épületek beszélni tudnának, sok mindent megtudnánk. Később ugyanis kiköltöztettek innen bennünket és egy időre berendezkedett a helyi hadkiegészítő parancsnokság. Itt gyülekeztünk, a táncteremben, katonaládáinkkal 1958. őszén, amikor besoroztak társaimmal együtt, a határőrséghez.

A nyár elején – szerintem ekkor már letettük az érettségi vizsgákat a gimnáziumban és a technikumban)² – 1957. június 9-én igen gazdag cselekvési tervvel léptünk a nyilvánosság elé. Az előszóban írtuk (többek között), hogy „Végül felkérünk minden tagunkat, a régieket is, akik továbbra is klubunk tagjai kívánnak maradni, hogy vegyék át a klubdelutánokon az új igazolványokat. E hónap közepén zárlatot tartunk, és aki addig nem veszi át tagsági igazolványát, töröljük tagnévsorunkból.”

Ezt a zártkörűséget egyrészt az indokolta, hogy minden közös rendezésű szórakozásunkhoz 50% anyagi kedvezményt biztosítottunk, másrészt kezdtek a klubba jönni olyan emberek is, akiket nem tartottunk kívánatosnak, viselkedésük miatt.

A 16 programpontból, csupán néhányat idézek:

Jun. 2. vasárnap: Kirándulás IBUSz vonattal Zebe-génybe.

Jun. 9. vasárnap: „Művészek az ifjúságért c. nagy műsor, a ker.-i KISz Biz. rendezésében, a Csokonai Kultúrotthonban. Fellépnek. Bilicsi, Keleti László, Dobay Erzsébet és még sokan mások. Diákjegyek 5 Ft-ért az iskolai szervezőknél kaphatók.”

Jun. 13. csütörtök: A pillanat embere c. kitűnő angol film.

2 A tanulmányi értesítő szerint, 1957. máj. 29-én fejeztük be a szorgalmi évet, és jún. 22-én állították ki az érettségi bizonyítványt.

Jun. 15. szombat: Kerületi DLÁK JUNIÁLIS. Klubunk nagy rendezvénye, a XV. ker.-i Petőfi Techn. épületében. Kérjük, hogy a rendezvény előkészítéséből vedd ki Te is a részed.

Jun. 18. kedd: Klubdélután. Keretében vita: Diák-szerelem és a KISz tag a magánéletben c.-el.

Jun. 27. csütörtök: Megtekintjük a Tó moziban a Don Quijote c. szovjet cinemascope filmet.

Jun. 30. vasárnap: Kirándulás Észtergomba.

Szerencsére megmaradt a 77. számú belépőjegy is a fent említett juniálisra:

FÁKLYA KLUB FÁKLYA KLUB FÁKLYA KLUB

B E L É P Ő J E G Y.

A Petőfi Közgazdasági Technikum és a Dózsa György Gimnázium tanári kara és tanulóifjúsága, valamint a Fáklya Középiskolás Klub tagsága szeretettel meghívja jun. Hó 15-én este 7 órai kezdettel a Petőfi Technikum nagytermében /XV. Ady-u. 31./ a KISz Fáklya Középiskolás Klubjának

NAGY DLÁK JUNIÁLISÁRA.

Büffé

Tombola

Színközlő

Ruhatár

MEFISZTÓ JAZZ!

A rendezőség.

A belépőjegynél érdekesebb kordokumentum az alábbi kérelem, amely másolatban maradt meg:

Államrendőrség XV. ker-i osztályának.

Budapest, XV.

A KISz Fáklya Középiskolás Klubja, 1957. jun. 15-én 19-24 óráig a pestújhelyi Petőfi Sándor Közgazdasági Technikum nagytermében tartandó, műsornélküli táncestre kér engedélyt.

A táncest zártkörű lesz, csak meghívó felmutatásával lehet belépni.

Megfelelő tanári felügyelettel, és rendezőséggel a rendről gondoskodunk.

A bevételt a klub nyári kirándulásaira, és táborozásra fordítjuk.

Budapest, 1957 jun. 12.

.....
Elnök a XV. Tanács Okt.
osztálya részéről
/Keserü István/
.....
titkár
.....
agit. prop.

Újabb helyre kellett költöznünk az 1957. július 5-én kiadott tájékoztató szerint. Az Eötvös utca talán 8. sz. alá, az utcának azon végére, amely közel volt a Tanácsházhoz. Olyan épületnek egy részébe, amely szintén egy kis polgárházacska lehetett régen, vagy valamilyen kis hivatal. (Ezekkel, akkor én nem foglalkoztam, újabb utólagos kutatást kellene végezniem.)³ Elég hosszú ideig ott működött akkor, az MSZMP és KISZ XV. ker-i Bizottsága. (A forradalom

3 Eredetileg Csörgő Béla és neje vendéglője volt, majd a „Nemzeti Szálló” kávéház és szálloda működött benne. (szerk.)

után, hosszú ideig nem lehetett beköltözni a házba, mert a pince tele volt hányadékkal és emberi ürülékkel. Állítólag azt használták a megszálló csapatok.)

A sok szórakozást kínáló tervezetből, szintén csak néhányat emlétek:

Jul. 7. Vasárnap: Külvárosi szálloda, francia film megtekintése, utána séta a Várban.

Jul. 11. Péntek: Klubnap. Külpolitikai vita a Járműgyárban.

Jul. 23. Kedd: Klubnap. Baráti beszélgetés a Köztársaság téri Pártház egyik fiatal vezetőjével.

Jul. 27. Szombat: Cigánybáró /:Margitsziget:/ Sic!

Jul. 30. Kedd: Klubnap és politikai vitadélután.

Aláírás: Keserü István tanár elnök és Németh Endre ifjúsági elnök.

Megjegyzésem a július 11-i programhoz: eddig, ilyen a klubnapjainkon nem szerepelt, hogy ugyanabban az időben el lehetett – vagy kellett – menni egy olyan politikai rendezvényre, amit nem mi szerveztünk! Ezt a meghívót, már nem a posta hozta a Tanácsházáról. Hogyan lett kiosztva? Nem tudom. Akkor már nem a mi kezünkben volt a Klub irányítása, hanem a „Hatalom”-nál.

Példa erre az a klubtagsági tájékoztató is, amelynek kiadását a XV. KISz Biz. nem engedélyezte, rossz fogalmazás és elvi helytelenségek miatt. (Ezt így írtam akkor a már sokszorosított papírra, utólag kézzel.) Működött a cenzúra.

Egy levéllel kezdődött:

Kedves Klubtársunk!

„Klubunk már több mint egy éve működik. Ha visszatekintünk eddigi munkánkra, örülünk, mert klubunk tagságát, a köztünk lévő barátságot nem tudta megbomlasztani senki és semmi. Működtünk a november–decemberi vérzivataros idők alatt is, és tagjaink akkori idejüket hasznosan és kellemesen töltötték el. Később mi voltunk a kerületben azok, akik ismét lelkesen hozzáfogtunk a kulturális munka és a fiatalok nevelésének munkájához.

Hogyan tudtuk ezeket az eredményeket elérni? Csakis úgy, hogy a vezetőség a tagsággal szorosan együttműködve, a munkát megosztva végezte munkáját. Természetesen voltak kisebb súrlódások, de a közös cél, a szebb jövőbe vetett hit segítette a kétkedőket is. Különösen május óta működik jól a klub. Az új vezetőség a tagsággal együtt azon fáradozik, hogy mire beindul az új tanév, a középiskolások és a mellénk csatlakozó munkásfiatalok második otthonukat találják meg klubunkban. Ezért fejlesztjük tánclezárlományunkat, folyóirataink között majdnem minden, Magyarországon megjelenő folyóirat megtalálható. Létrehozzuk kultúrgárdánkat, színjátszócsoporthatunkat, amely szerves kiegészítője lesz a már eddig is működő tánczenekarunknak a Mefisztó jazz-nek.” A vezetőség.

Az augusztus havi program már teljesen átpolitizált volt. 23-án pénteken, klubdélután keretében meghallgattuk a XV. ker-i küldöttek beszámolóját a VIT-ről. Augusztus 27-én kedden klubdélután, ahol vezetőségi ülést terveztünk 19-21 óráig. „Az iskolai KISz szervezetek őszi kultúrprogramjának megbeszélése.”

A kultúrfelelős akkor: Vajda István volt.

Egy kézzel írott tervezetet másolok ide, amit 1957. aug. 9-én írtam.

Átfogó terv, a klubélet megjavítása érdekében

1. Erőskezű vezetőség, amely közösen (!) határoz el minden programot, és a különböző kérdésekben döntést hoz, legalább 2/3 szavazati többséggel.
2. Minden vezetőségi tagnak meghatározott munkája legyen (még az elnöknek és a titkárnak is) s más munkakörrel ne foglalkozzon (pl. a gazd. fel., szervezéssel, stb.)
3. Érdekes, hetenként egyszeri kulturális, természettudományi előadások valamelyik klubnapon, minden héten meghatározott időpontban, amely nem tarthat tovább ½ óránál. ¼ óra előadás, utána a hallgatók kérdeznak az előadótól. (Kult. felelős.)
4. Előadás. Pl. Miért nyert első díjat a Hannibál tanár úr c. magyar film, holott országunkban nem keltett ily' nagy érdeklődést. Vagy: Miből áll ruházatunk? (Tudományos előadás a PVC, perlon, nejlon, xilon felhasználásáról a ruházati iparban. Összehasonlítás a konzervatív anyagok (bőr, vászon, hernyóselyem, posztó) és az új anyagok között.)
5. Kéthetenként, egy meghatározott klubnapon, meghatározott időpontban politikai előadás, amely nem tart tovább 1 óránál a vitát is beleértve. (Pl. a lefegyverzésről, a rakétafegyverekről, az atom és H bomba pusztító erejéről és a világ népeinek tiltakozásáról, a szocializmus építéséről.)
6. Írók, filmszínésznők és színészek meghívása. Beszéljenek életükről, munkájukról. (Pl. Pándi Pál, Kiss Manyi, Bitskei Tibor.)
7. Közös havi rendezvények egy-egy kerületi gyár KISz szervezetével.
8. Asztalitenisz mérkőzések villanyfénynél.
9. Kétnapos, v. másfélnapos kirándulások. Indulás szombaton 2–3 órakor, érkezés vasárnap este. (Turistaházakat 3 héttel előbb kell lekötöni. Személyenként 1 éjszakai szállás kb. 3–4 Ft.)

10. Labdarúgó mérkőzések a gyárak fiataljai és az iskolák, ill. a klub csapata között. (A csapatokban csak le nem igazolt játékosok vehetnek részt.)
11. Havonta háromszor, haladó és vidám filmek megtekintése.
12. Minden hónapban egyszer zártkörű klubrendezvény: piknik alapon.
13. Havonta háromszor művészeti klasszisú színházdarabok megtekintése. (Pl. Bánk bán, Revizor, Carmen, Othello.)
14. Havonta 1 rendezvény, műsorral egybekötve. Mefisztó jazz! A klub. kult. együttese.

A terv híre eljutott az „Eltársakhoz” és nem tetszett nekik. Írtak egy levelet a Klub vezetőségének (tanárelnökének?) amely sajnós nincs birtokomban, csupán az a levél, amelyben reflektáltam rá, két sűrűn gépelt oldalon. (Kézzel utólag ráírt dátum: 1957 szeptember.)

Negyvennégy év távolából, elég nehéz pontosan visszaemlékezni, hogy mikor, mi történt. Nekem akkor „mindenem volt” a Klub, ahogyan azt mondani szokták. Sok kompromisszumot kötöttem érte, hogy ott lehessen a társaimmal együtt, de a munka nagy részét is én végeztem.

A KISz Budapest XV. ker.-i Bizottságának a Fáklya Klubhoz küldött levelét azonban megelőzte egy-két beszélgetés, a Bizottság vezetőivel, 1957 tavasza végén vagy nyarán.

Magához hívatott a fenti politikai szervezet titkára, Obert Katalin (akiről azt híresztelték, hogy vezetékneve csupán „mozgalmi név” ami akkortájt nem volt szokatlan) és azzal fogadott: „Németh elvtárs! Mi ez a fasiszta szerelés?!”

Volt rajtam egy akkor divatos apacsnyakú méregzöld színű ing, amit a Kertész ingkészítőnél csináltattam. Idősebb budapestiek, bizonyára emlékeznek erre a kis cégre, amely egy belső udvari üzlethelységben működött, az akkori November 7. tér (most újra Oktogon) közelében a Lenin körút azon részének páros oldalán, amely az említett tértől a Rákóczi út felé vezetett (most Teréz krt. 12.). Ez az ingkészítő, csinálta akkoriban a fiatalok által kedvelt divatos ingeket. Én, mint fiatalember, imponálni akartam a lányoknak, és ezért készítettem magamnak egyet. A méregzöld színt azért választottam pl. a fehér helyett, mert kevésbé volt „kényes” és jól illett a barna nadrágomhoz.

Elmagyaráztam, hogy ez esetben szó sincs ideológiai kötődésről, amit ő rám akart erőltetni. Ezt ő is tudta, de régi módszere az elvtársaknak a támadó fellépés és a partner ellenséggé tétele, minden módszerrel, aminek csak egyike a rossz hírbe keverés.

Azzal folytatta az ukázzá degradált, tárgyalásnak imitált „tetemre hívást”, hogy ezen túl, minden klubnapon, politikai félórát kell tartani.

Mondtam, hogy a klubba járók, nem politizálni jönnek, hanem azért, hogy koruk sajátosságainak megfelelően kultúraltan tölthessék el szabad idejüket, önként választott társaik között. Ezért, ha a klub nyitásakor kezdeném a politikai tájékoztatót, akkor csak fél óra múlva jönnének, vagy leszoknak az odalátogatásról. Ha nem jelentem be előre, hogy mikor lesz a „fejtágítás” hanem a szórakozás közepén, amikor már elég sokan vannak, kérem őket, hogy hagyják abba a táncot, ping-pongozást, beszélgetést, fogják magukat és hazamennek.

Azt akarja Obert elvtársnő, hogy inkább MUK-oljanak (a MUK, akkoriban egy jelszó rövidítése, amivel a volt, nem disszidált felkelők és a Hatalom egymást riogatták: Márciusban Újra Kezdjük) amikor a klubban békésen töltik idejüket és még ellenőrizhetőek is? Ez utóbbinak még a feltételezését is kikérte magának.

Azt viszont el kellett fogadnom, hogy ha továbbra is együtt szeretnék lenni, a klubnak csatlakoznia kell a Kommunista Ifjúsági Szövetséghez és nekem természetesen be kell lépnem a szervezetbe tagként, míg ez nem vonatkozott minden klublátogatóra. Ezért is akartam lemondani a klub gyakorlati vezetéséről. Az érettségire felkészülés csak ürügy volt. Valószínűleg ez a menekülési kísérletem nem vált valóra még időlegesen sem, amit dokumentumok igazolnak.

A hatalom birtokosaival az általuk rossznak ítélt együttműködésem következménye az lett, hogy eredményes felvételi vizsga után sem vettek fel az orvostudományi egyetemre, ahová Budapesten jelentkeztem. Akkoriban ugyanis, a felvételi kérelemhez nem csupán az iskola véleményét kellett csatolni, hanem az esetleges munkáltatóét is, – ha valaki már dolgozott – és a helyi politikai hatalom képviselőinek ajánlását is.

Akkor nem hozták tudomásomra (nem volt szóka a nyílt lapokkal végzett kártyajáték), hogy Obert elvtársnő nem javasolta továbbtanulásom. Minderről csupán, az 1970-es évek közepén (a puhuló diktatúra korában) tájékoztatta édesapámat egy gyermekkori pajtása, aki akkor a Budapesti XV. ker.-i Pártbizottság egyik magas rangú tisztségviselője volt. Apám pedig elmondta nekem. Én is ismertem azt az embert, de nem voltam vele olyan kapcsolatban, hogy nekem mondta volna el.

E kis hír jobb megértéséhez azt kell tudni, hogy édesapám is, szociáldemokrata szimpatizáns volt, mint az apja és gyermekkori barátai egy része. Kölyök korukban együtt jártak a Dunához fürdeni, és az ifjúság szép emlékeit időnként felnőtt korukban is felemlgették, ha időnként találkoztak. Ezeknek az embereknek egy része, a II. világháború után a szovjet megszállást meglovgolva a kommunista párt tagja lett, és néhányan egészen magas pozíciókhoz jutottak.

Így aztán, az érettségi után, ajánlással kerültem be a Chinoin Gyógyszervegyészeti Gyárba segédmun-

kásnak. Ne tessék mosolyogni! A munkakényszerben egyáltalán nem volt könnyű elhelyezkedni, még segédmunkásnak sem, az ember lakhelye közelében. Van, aki ezt ma el sem hiszi.

Visszatérve a dokumentumok sorához, egy levél azt igazolja, hogy ismét új helyre kellett költöznünk a Klapka György. u. 122. sz. alá, a régi Munkásotthonba, amit 1923-ban építettek, s még édesapám is járt oda.

1957. november 4-i dátummal Plankenauer Teréz sportfelelős kifüggesztette a falújságra a hirdetményt, hogy asztalitenisz-bajnokságot rendezünk a tagság részére.

Én pedig, levelet írtam Obert elvtársnőnek, amelyben felkértem, hogy vegyen részt a december 10-én, kedden tartandó vezetőségi ülésünkön. Egyúttal jeleztem, hogy azért nem tudom vele személyesen tartani a kapcsolatot, mert ők, délután 5 óráig tartózkodnak az irodában, én pedig általában akkor lépek ki a gyárkapun. A levélben említést tettem arról is, hogy a 40 klubtagból 20-25 fő látogatja a klubesteket, alkalmanként más személyek, elfoglaltságuktól függően. Dicsértem az új helyet, ahol lehetünk:

„Klubunknak nagyon jót tett az, hogy egy szép tágas, világos, tehát megfelelő helyiségbe költözhattünk. A sok bolyongás után most már hozzáfoghatunk a munkához, amit már régen el akartunk kezdeni, de soha nem tudtuk folytatni vagy befejezni becsületesen, mert nem voltak megfelelők a körülmények, vagy csak igen kis ideig.”

(Jelenlegi megjegyzésem: másfél év alatt, a Klapka György utcai Munkásotthon volt valószínűleg a 6. vagy 7. helyünk, mert mindegyikről

nincs is dokumentum a birtokomban. Emlékezetem szerint rövid ideig, még a Palánk utca és Szöcs Áron utca sarkán álló rozszant épületben is voltunk. Az az épület, ma már nem lelhető fel, mert a Sódergödör sok házával együtt, azt is lebontották, amikor vagy negyedszázada új lakótelepet építettek oda.)

Levelemben megemlítettem azt is, hogy 1958. febr. 1-jén a Csokonai Kultúrotthonban tartandó farsangi estünkön fog bemutatkozni 12-15 tagú kultúr csoportunk. Ismét emlékeztettem arra, hogy nyitottak vagyunk:

„A mi politikánk ugyanis az, amit már 1957 kb. májusában, mikor még a Csokonai kult. otthonban voltunk, s ott volt egy gyűlés, amin Önök is ott voltak, hogy nem szabad elzárkózni a nem KISz tag fiataloktól, mint azt Bata elvtárs mondta, hanem bizonyos mértékben Népfront politikát kell folytatni, mint azt <Együtt az egész ifjúsággal> kimondta és célul tűzte ki a KISz első országos kongresszusa is. ... elkészítjük az 1958-ra előrelátható negyedévi programunkat is, amit majd elküldünk Önöknek is.”

Ezt megelőzően, 1957. nov. 4-én írtam egy feladattervet a Klub vezetőségének, a december 7-én tartandó rendezvényünkkel kapcsolatban. Íme, a szöveg és a forma, lehetőség szerint az eredetinek megfelelően.

SPORT!

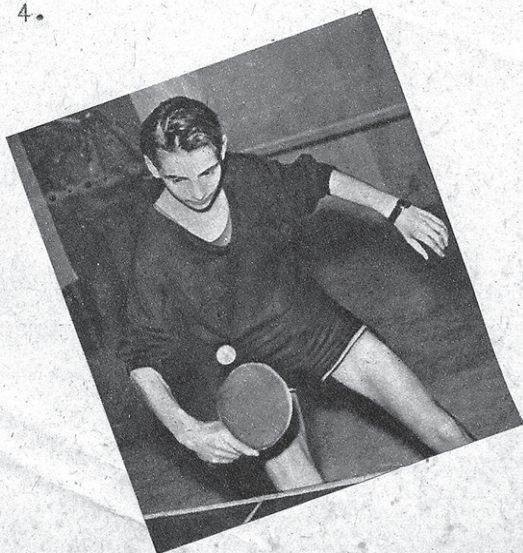
A Fáklya Ifjúsági Klub, nov. 19-én kedden nyilvános sorsolással és ünnepélyes megnyitóval megkezdi A SZTALI TENISZ BAJNOKSÁGÁT, a Fáklya Ifjúsági Klub 1957-es bajnoka címért. Az első három helyezett éremdíjazásban részesül, melybe bele lesz vésve az esemény és a helyezés.

Kis számú jelentkező esetén /6 fő/ körmérkőzéses bajnokságot, ezen felüli jelentkezők esetén kieséses bajnokságot rendezünk. Aki 3 mérkőzését elvesztette, kiesett a további a kiüzdelemből. A döntőbe jutott 4 legjobb körmérkőzés formájában mérkőzik meg a bajnoki címért.

Jelentkezni lehet nov. 15-ig /péntek/ klubunk sportfelelősénél. A Határidő lejártá után nevezéseket nem veszünk figyelembe. A versenyt csak férfiak számára írjuk ki, de kellő számú női jelentkező esetén, a gyengébb nem számára is megrendezzük. Ellenkező esetben, résztvehetnek a férfiak versenyében.

Sportfelelős: Plankeczner Teréz.

Bp. 1957 nov. 4.

1. Nov. 12. kedd: Horváth Gy. és Németh E. elkészítik a plakátterveket és a lebűzött klissét, /Sic!/ amire a szöveg és egyéb rajz jön.

2. Nov. 22. péntek: Készen vannak a plakátok.

3. Nov. 23. szombat: A plakátok már rendeltetési helyükön vannak.

Elhelyezésük:

Dózsa Gy. gimn. 2 db.

Petőfi Közgad. techn. 1 db.

Könyves K. gimn. Újpest. 1 db.

Landler Gépipari techn. 1 db.

Járműfelszerelési gyár 1 db.

Börgyár 1 db.

Növényolajgyár 1 db.

67-es vill. végállomásnál 1 db.

65-ös vill. végállomásnál

/Nagytemplom/ 1 db.

József A. mozival szemben 1 db.

A plakátokat készítik:

Wessely Anikó

Csabai Valéria

Máthé Mária

Jakubik Éva

Szigligeti Paula

Horváth György

Schuszter György

És még 3-an mások, akiket ki kell jelölni, feltéve, hogy hajlandók elvállalni.

4. Nov. 26. kedd: A jegyek szétosztása a klubban.

Dózsa Gy. gimn. 50 db.

Petőfi Közgad. techn. 50 db.

Börgyárba 20 db.

Növényolajgyárba 20 db.

Járműfelszerelési gyárba: 20 db.

Minden klubtag kap 5 db. jegyet, amit el kell adnia, lehetőleg az iskolán kívül, mert ott, úgy is folyik a szervezés.

Kb. 150 db.

Tiszteletjegyek: 10 db.

Marad még: 40 db.

Össz.: 350 db.

5. Dec. 6. péntek: Elszámolás a klubban a visszamaradt jegyekkel, ill. a befolyt pénzzel.

6. Ha minden jegy elmegy, 5.-Ft-jával /elővétel-

ben/ számolva: 1750 Ft.

És igyekezni kell, hogy minden db. elmenjen, mert ez életszükséglet!!

(Mostani megjegyzésem: Hát nem aranyos ennyi gyerekesség?)

7. A jegyekre Gottmann Antal szerv. titkár a KISz bizottságtól, v. a Pártbizottságtól kér nov. 19-ig (kedd) sokszorosító papírt. A szöveget rágépendi v. rágépendeti Stb. (Mostani megjegyzésem: a sokszorosító papírhoz nem lehetett másként hozzájutni!)

8. A gazd. fel. megveszi a ruhatári blokkokat, 4 tömböt (400 db) és lebélyegzi, gyermeknyomdán kiszedett Fáklya Ruhatár címmel. /Nov. 30-ig./

9. A büffé /Sic!/ megszervezését Plankenauer Teréz, Csikvölgyi Irén és Tóth Ferenc klubtársunk intézi.

A rendezvény, több mint valószínű, a Csokonai Kult. otthonban lesz, kb. 250-300 Ft terembérrrel (ebben benne van a takarítás, világítás, stb.) Ez nov. 8-ig /péntek/ dűlőre jut. Ha a Csokonai foglalt, az Úttörőházban rendezzük, de az sajnos kicsi.

Németh Endre sk. titkár

A tervezettel egyet-értek, és a rám háruló feladatokat elvállalom. Ezen kívül segíték a közös szervezési munkában:

Aláírta: 6 fő (nevekkel)

Nem írta alá (nem tudom, hogy miért): 3 fő (nevekkel).

Több mint 40 év – sőt a végső formába öntést figyelembe véve több mint félszáz év távolából nem emlékszem, hogy a rendezvény hogyan zajlott le, de általában jól szórakoztunk. Egyszer, mókás kedvünkben, egy meghívót is beakasztottunk Pétery Szabolcs történelem-tanár Eötvös utcai családi házának kis kertkapujára, amelyen valami olyan szöveg volt: Akar jól szórakozni? Jöjjön a Csokonai Kultúrotthonba táncolni! Becsöngettünk, megvártuk, amíg éjjel kijött a kapuhoz, majd konstatálva morgolódását, elszaladtunk. A tanár úr, a művelődési házzal majdnem szemben lakott és úgy tudom, hogy elvette feleségül az egyik évfolyamtársnőnköt (elég nagy korkülönbség volt köztük) ami egyeseket különösen zavart.

Ekkor tájt írt rólunk egy újságcikket a Magyar Ifjúság, a KISz hetilapja.

Ezt követően írtam egy levelet a főszerkesztőnek, amit ide másolok, betűhűen.

Kedves Zele elvtárs!

A KISz Fáklya Ifjúsági Klub tagsága és vezetősége nevében ez uton köszönöm meg azt, hogy érdemesnek tartották, hogy klubunkról riportot írjanak. A cikk hasznunkra vált abból a szempontból is, hogy tagjainkat még jobb, szorgalmasabb munkára fogják serkenteni, s ezen kívül újabb tagokat toboroz számunkra.

Szeretnénk, ha Zele elvtárs ráér, egyszer majd ellátogatna hozzánk, és személyesen győződne meg a klub sikeréről a fiatalok között, és segítene hibáinkat kijavítani.

Az újságban írt cikkkel lényegében meg vagyunk elégedve. Természetesen a riporter sem ismerhette meg a klub igazi arcát a rövid látogatás során. Csak asztaliteniszezőink hiányolták, hogy róluk nem közöltek képet.

Itt szeretném megragadni az alkalmat, hogy egy kérelmet továbbítsak a szerkesztőség felé. Klubunk össze szeretné állítani az 1957-es év képes albumát, aminek anyagát a kirándulásokról, közös megmozdulásainkról amatőr felvételeink adnák, s szeretnénk – amennyiben ez lehetséges – ha azokat a felvételeket is felhasználhatnánk, amelyeket Gajdar elvtárs készített a riport során, s az újságban nem jelent meg. Kérem erről értesítsenek bennünket vagy levélben, vagy ha Ön személyesen kijön, majd megmondja mi a tényállás.

Bp. 1957. dec. 23.

KISz Fáklya Ifjúsági Klub, XV. Klapka Gy. u. 122.

titkár

Elkészítettük a klub vezetőinek „munkaköri leírását” 1958. januárban. A KISz Fáklya Ifjúsági Klub vezetőségi tagjainak általános feladatai. (Akkori helyesírással.)

1. Az elnök feladata:

Az elnök a politikai megbizottal és a titkárral együtt felelős az egész klub munkájáért. Magasabb fórumok

felé képviseli a klubot, és a vezetőség csak jelenlétében hozhat fontosabb határozatokat. A titkárral együtt koordinálja a vezetőségi tagok működését és a résztvevő munkákat egy egészébe foglalja össze.

2. A titkár feladata:

A titkár az elnökkel és a politikai megbizottal együtt felelős az egész klub munkájáért. Magasabb fórumok felé a vezetőség döntésével egyetértésben képviseli a klubot. Az egyes vezetőségi tagok munkáját ellenőrzi, levezeti a vezetőségi üléseket és a közös döntés alapján kiadja a vezetőségi tagoknak az új feladatokat. Sürgős ügy elintézése alkalmával, mikor a vezetőség nem hívható időben össze, önálló döntést is hozhat a saját felelősségére, de erről is később beszámol a vezetőségnek.

3. A politikai megbizott feladata:

A politikai megbizott a titkárral és az elnökkel együtt felelős az egész klub munkájáért. A vezetőségi üléseken politikai kérdésekben jelenléte nélkül döntés nem hozható. Felelős a tagok politikai megbízhatóságáért és azokat politikailag neveli. A politikai előadásokat megszervezi és azokat megtartja, ill. más előadóval megtartatja. Igyekszik minden tagot bevonni a közös társadalmi munkába, a tagságot a politikai jellegű megmozdulásokra mozgósítja.

4. A szervezőtitkár feladata:

Széles aktívahálózatával együtt /aktívái: propagandista, a klub rendezvényein egyes posztok felelősei pl. rubatár, büffé, jegyek eladása, stb./ a klubban felmerülő mindennemű munkát megszervezi és annak végrehajtását ellenőrzi. Együttműködik a kulturfelelőssel, a sportfelelőssel és a közönségszervezővel a sport, és kulturális munka terén. /Pl. mozi, színház, muzeum, sportversenyek közös látogatása./

5. A sportfelelős feladata:

Megszervezi a klubon belül a sportversenyeket, és a gondnokkal ill. a szervezőtitkárral gondoskodik a megfelelő lehetőségekről. /pl. asztalitenisz, sakk, nyáron labdarugás, természetjárás, stb./ A közönségszervező révén jegyet szerez a tagok számára az egyes érdekesebb sportversenyekre. Felveszi a kapcsolatot más alapszervekkel is a sport terén. Aktivistái az egyes sportszakkörök vezetői.

1. Milyen tárgyú könyveket szeretsz olvasni? (Ki a kedvenc íród?)
2. Milyen filmeket szeretsz leginkább? (mai tárgyú, történelmi tárgyú, dokumentumfilmek, stb.)
3. Ki a legkedvesebb külföldi és magyar filmszínész, ill. színésznő számodra?
4. Szereted-e az operát, és milyen darabokat láttál (lehetőleg a szereplők megemlékezésével)?
5. Szeretsz-e kirándulni? (A többnapos, nagy-túrákat, vagy a kisebb sétákat kedveled? Kirándulásaid alapján, szerinted hol van az országunk legszebb kirándulóhelye?)
6. Milyen hazai újságokat, folyóiratokat szoktál olvasni, és melyiket kedveled a legjobban?
7. Szoktál-e járni múzeumba, képtárba? (A nagy magyar festők és szobrászok mely műveit ismered?)
8. Mi a véleményed a KISz-ről? KISz tag vagy-e?
9. Honnan tájékozódasz a legújabb politikai kérdésekről?
10. Milyen sportágat űzöl? (tudsz-e úszni, evezni, síelni?)
11. Mi a véleményed a klubról? (Milyen munkát vállalnál el szívesen a klubban. Pl. színjátszó-csoport, film-színház-zene szakkör, stb.)

A kérdőívre nevet ráírni nem kötelező!

Közben elkészült a klub tagsági igazolványa.

KISZ FÁKLYA IFJÚSÁGI KLUB
XV., Klapka Gy. u. 122

Tagsági igazolvány szám

Név részére aki
a KISZ Fáklya Ifjúsági Klub klubnapjait és rendezvényeit látogatni
jogosult

Budapest, 195..... hó n.

..... P. H. titkár

Budapest, 1958. febr. 9-én (már a hártypapírra rágépelve a dátum), kiadtuk a következő negyed év programját.

A KISz Fáklya Ifjúsági Klub módosított programja, február, március és április hónapra.

Február:

10. kedd: Klubtagsági ülés. A febr. 1-i „Hópelyhek” c. farsangi bál tanulságainak levonása, és a jól dolgozó tagok megjutalmazása, különös tekintettel a színjátszó csoportra. E program ismertetése a tagok felé. Ezért felelős: Németh E.
13. csütörtök: Mozi: Marty, elbeszélés a szerelemről, vagy az Ötlábú birka c. film megtekintése. Felelős: Csikvölgyi Irén.
péntek: Horváth István pol. megbízott beszámolója alapvető pol.-i kérdésekről és témákról. Pl. Mi a revizionizmus, mi a szektarianizmus és a dogmatizmus? (Kiss Károly elvtárs cikke nyomán. Népszabadság, febr. 9.) Ezen kívül megemlíti Horváth Imre elvtárs munkásságát. (19–20 óráig.) Felelős: Németh Endre.
18. kedd: A páros asztalitenisz bajnokság első helyezettjeinek megjutalmazása és a sakkbajnokság beindítása. F.: Bajzik József.
19. szerda: Madách Színház: Királyasszony lovagja. 50% kedvezmény.
20. csütörtök: Madách Színház: Anna Frank naplója. 50% kedvezmény.
Felelős: Csikvölgyi Irén közönségszervező.
21. péntek: A színjátszó csoport már kész darabokkal próbál a KISz 1. éves fennállásának évfordulójára. 2 színdarab, 1 vers. Felelős: Dankó László és Léber János.
23. vasárnap: Sí és szánkótúra a budai hegyekbe. Kedvezőtlen hóviszonyok esetén Gellért v. Sportuszoda. Felelős: Horváth I. és Bajzik Józsefsport fel.
25. kedd: Petőfi Színház: Optimista tragédia. Felelős: Dankó László és Csikvölgyi Irén.
A többiek részére klubnap. Sakkbajnokság folytatása.
28. péntek: Vita a Magyar Ifjúság-ban az akkori vitaindító cikkekről, azokhoz közös hozzászólás, vagy új, időszerű téma felvetése. Felelős: Horváth István.

Ezen kívül: Mayer Rudolf gondnok leltárba veszi a klub vagyontárgyait, Bajzik József és Mayer Rudolf elhozzák v. elhozzatják az asztalitenisz asztalt, amit a közp. KISz Biz.-tól kaptunk. Gottmann Antal és Felcsuti Ildikó a klubhelység otthonosabbá tételét szervezik.

Március:

4. *kedd: A színjátszócsoporthoz, néhány kis jelenettel készül a Gyarmati Ifjúság napjára (25. v. 26?)*
Felelős: Dankó L. és Léber J.
Keserü István és egy fiatal KISZ v. párttag magyar ill. történelem-szakos tanár létrehozzák az irodalmi szakkört, melynek feladata: az időszzerű évfordulókról tájékoztatni a tagságot, új magyar és külföldi, haladószellemű írók és költők műveinek ismertetése a tagság felé, ezen kívül vitákat rendezni egyes filmekről és színdarabokról, esetleg könyvekről. Felelőse: Keserü István. (Szófolyam, lélegzetvétel nélkül! Beindult a propagandagépezet és maga alá igyekezett tiporni minden mást.)
7. *péntek: Vez. ülés. Tárnya: a KISZ 1. éves fennállásának megünneplésére a munkák megbeszélése. Könyvtár létrehozása, a Mefisztó tánczenekar kérdése, a piknik megbeszélése. Németh E. A sakkbajnokság helyezettjeinek megjutalmazása. Bajzik J.*
11. *kedd: Valachy elvtárs előadása: Barátság, szerelem, házasság c.-el.*
14. *péntek: A klub asztalitenisz csapatának végleges összeállítása 21-re. Bajzik József. Megemlékezés 1848. márc. 15-ről. Horváth I., Németh E., Keserü István.*
16. *vasárnap: Színház. F: Csikvölgyi Irén.*
17. *kedd: Operetthangverseny hanglemezekről, a legjobb operettdalokból. Felelős: Dankó László, Gottmann Antal, Mayer Rudolf.*
20. *csütörtök: Mozi.*
21. *péntek: A KISZ fennállásának 1. évfordulója. Ünnepe, közösen a XV. KISZ. Biz. szervezésében. Sport: asztalitenisz, kult.: színjátszócsoporthoz. F: Horváth I., Gottman Antal, Bajzik J., Léber J.*
23. *vasárnap: Kirándulás a Budai hegyekbe: Pálvölgyi cseppkőbarlang. Rossz idő esetén múzeumlátogatás. Pl. Munkásmozgalmi múzeum, Szépművészeti múzeum v. Iparművészeti múzeum. Felelős a kirándulásért: Léber János és Horváth I. A múzeumlátogatásért: Keserü István és Németh E.*
25. *kedd: A XV/3. MSZMP alapszervezőből Balatoni elvtárs előadása és beszélgetés a fiatalokkal: „Hogyan épült fel a Munkásotthon, és mit csináltak ott azelőtt a fiatalok és az elvtársak?”*
26. *szerda: Gyarmati Ifjúság napja. /?/ Ünnepe a klubban. Koreai, kínai, néger fiatalok meghívása és megajándékozása. F: Horváth István, ill. a*

megajándékozás terén: Gottmann Antal, a műsor terén: Dankó László és Léber János.

28. *péntek: Vezetőségi ülés. Tárnya: a klub ápr. 19-i rendezvényének megbeszélése és a szervezőmunka beindítása. F: Dankó László, Keserü István, Németh Endre, Léber János, Gottmann Antal.*
Az ápr. és májusi program végleges és részletes kidolgozása. F: Németh E. és Horváth István.
30. *vasárnap: Színház. F: Csikvölgyi Irén. /Lehetőleg opera./*

A programból az elején kimaradt: márc. 8. Baráti táncest, piknik alapon. F: Léber János, Áts Gyula és Csikvölgyi Irén, ill. Jakubik Éva.

Április:

1. *kedd: Felszabadulásunk ünnepeinek méltó megünneplésére való felkészülés. Vez. ülés. Tárnya: Dekoráció és az ünnepség megszervezése. F: Horváth I., Németh E., Keserü I.*
4. *péntek: Felszabadulásunk 13. évfordulójának megünneplése.*
8. *kedd: Operahangverseny lemezekről. F: Mayer Rudolf.*
11. *péntek: A színjátszó csoport készül a klub vidám műsoros, táncos rendezvényére. F: Léber J. és Áts Gyula.*
13. *vasárnap: Színház v. mozilátogatás. F: Csikvölgyi Irén.*
15. *kedd: Vez. ülés. Tárnya: a klub bevételes rendezvénye, az utolsó simítások a szervezésen.*
18. *péntek: Főpróba: színpalak, kellékek, stb. összeállítás, büfé elszállítása. F: Dankó László, Léber János, Horváth István, Mayer Rudolf, Keserü István és Csikvölgyi Irén ill. Gottmann Antal. Az egész rendezvényért egyszemélyben felelős: Keserü István. A kult. csoportért és általában a kult. feladatokért Dankó László és Léber János. Büfé: Csikvölgyi I.*
19. *szombat: A klub rendezvénye: „Bolondos április” c.-el.*
22. *kedd: Jazz parádé hanglemezekről. Magyar művek mellett: Glen Miller, Gerschwin, stb. Esetleg részletek jazz operákból. F: Mayer R.*
25. *péntek: „A város peremén”. Irodalmi és politikai előadás a fiatalok régi és mai életéről. F: Horváth István, Keserü István, ill. szerepel az irodalmi szakkör. Hozzászólás a XV/3. MSZMP alapszervezőből egy idősebb elvtárs részéről.*

26. szombat: *Baráti teadélután a XV/3. alapszervező elvtársaiival. Piknik alapon. F: Németh Endre és Jakubik Éva.*

29. kedd: *Beszélgetés a jó ízlésről és a helyes dívoatról, lehetőleg egy szakember előadásában. F: Jakubik Éva.*
KISz Fáklya Ifjúsági Klub, XV. Klapka Gy. u. 122.

*A vez. nevében:
Németh Endre
titkár*

Mint azt korábban is említettem, a gimnáziumi érettségi után segéd munkásként kellett elhelyezkednem a Chinoin Gyógyszervegyészeti Gyárban, mert bár megfeleltam a felvételi vizsga követelményeinek a Budapesti Orvostudományi Egyetemen az Általános Orvosi Karon azt a választ kaptam, hogy hely hiányában nem lehetek ott diák. Elkieseredett voltam, de mondták: az élet megy tovább. Nagyon szerettem azt a kis közösséget, ami a Fáklya Klubban volt, és nagy részt én tartottam össze. Mégis, be kellett látnom, hogy nem tudom összeegyeztetni az ott kialakult helyzetet elképzeléseimmel, ezért ismét írtam egy levelet, amit az alábbiakban közlök:

*Fáklya Ifjúsági Klub vezetőségének!
Kedves Barátaim!*

Őszinte sajnálatomra értesítenem kell a klub vezetőségét, hogy a titkári tisztségről a mai nappal lemondok.

Lemondásomat a következő indokokkal támasztom alá:

1. Ha megvizsgáljuk a klub működésének több, mint másfél esztendejét, azt kell tapasztalnunk, hogy a látogatottság igen hullámzó volt. Ennek kapcsán voltak a klubnak olyan időszakai, amikor az oda lejárt tagok szerették ezt a kis közösséget, mert a közösség is nyújtani tudta mindazt, amit az egyén a művelődés és szórakozás tekintetében megkívánt. Ezek a „hullámhegyek” azonban mindig sokkal rövidebb ideig tartottak, mint a „hullám völgyek”, és ez tökéletesen érthető. Amikor a klub mélyponton volt, soha nem volt megfelelő mennyiségű pénze sem, s mivel

többször nem volt pénze mint volt, többször volt mélyponton is.

Tehát első indokom az, hogy a klub mindaddig életképtelen, amíg nem rendelkezik BIZTOS anyagi alappal, vagy amíg más szervező vagy szervezet vagy a klub politikai irányítója /jelen esetben a KISz, mivel ifjúsági klub/ nem finanszírozza bizonyos BIZTOS összeggel, amire építeni lehet. Emellett természetesen tarthat a klub, sőt kell is tartania bevételei rendezvényeket, amivel még csak emeli anyagi bázisát, de csak erre építeni nem lehet /ez megmutatkozott a másfél év alatt/.
2. Bár a klub szervezetenként is a KISz-hez tartozik, mégsem tudja a vezetőség kellő szigorral megdorgálni azokat a tagjait, akiknek munkájára feltétlenül számított, de azok, más irányú elfoglaltságra való tekintettel lemondták rövid időn belül az egyes megbízásokat. /És ez még a jobbik eset, ha lemondták. Nagyon sokan voltak, akik csak hitegették a klubot, s mivel mi számítottunk rájuk, de hiába, ezzel nagy anyagi és erkölcsi károkat okoztak nekünk./ Ezzel kapcsolatban hirtelen két nevet is említhetnék, de azt hiszem nem szükséges, mert tömegesen voltak erre példák a kis és nagy megbízások területén.

Tehát a klub teljesen ki van szolgáltatva tagjai hangulatának, érzékenységének, nemtörődomségének, stb. A klub, ha valamelyik tagjától munkát vár, azt csak kérheti, s ha nem kapja meg, nincs ereje követelni, ill. ha kell, az egyéni mulasztást megtorolni.

Ez a két fő indokom, mellyel alá kívánom támasztani lemondásomat. Nagyon sok indokot lehetne még felhozni, de úgy hiszem ezek feleslegesek. Amíg e két alapvető ponton a klub életében változás nem történik, a klub további vezetősége mindig „szélmalomharcot” fog folytatni tagságával, ezen keresztül pedig tárgyaló feleivel is, vagy pedig ha e két ponton változtatni nem tud ill. nem lehet és nem akar örlődni az előbb említettekben, beadja a derekát.

Baráti üdvözléssel:

Bp. 1958. márc. 20.

Az utolsó felvonás végső képe. Lemondásommal a klub, gyakorlatilag megszűnt.

Bár birtokomban van egy kézzel írott anyag („Működési szabály”), amit a klub részére szerkesztettek 1958. szept. 1-jén. Nem emlékszem, hogy miként került hozzám végül is.⁴

Birtokomban van egy olyan levél másolata is, amelyet Keserü István tanárhoz írtam 1958. jun. 1-jén. Ebben arra reflektálok, hogy hallomás alapján értesültem: megpróbálja újra feleleveníteni a klubban régebben, időnként pezsgő, szép életet. Tájékoztattam azonban arról, hogy a régi klubhelység felé sétálva néhány este, ott és környékén sötétséget észleltem, ezért kétekedem az újakezdés sikerében. Még egyszer igyekeztem levonni tapasztalataim tanulságát és jó egészséget, éleslátást, kitartást kívántam a munkájához.

Írtam egy levelet a Magyar Ifjúság c. hetilap főszerkesztőjének Zele elvtársnak 1958. május 17-én. Hivatkoztam arra, hogy a lapban „Társaságra vágyunk” cím alatt, leveleket közöltek, amelyeket olyan fiatalok írtak, akik jó társaság hiányában nem tudnak hozzájuk hasonlókkal megismerkedni. Ezért közölük többen felvetették, hogy ifjúsági klubokat kellene létrehozni, ahol lehetőség nyílna a kulturált szórakozásra.

Példaként hoztam fel, az általam közel két évig vezetett klubot és azt a tapasztalatot, hogy ezek a kisebb közösségek állami támogatás nélkül nem működőképesek. Egyes nagy cégek által működtetett művelődési házak pedig sok helyütt kocsmává züllöttek, ami nem a legjobb hely a tizenéves korúak szabad idejének jó eltöltésére.

Kiálltam azon nézetem mellett, hogy a klubnak zártkörűnek kell lennie, ahová csak két ajánlóval lehet vendégként belépni és rendszeresen havi tagsági díjat kell szedni akkor is, ha az csupán jelképes összeg.

Levelemre választ nem kaptam, és az újság hamarosan más témát keresett, s talált, a divatot. „Női szemmel” lett a rovat címe.

Összegzés.

Nagy lelkesedéssel végeztem az önként, társadalmi munkában, minden térítés nélkül járó munkát. Sokat kilincseltem, beszélgettem, vitatkoztam, tárgyaltam emberekkel a közösség érdekében. Annak a célnak érdekében, hogy kulturált körülmények között, jól szórakozzunk, hasznosan töltsük el szabad időnket, nem csupán fizikai-szellemi energiáimat használtam el, hanem nehezen megkeresett fizetésemnek egy kis részét is. A szervezéshez szükséges írásokat, szüleim konyhájában készítettem egy hokedlin, míg a „fizetett forradalmárok” az irodáikban.

Nem bántam meg, sőt örülök, hogy az élet néhány próbatétel elé állított, s így lettem aki vagyok jelenleg. Hála Istennek, a szerencse sem hagyott el, és volt erőm gyakran újakezdeni. Köszönöm jó Sorsomnak mindazt, amit a Fáklya Klub kapcsán is megélhettem.

Utólagos megjegyzések

Több, mint 40 év távolából nehéz megszólaltatni a szereplőket, ha még egyáltalán élnek.

Olyan nagy volt az elnyomás, ahogyan akkori szóhasználattal mondták a „proletár diktatúra” 1956 után, hogy azok, akiket nem végeztek ki, nem börtönöztek be, vagy nem távoztak olyan területre, ahol már nem érte el őket a Magyarországon hatalmat gyakorló emberek keze, igyekeztek minél hamarabb megalkudni a sorsukkal, és először túlélni a „visszarendeződést”, majd valamilyen módon beilleszkedni az akkori viszonyok közé. Ez utóbbi különben, minden túlélőre vonatkozik. Minden, logikusan gondolkodó ember számára az volt a távlati kép, hogy az ő életében (a fiatalabbnál is két nagy emberöltő, vagyis kb. 80 év) a szovjetek hatalma e tájon fennmarad, és ezt tudomásul véve kell biológiai életét megterveznie.

4 Működési szabály. Szerkesztette, aláírás szerint a Ker. KISZ-bizottság titkára, 1958. szeptember 1-én a KISZ Fáklya Ifjúsági Klub, XV. Klapka György u. 122. részére.

Az évek alatt minden olyan újságot megsemmisítettünk, amelyeket a Forradalom alatt nyomtattak, s amit megvettünk, olvastunk, vagy közvetlenül a felkelés leverése után írtak ilyen-olyan lapok. Budapesten az épületek nagy részét elég hamar kijavították vagy újraépítették, így a legtöbben nem akartak emlékezni arra, ami velük és körülöttük történt 1956 őszén-telén. (Ki hinné, hogy romosak voltak pl. Rákospalotán is, azok a kétemeletes házak, amelyek a MÁV telepen állnak a Vasutastelep utcában és a közelében járó villamoson túl, a pestújhelyi volt Munkás (biztosító) majd „Orosz” kórházra, jelenleg Észak-Pesti Kórházra néznek. Azok közül jó néhánynak a tetőterét és a II. emeletét a kórház mellett álló szovjet tankok szétlőtték, mert állítólag onnan tüzeltek rájuk kézifegyverekkel. De, a Dembinszky u. – Huba u. sarkán álló szép családi házban lakó egyik kommunista párttag is úgy halt meg, hogy dumált az emberekkel a házával szemben akkor működő fodrász előtt és egy tankágyúból oda lőttek az „Orosz-Kórház” felől. Az aknaszilánkoktól meghalt. Velem egykorú leányát, mint a forradalomban elesett mártírnak a leszármazottját, soron kívül felvették az orvostudományi egyetemre. (Ismered a kaméleont mint élőlényt és természetét? Akkor talán nem kell sokat magyaráznom. Neve, nem jut eszembe.)

Eddig, nem volt időm és ambícióm feleleveníteni azokat az eseményeket, amelyeket az 1956-os forradalomban megéltem és az azt követő megtorlásban megtudhattam. Hiányos ismereteink, információink (akkori újságok, rádióhírek) és általában helyi tapasztalatunk emlékképei, hamar a feledés homályába kerültek, vagy a mélytudatba merültek.

Ilyen és ehhez hasonló volt sok ember véleménye az 1950-es években, akkor, amikor meg szeretne volna változtatni azt a szörnyű megbéklyózottságot, amit a Szovjetunió mint kommunista ideológiájú világhatalom, magyarországi kiszolgálóival is ránk akart erőltetni. 1956-ban voltak középkorúak azok az emberek (a mi szüleink) akik már tudatos életüket élték azt megelőzően 15-20 évvel, s tudták, tapasztalták, hogy van más (polgárinak mondott) élet is, amelyben – ha gyakran szegényen is – de jobb volt élni, mint szintén szegényen a II. világháború utáni Magyarországon.

Ma már, egészen másként beszélnek róla azok, akik tudatosan megélték azt a korszakot és akár haszonélvezői, akár elszenvedői voltak, vagy csupán sodródó szemlélők. Még jobban megváltoztatta az emberek viselkedését az 1980-as évek végén beköszöntött új világ, amikor a Szovjetunió mint nagyhatalom összeomlott, Magyarországról is távoztak a megszálló erők és csupán beépített embereiket hagyták itt, akik minden bizonnyal és tapasztalat szerint, azóta is aktívan dolgoznak.

2002. febr. 8-án írom. A napokban igyekeztem nyomára jutni Keserű István tanárnak. Sikerült. Találkoztam is vele. Egy 73 éves, feledékeny ember. Elmondta, hogy Obert Katalin (a Fáklya Klub kapcsán emlegetett, Bp. XV. ker.-i KISz komisár) nem csak a Fáklya Klubot és engem nem kedvelt, hanem őt sem. A XV. ker.-i Tanács Oktatási Osztályán ifjúsági felelősként betöltött állásából 1958-ban elmozdították és Pestújhelyen lett történelem tanár egy általános iskolában. Onnan sikerült bejutnia a Magyar Néphadsereghez valamilyen tiszti beosztásba, majd a BM. Határőrséghez. Történész lett, doktorált, sőt mostanában még a PhD-t is megszerezte. Nyugdíjasként a Rendőrtiszti Főiskolán(?) Akadémián (?) tanít részállásban most is.

A megváltoztathatatlanba beletörődve láttam én is munkához a Chinoin Gyógyszervegyészeti gyárban először segéd- majd betanított szakmunkásként. Onnan behívtak sorkatonának a BM Határőrséghez, ahol Sorsom az egészségügyi vonalra vitt, majd azon keresztül a Budapesti Orvostudományi Egyetemre anélkül, hogy katonai ösztöndíjas lettem volna, vagy alá kellett volna írnom a diploma megszerzése után továbbszolgálatot. (De, ez már egy másik történet lehetne.)

SZOBORAVATÁS
az 1956-os forradalom 60. évfordulója alkalmából

2016. október 20-án, csütörtökön 13 órakor

a Széchenyi téren, a Magyarok Nagyasszonya templom melletti szoborparkban

Diénes Attila Munkácsy-díjas szobrászművész alkotása

„a magyar forradalom
lángoló fényén...
kívül nincs igaz fényünk”
(H. Arendt)

Hannah Arendt (1906–1975) német zsidó származású amerikai filozófus, a huszadik század egyik legnagyobb hatású gondolkodója. A második világháború alatt az Egyesült Államokban lett menedékre. A gondolkodó nagyon pontosan fejtette ki, miért totalitárius rendszer a kommunizmus, s hogy miért volt akkora jelentősége a magyar felkelésnek: az egyetemes egyéni és politikai szabadság védelmének.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc minden túlzás nélkül világtörténelmi jelentőségű esemény volt. Idén a már meglévő két szobor mellett (Lobogás, Albert Camus) további szobrokat avatunk. A kommunizmussal szembeni ellenállásnak a nyugati világ szellemi és erkölcsi vezéralakjait idézzük meg, akik szerint 1956 megkerülhetetlen példa és tanulság. Azt reméljük, hogy az itt felállított szobrok kerületünk híret messze viszik a világban, s így egyetemes jelentőségű, művészilag is magas színvonalú értékkel gyarapodunk.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója
létrehozott Emlékbizottság támogatásával

Pogány Gábor Benő szobrászművész alkotása

„Kezünket kinyújtva
állunk a határon
s a levegőből roppant zsinórt
fonunk nektek testvérek”
(Z. Herbert: Magyaroknak)

Zbigniew Herbert (1924–1998) lengyel költő, esszéista, drámaíró, rádiójáték-író és moralista. A modern lengyel költészet egyik legismertebb és leggyakrabban fordított alakja, a magyar-lengyel barátság képviselője, egyúttal Közép-Európa népei közös szabadságvágyának, a kommunizmus elleni közös küzdelmének is megjelenítője.

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2017. FEBRUÁR VÉGÉN JELENIK MEG.

Kapható a Csokonai Kulturális és Sportközpont telephelyein, előfizethető a szerkesztőségben, információ: a 419-8216 telefonszámon és a mail@rakospalotaimuzeum.hu e-mail címen kérhető.

Impresszum

Helyem Házam Palotám – XV. kerületi helytörténeti értesítő. Kiadja: a Csokonai Kulturális és Sportközpont (1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.). Felelős kiadó: Tóth Lajos. Főszerkesztő: Kiss Emília. A szerkesztőbizottság tagjai: Adamik Tamás, Alexa Károly, Kelemen Árpád, Kiss Emília, Kuczkó Andrea, Nagy Árpád, Németh Gábor, Rátónyi Gábor Tamás, Tóth Lajos, Varga Gábor Vargosz. A szerkesztőség címe: Rákospalota Pestújhely és Újpalota Helytörténeti Gyűjteménye 1158 Budapest, Pestújhelyi út 81-83., www.rakospalotaimuzeum.hu. Grafikai tervezés: Taba Ágnes. Tördelés: Kuzma Angéla. Készült a Csokonai Kulturális és Sportközpont nyomdájában. Megjelenik negyedévente 300 példányban. HU ISSN2416-3309

PUSZTULJATOK !

Oroszok !

Ti barmok !

Hazánkban mit akartok ?

A néptől mit facsartok ?

Pusztuljatok fővárosunkból !

Pusztuljatok hazánkból !

Szabad ország akarunk lenni,

Orosz rabja nem akarunk lenni !

PALOTAI FIUK !

A „Palotai Fiúk” röpcédulája (1956)
Forrás: Rákospalota Pestújhely és Újpalota
Helytörténeti Gyűjteménye